II 9996

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

DIRECTOR: **Dr. C. DIACONOVICH.**

Anul al XXXX-lea

1899.

Editura Asociațiunii.

SIBIIU, 1899.

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

Sumar.

Partea literară.

Pag.

Chestiuni culturale.

Academia Română 109
Ce să cetească poporul? 309
Cultura poporului 189
Organisaţiunea noastră culturală 285
Societatea pentru fond de teatru român 110, 212
Statistica culturală 1

Istorie.

Comoara regelui dac Decebal de Nic. Togan 106
Cronica notarului anonim al regelui Béla 14, 73, 132
„Despre originea Valachilor ardeleni“ (din „Századok“), de N. Togan 275
Documente istorice: Un ordin de confiscare 271
Inceputurile învĕţămêntului poporal român în Transilvania, de N. Togan 205
Infiinţarea vicariatelor: Haţeg şi Făgăraş, de N. Togan 288
Episcopul Ioan Inocenţiu Klein şi Saşii din Sibiiu, de N. Togan 265
Fluerul lui Iancu, de I. St. Şuluţiu 210
Iancsó Benedek despre „Date istorice privitoare la familiile nobile române“ de I. cav. de Puşcariu (din „Századok“) 269
O pagină din istoria bisericească a Maramurĕşului, de Tit Bud 200
Serviciu statistic român (o propunere) de T. V. Petrişor 291
Societatea geografică română din Bucuresci 109

Literatură şi sciinţă.

Academia română (raport despre lucrările ei) 165
Academia maghiară de sciinţe 42, 179
Alexandri şi Coşbuc în clubul „Park“ din Budapesta 322
Concurs literar 42, 179
Despre pelagra, de Dr. Ilie Beu 256
Limba noastră literară 69
Producţiunea noastră literară. (Raportul secretarului I. despre mişcarea literară română din patrie dela 1 Iulie 1898 până la 1 Iulie 1899) 221

Pag.

Bibliografie.

Abcd-arul ilustrat, de D. Gramma 305
Almanach editat de „Reuniunea învĕţătorilor dela şcoalele confesionale gr. or. din diecesa Caransebeşului“ 278
Amicul poporului, de Titu Vuculescu 302
Analele Academiei române, Seria II. Tom. XX, XXI4 — vol. 303
Anuarul II al Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român, pe 1898/9 277
Anuarul XXV al gimn. din Braşov pe 1898—99 282
Anuarul şcoalei comerc. din Braşov pro 1898/9 283
August Herman Francke, de C. Mororiu 323
Balade poporale, de Avr. Corcea 214
Basarabia în secolul XIX, de Z. C. Arbure 304
Biblioteca teatrală a „Aurorei“ 304
Biografia lui Avram Iancu, de Ios. St. Şuluţiu 43
Cartea copiilor, de St. C. Alexandrescu 282
Chronicon Anonymi Belae Regis. Notarii. Gesta Hungarorum 279
Conferenţele învĕţătoresci din Archidiecesa ort. rom. a Transilvaniei 304
Despre poporaţie. Statistică, teoria şi politica ei, de A. C. Cuza 299
Din legile ungare. Judecătoriile cu juraţi, de T. V. Păcăţian 322
Disciplina cu devotamentul şi iubirea în serviciul educaţiunii, de I. Dariu 282
Doine şi strigături de dragoste, de T. Cálbază 322
Drepturile, datorinţele şi responsabilitatea membrilor de direcţiune, de Alfred Kormos, trad. de Const. Popp 280
Filosofia socialismului, de N. Mihăescu-Nigrim 323
Flora Dobrogei, de Dr. D. Brândză 304
„Foaia Şcolastică“ 43
Geografie, de Al. Márki, trad. de I. Popovici 281
„Grădina de legume“, de I. F. Negruţiu 181
Gramatica limbei române, de Nicolau Bogdan 304
Gramatica română, de I. Petran 282

Pag.

Idei fundamentale în economia politică și o nouă teorie sociologică, de Ioan Socaciu 300

Îndreptar pentru ortografia română, de Vasile Dumbravă 301

Insula morților, de R. Voss, trad. de A. Bârsean 322

Istoria Agriculturii de I. Löser, trad. de un prietin al plugarilor 280

Istoria legii noue, de Dr. V. Szmigelski 180

Istoria literat. latine, de D. Evolcean 213

Istoria lumii, de Const. Morariu 302

Istoria universală, de Al. Márki, trad. de I. Popovici 281

Istorioare religioase morale, de Dr. Petru Barbu 181

Micul cântăreț în biserică, de I. Dariu 282

Monografia comunei bisericesci gr. or. române a sf. Adormiri din cetatea Brașovului, de B. Baiulescu 279

Monologuri și versuri, de Nicolae Țincu 181

Novele și schițe, de I. Pop Reteganul 302

Obolul săracului la monumentul „Marelui Andreiu" de Maria Cunțan 44

O pagină din istoria Bucovinei, de Dr. I. G. Sbiera 300

Originile principatelor române, de Dim. Onciul. 180

Partea a VI-a din Memoriul lui Iosif Sterca Șuluțiu de Cărpiniș 252

Paza Maicii sfinte, de Antoniu Popp 302

Programa gimn. din Beiuș pro 1898/99 283

Programa gimn. din Blaj pro 1898/99 282

XV **Programa** inst. teol.-ped. din Sibiiu pro 1898/99 283

XIII **progr. școalei civ. de fete** din Sibiiu pro 1898/9 283

Propedeutica filosofică, de Gr. Pletosu 305, 323

Protocoalele congreselor estraordin. naționale-bisericesci din 1898 și 1899 303

Raport anual al gimn. „Tudor Vladimirescu" din Târgu-Jiu pro 1898/9 283

Raportul anual al societății de lect. „Petru Maior" din Budapesta pe anul 1897/8 44

Raportul II al școalelor capitale române din Lugoș pro 1898/9 283

Raportul camerei de comerciu și industrie din Brașov pe anul 1898 302

Religiunea în „școala veche" și „școala nouă", de Dr. Petru Barbu 280

Rĕportul al XXXVI-lea al gimn. din Năseud pro 1898/99 283

România (din „Iparosok olvasótára"), 111

Românii din Transilvania la 1733 42, 213

Pag.

Românul în sat și la oaste, de Ioan Pop Reteganul 302

Schițe din Italia, de T. Bulc 213

Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig 323

Simplificarea graficei și ortografii, de Ilia Trăilă 301

Studii geologice și paleontologice din Carpații sudici de Dr. I. Simionescu 304

Suspin și zimbire, de Antoniu Popp 302

Tableaux anciens de la Galerie Charles I. Roi de Roumanie, par L. Bachelin 45

Teoria dramei .. de Dr. Ios. Blaga 43

Testamentul lui Emanuil Gozsdu 180

Texte din literatura poporană rom. de Dr. G. Alexici 213

Tragedia Calvarului, de Henry Bolo, trad. de soc. „Inocențiu M. Clain" 303

Un comentariu la § 96 al statutului organic 279

Unde dai și unde crepă, comedie de Al. Cosmar, localisată de Iuliu Popescu 302

Vieritul, de Petru Vancu 181

Calendare.

Amicul poporului (an. XL) 306

Calendariul nou (An. I) 308

Calendariu pe anul dela Christos 1900 (An. XXI) 307

Calendariul Românului (an. XV) 324

Călindarul poporului An. XV 307

Calendarul săteanului An. IX) 306

Bănățanul (Anul I) 324

Posnașul (An. V) 307

Reviste.

Academia maghiară, din publicațiunile ei 49

„Albina" 49

„Archiva" 47, 182

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde 50

„Convorbiri literare" 45, 182

„Die Donauländer" 183

„Erdélyi Muzeum" 215

„Ethnographia" 308

„Familia" 47

„Foaia Pedagogică" 48

A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat évkönyve (estras din cuprinsul anilor I—IX) 51, 183

„Literatura și arta română" 46, 214

„Revista economică" 182

„Revista ilustrată" 48

Revista **„Tinerimea română"** 214

Pag.

„Transilvania“ 49

Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürg. Vereines für Naturwissenschaften zu Hermannstadt 51

Societatea etnografică maghiară 111

Societatea istorică maghiară 110

Statistica sanitară pe anii 1896/97 117

Folklore.

Alipot, poveste 314

Descântece 71

În ce stă farmecul poveștilor și poesiilor poporale? 294

Povestea lui „**Me tem**“, de G. Todica 295

Rumänische Hochzeits- und Totengebräuche, von Adolf Flachs 308

Din sinul Asociațiunii.

Bibliotecele poporale 64

Casa națională 54

Contribuirile despărț. în 1898 58

Discurs presidial rostit la inaugurarea adunării generale din Deva (27 Aug. 1899) 253

Examenele la școala civ. de fete cu internat 217

Fundațiunile Asociaț. (Forró, Oltean, Moldovan-Bădilă) 125, 311

† **Ioana Bădilă** 284

Încassarea taxelor de membri 53

Membrii Asociaț. 251

Pag.

Premiul Asociaț. (de 500 cor). 65

Pro domo 52

Reuniunea carpatină din Transilvania (Erdélyi kárpátegyesület) 111

Rugare (complet. colecțiunilor „Transilvaniei“ din 1898) 64

Din despărțeminte.

Abrud (rap.) 114

Beiuș 184

Blaj (raport) 185

Bocșa (agenturi) 186, 217

Bran (raport) 61

Brașov 59, 219

Caransebeș 218

Cohalm (rap.) 114

Hațeg (raport) 63

Mediaș (rap.) 187

Mureș-Ludoș (ad. gen.) 115

Năsčud 187

Sătmar (raport) 63

Sebeșul săsesc 187

Selagiu (rap.) 113

Seliște (rap.) 115

Sibiiu 188

Sighișoara (rap.) 116

Timișoara (rap.) 113

Hida-Huedin (partea oficială) pag. 135

Mociu (partea ofic.) pag. 135

Panciova (partea ofic.) pag. 136

Partea oficială.

Pag.

Abrud, desp., șed. comitetului din 24 Dec. 1898 9

șed. comitetului din 13 Martie 1899 32

șed. comitetului din 12 Iunie 1899 90

șed. comitetului din 17 Iulie 1899 96

adunarea cercuală 99

șed. comitetului cerc. din 13 Nov. 1899 166

Adunarea generală, invit. la Bistrița 7

„ „ Deva 25

Convocarea ei la Deva 49, 95

Proces verbal din șed. primă 105 } 114

„ „ „ „ a doua 106 }

Rapoartele comisiunilor 110, 113

Ajutoare învățăceilor meseriași, raționiul lor 6

suma de 400 fl. sosită dela ministru 21

concurs pentru conferirea lor 24

conferirea ajutoarelor 27

Pag.

Alba-Iulia, desp., afacerea cassei despărțământului 13

șed. com. cercual din 19 Febr. 34

delegat pentru organisare 45

„Albina“, bancă, 1000 fl. ajutor școalei civ. de fete 29

Albini, S., procesul cu el 26

Anonymus, Cronica lui, retipărirea 18, 161

Arondarea nouă a desp. 4, 134, 145, 156

Archiva Asoc., dulap nou 95

Baciu I. și Pop-Reteganul, crearea unui fond „Andreiu Mureșan“ 7

Bădilă, Ioana decedată 132

fundațiune 133

parastas 140

Balteș, Maria, dispensare de didactru 20

Bardossy, Iuliu, recomandă pe fica sa Olivia instructoară de piano 119

Pag.

Bărnuțiu, autograf 139
Bârză, Oprea, decedat 39
Beiuș, desp. șed. comitetului din 21 Dec. 1898 9
taxa dela Dr. Cor. Pop 10
adunarea cercuală din 8 Ian. 1899 12
taxe de membri 34
șed. com. cerc. din 26 Martie 1899 37
șed. com. cerc. din 2 Maiu 1899 44
șed. com. cerc. din 13 August 1899 140
adunarea cerc. 162
șed. comitetului cerc. din 25 Nov. 166
Biblioteca Asociațiunii:
cărți intrate în sem. II 1898 7, 14
procurare de cărți 18, 36, 139, 159, 161
raport la adunarea gen. 57
cărți intrate în sem. I 1899 86, 101
Biblioteca poporală a Asociațiunii, înființarea ei 35
Concurs 137, 138
Biblioteci poporale, repert. de cărți 5, 26, 157
proiect de regulament 18, 22
regulament 64, 86
evidența lor 153
„Bihoreana", acții donate de G. S. 13
Blaj, desp. șed. com. cercual din 26 Martie 34
șed. com. cerc. din 19 Iunie 91
șed. com. cerc. din 9 și 18 Iulie 96
adunarea cercuală 122
șed. comitetului cerc. din 12 Nov. 162
Bocșa, desp., șed. com. cerc. din 8 Februarie 19
agentură în Bocșa rom. 20
șed. com. cerc. din 5 Martie 32
șed. com. cerc. din 6 Aprile 38
șed. com. cerc. din 18 Iulie 96
șed. com. cerc. din 10 August 125
șed. com. cerc. din 14 Septembre 142
adunarea cercuală 142
Bologa, Valeriu P., decedat 46
Brad, desp., adunarea cercuală 126
Bran de Lemeny, Ioan, decedat 13
Bran, desp., șed. com. cerc. din 25 Februarie 31
adunarea cercuală 94
Brașov, desp., taxe de membri 11
șed. com. cerc. din 23 Dec. 1898 și 25 Ianuarie 1899 19
șed. com. cerc. din 3 Martie 40
șed. com. cerc. din 19 Aprile 44
șed. com. cerc. din 17 Maiu 44
șed. com. cerc. din 7 și 10 Iunie 89

Pag.

adunarea generală 89
șed. com. cerc. din 5 Iulie 96
șed. com. cerc. din 11 August și 28 Septembre 144
șed. comitetului cerc. din 6 Oct. 159
șed. comitetului cerc. din 3 Nov. 166
Cărți împărțite la adunarea gen. 99
Cărți religioase, cumpărate 28
Casa națională, mersul lucrărilor pregătitoare 5
datoria ei 6
aranjarea unei loterii 25
membri fundatori 29
donațiuni 29, 40 ,45, 97, 101
loteria 88, 118, 138, 157, 168
raport la adunarea gen. 98
Casele Asociațiunii, cuartir gol și reparări 134
Cassa Asociațiunii, scontrarea 6
raționiniul fondurilor 21
resultatul încassării taxelor 46
raționiniul 67, 85
inventarul 74
budget pro 1900 77
raport de cassă 85
operațiunile în cuartalul II și III 139
Cătina, desp. reun. înv. din archid. cere bani pentru bibliotecă 32
Chendi, Ioan, propune înființarea unui desp. la Orșova 119
Ciurcu, N. I., Brașov, nu dă socoteală 42
achitează contul 88
Cluj, desp., adunarea cercuală 128
— diferendul cu V. Podoabă 159
Cohalm, desp., agentură în Cohalm 30
șed. com. cercual din 1 Iulie 96
adunarea cercuală 123
Comitetul central
apel pentru înscriere de membri 1, 3
sedința din 26 Ianuarie 3
înmulțirea numĕrului membrilor 3
ședința din 2 Februarie 11
ședința din 2 Martie 17
ședința din 13 Aprile 25
ședința din 20 Aprile 27
ședința din 4 Maiu 35
ședința din 15 Iunie 41
substituirea vice-președintelui 46
raportul general cătră ad. gen. 51, 95
ședința din 13 Iulie 85
ședința din 20 Iulie 87
ședința din 3 August 95
ședința din 9 August 98

Pag.

şedinţa din 7 Septembre 114
şedinţa din 14 Septembre 120
şedinţa din 22 Septembre 132
şedinţa din 5 Octobre 133
şedinţa din 2 Novembre 138
şedinţa din 21 Decembre 167
Concurs literar 3, 137, 138, 158
Conscripţia episcopului Klein din 1733 retipărirea 18
Cristea, I., compactor, cere broşurarea „Transilvaniei" 12
Deva, desp., şed. comitetului din 26 Iuniu 1898, adunarea generală din 23 Octobre 8
şed. com, cerc. din 21 Maiu, adunarea cercuală 124
abdicerea directorului 160, 166
Dima, G., abdicere 140
Directorii despărţemintelor, raport anual 11, 18 35, 40
Docolin, Filip, chestia taxei 98, 120
Dordea din Cristian, ofere ciare 7
Dragoş, D., cere „Transilvania" 18
D.-S.-Mărtin, desp., şed. com. cerc. din 21 Iunie şi 9 Iulie 94
adunarea cercuală 127
şed. com. cerc. din 16 August 128
şedinţa com. cerc. din 18 Novembre 166
Dunca-Schiau, Constanţa, donaţie soc. „Petru Maior" 44
Făgăraş, desp., trimite taxe 7
Felicitări de anul nou, rescumpărare 4, 158, 167
Filep lăsăm. proces. 160, 161
Filip, Alex. de Chilia, decedat 39
Forro, Gr., lăsământul 28
Ghidiu, Andreiu, a constituit despărţământul Severin 45
Ghiriş, ajutor şcoalei 165
Hagea, V., să fie fica sa primită în internat 142
Haţeg, desp., şed. com. cerc. din 11 Dec. 1898 9
şed. com. cerc. din 29 Iunie 91
adunarea cercuală 122
Hida-Huedin, desp., se cere înfiinţarea lui 42
constituirea 92
şed. com. cerc. din 14 Octobre 143
Iancu, Avram, suma colectei 26
lăsământul, vinderea realităţilor 43, 143, 160
Katona, Eufemia, donează un autograf al lui Bărnuţiu 139
Krafft, librăria cont de cărţi în comisiune 43
Lăpuşul ung., ajutor şcoalei 128

Pag.

Lazar Al. şi I. **Neamţu**, cer ajutor pentru bibl. popor. din Alămor 13
Liuba, Alex., legitimează sporiul 36, 131
Luca, Laurean, operatul „Principii de drept privat" 118
Lugoş, desp., şed. com. cerc. din 11 Februarie 33
adunarea cercuală 162
Marincaş, lăsământul, competinţă 20
Mediaş, desp., şed. com. cerc. din 29 Decembre 1898 38
raportul directorului 38
şed. com. cerc. din 28 Aprile şi 2 Iulie 128
adunarea cercuală 140
şedinţa com. cerc. din 2 Decembre 160
Membri noui, 21, 33, 40, 46, 89, 96, 101, 116 131, 132, 134, 144, 166
Membrii suplenţi ai comitetului central au să se invite la şedinţe 119
Membrii reposaţi 84
Mica, Vas., donează 10 fl. la fondul Bariţiu 10
Miclea, Trifon, pregătiri pentru organisarea desp. Panciova 45
Mihályi Dr. I., „Diplome maramureşene" 159
Micu, Emilian, ofert de cărţi 18, 120, 139
Mitropolitul din Sibiiu, instalarea 17
Mobiliarul Asoc. se asigură 158
Mociu, desp., chestia reorganisării 33
adunarea de reorganisare 93
şedinţa comit. cerc. din 2in 26 Oct. 163
Moga Ilie, cere absolutoriu 6, 139
Mogoş-Mămăligani, ajutor şcoalei 40
Morcan, Fr., donează monete vechi 164
Muntean, I., instrucţie în piano 141
Mureş-Ludoş, desp., şed. com. cerc. din 2 Martie 33
adunarea cercuală 97
Mureş-Oşorheiu, desp., afacerea conducerii 20
şed. com. cerc. din 15 Iunie 90
adunarea cercuală 97
Năsăud, desp., deposit la „Aurora" 10
cere „Transilvania" 11
aranjarea bibl. popor. ambulante 18
şed. com. cerc. din 9 Iulie 92
şed. com. cerc. din 6 August 123
adunarea cercuală 123
Oltean, Nic., cere ajutor pentru fica sa 120
Olteanu, lăsământul, sentinţă 10
activarea 36, 41
Orăştie, desp., şed. com. cerc. din 29 Maiu 1898 125

Pag.

Oravița, desp., membri noui 9
taxe de membri 31
șed. com. cerc. din 8 Aprile 38
adunarea cercuală 130

Panciova, desp., adun. constituantă 125
șed. com. cerc. din 8 August 126
șed. com. cerc. din 19 Octobre 144

Patița, Rubin, ofere copii de monete vechi 30

Popovici, Petru, decedat 140

Producțiunea literară, raport 98

Pușcariu, Ilarion Dr., donează „Foișoara Telegrafului Român„ și „Principii de pedagogie“ 38

Reghin, desp., adunarea cercuală 130

Reuniunea femeilor române din Sibiiu, ajutor cursului pedagogic de fete 141
Reuniunea carpatină transilvană învită la exposiția sa etnografică 25

Roșca, Remus Dr., donează cărți 7

Sătmar, desp., șed. com. cerc. din 26 Ianuarie 14
taxe de membri 34
șed. com. cerc. din 15 Iunie 92
adunarea cercuală 121
șed. com. cerc. din 16 Novembre 166

Savu, Eugen, trece la altă meserie 97

Școala civilă de fete: taxele elevelor incurg neregulat 6
conferența din 14 Dec. 1898 și 2 Ianuarie 1899 9
studii pedagogice în cursul complementar 13, 44, 100, 116
tipărirea manualelor de istorie și geografie 17
conferența din 31 Ianuarie 20
cercetarea școalei prin delegat 29
revisiunile de clasă 29
concediu prof. E. Moga 29
arborarea steagului tricolor maghiar 30
serbarea ținei de 19 Nov. (Elisaveta) 30
conferența din 28 Martie 30
conferența din 21 Aprile 39
chestia reducerii taxei de internat 42
delegat la examenele anuale 46
condițiuni de primire 47
raport la adunarea generală 55
raportul delegatului despre examene 88
conferența din 24 și 29 Iunie 88
conferența pentru curs. complementar din 14 Septembre 121
conferența din 2, 5 și 16 Sept. 141
conspectul speselor particulare 141
lumina electrică 160
restanțe de didactru 163
conferența din 14 Novembre 164
dispensări de didactru 164
revisii de clasă 165

Scorțan, fundațiunea, folosirea sumei 35, 86

Sebeș, desp., șed. com. cercual din 2 Nov. 1898 și din 11 Aprile 1899 37
șed. com. cerc. din 9 Iunie
adunarea cercuală 125
budget pro 1900 164
șed. com. cerc. din 28 Nov. 166

Selište, desp., taxe de membri 21
șed. com. cerc. din 27 Martie 37
șed. com. cerc. din 5 Iunie 91
adunarea cercuală 122
șed. com. cerc. din 28 Septembre 142

Severin, desp., constituirea 45

Sibiiu, desp., adunarea cercuală 100

Sighișoara, șed. com. cerc. din 15 Dec. 1898 21
adunarea cercuală 131

Șimleu desp., taxe de membri 10
șed. com. cerc. din 8 Februarie 20
șed. com. cerc. din 28 Maiu 46
adunarea cercuală 127

Simonescu, Leontin, cassar, concediu 130

Societatea istorică și archeologică din comitatul Hunedoarei cere schimb 17

Societatea pentru fond de teatru, adun. gen 98, 118

Societatea tipografilor, cere cărți române 42

Șorban, Guilelm, cere stipendiu 120

Stanca, Avram, cere taxă redusă la internat 131

Steriu, Const. de, decedat 47

Stipendiați, lista lor 66
legitimează sporiul 96

Stipendii la stud., conferirea lor 119

Șuluțu, Iosif St., donează o carte și fluerul lui Iancu 90
— donează „Partea VI. din memoriul“ său 101

Taxe de vamă în România pe producte lit. 87

Telefon, întrod. în biroul Asociațiunii 11

Theodor, Adam, cere ajutor pentru școală 8

Timișoara, desp., 12
— șed. com. cerc. din 24 Dec. 1898 39
— „ „ „ „ 24 Aprile 92
— „ „ „ „ 20 Iunie 92
— adunarea cercuală
șed. com. cerc. din 19 Nov. 165

Tohanul-vechiu, agentura, cere „Transilvania“ 21

Trimbițoniu, N., manuscript despre Ioan Huniade, se remite 6

Turda, desp., șed. com. cerc. din 28 Ian. 31
— adunarea cercuală 129
— șed. com. cerc. din 29 August 129
șed. com. cerc. din 26 Novembre 163

Vancu, Petru, ofere 720 expl. „Vieritul“ 33

Vicecomitele din Sibiiu, cere ratiocin. Asociațiunei 31

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

Nr. I—II. Sibiiu, Ianuarie—Februarie 1899. Anul XXX.

STATISTICA CULTURALĂ.

Lucrările statistice în Ungaria de un lung șir de ani se bucură de toată atențiunea cuvenită din partea autorităților publice și au luat un avênt atât de îmbucurător, încât instituțiunile de stat, create aici anume pentru a serví această sciință, nu stau îndĕrĕtul celor înființate în alte țeri mai înaintate. E de regretat numai, că la noi aceste lucrări nu s'au putut emancipa cu totul de considerațiuni și influințe străine de sciință, și că o parte a statisticei ungare, — din întêmplare [illegible] aceea, care pe noi ne interesează mai de aproape, — a [illegible]at pe căi, cari nu pot, și nici nu prea intenționează a repr[illegible] aflarea adevĕrului. Anume, statistica noastră, care ar [illegible]narea și datoria de a da o oglindă cât mai fidelă a vom c[illegible]de, ca pe basa și în cadrul acestora să se întocmească români [illegible]le de stat, anticipează o parte a acestor instituțiuni, A[illegible]ce a da stărilor faptice un colorit adequat tendenței 1896/7.

[illegible] toate aceste, publicațiunile numeroase și vaste ale ofi[illegible]ui de statistică cuprind un material foarte instructiv și pentru noi, și din această causă este unul dintre cele mai mari pĕcate ale literaturii noastre periodice, că a cultivat în totdeauna numai *frasa,* și s'a ferit cu consequență de studiul *cifrelor.*

E drept, că limbagiul eloquent al cifrelor statistice pentru noi nu prea are complimente, ci mai mult numai cuvinte ne-

Cluj Biblioteca Universitară ROMANIA

plăcute. Adevĕrul e amar, — dar nu e stricăcios ca dulceţile sinamăgirei. Cunoascerea scăderilor proprii, ori-cât de neplăcută ar fi, este începutul sanării lor. Şi la noi multe de tot sunt de sanat şi îndreptat.

O nouă dovadă pentru aceasta găsim în „Anuarul“ (pro 1897), publicat de oficiul central de statistică pe la finea anului trecut.*)

Vom da din această publicaţiune câteva cifre foarte instructive despre stările culturale din ţeară, şi în deosebi despre ale poporului nostru, ca să arătăm problemele mari şi urgente ce ni-se impun pentru înaintarea culturală a elementului românesc din patrie, care — ori-cât de greu ne este a o spune — ocupă până în ḑiua de astăḑi, în privinţa stărilor sale culturale, un loc puţin onorific între popoarele conlocuitoare.

Scim prea bine, că vina nu este numai a noastră, şi că lucrarea săvîrşită de noi de o jumĕtate de secol, singur numai din puterile noastre proprii şi în butul piedecilor ce ni-s'au opus, — a realisat resultate extraordinare. Dar ca să ajungem pe concurenţii nostri, cari de asemenea nu au stat pe loc, şi ca să reparăm pĕcatele şi neajunsurile trecutului şi să învingem greutăţile presentului, trebue să desvoltăm pe teren cultural o activitate cu mult mai intensivă decât compatrioţii nost[illegible] de alt neam.

Poporul nostru dispune de forţe şi de o vitalitate [illegible] mare, încât pe lângă o voinţă tare şi o conducere înţ[illegible] fără îndoială va puté să-şi croiască altă soarte, ma[illegible] de numele sĕu şi de menirea sa.

Stările noastre culturale de astăḑi, după cum [illegible] din cele următoare, nici pe departe nu sunt mult[illegible]

*

Făcênd începutul cu elementele culturii, aflăm din „A[illegible] rul“ biroului statistic, că afară de Ruteni, nici unul din popoarele conlocuitoare nu are atâţi *analfabeţi*, ca elementul nostru. Anume din 2,589,066 (la 1890) Români numai 258.882 bărbaţi

*) Magyar statisztikai Évkönyv, V évfolyam, 1897; Budapesta 1898, Athenaeum; preţul 5 fl.

și 105.551 femei, laolaltă 364.433 suflete, adecă *14·1 % sciu cetí și scrie,* până când numĕrul sciutorilor de carte la popoarele conlocuitoare este cu mult mai mare, anume

Germani	63·0%,	Croați	42·2%,
Maghiari	53·6%,	Sêrbi	30·9%,
Slovaci	43·2%,	Alte naționalități	31·9%.

Numai Rutenii stau îndĕrĕtul nostru cu o cuotă de 9·6%.

Singurul moment îmbucurător, ce îl putem remarca în această privință, este: că aceste stări deplorabile sunt *pe cale de îndreptare,* deoarece în *generațiunea noastră mai tinerĕ* cuota analfabeților e proporțional mai mică, însă nici aici nu alterează âncă faptul, că în privința sciinței de carte noi ocupăm locul penultim între naționalitățile din țeară. Anume aflăm, că între *militari* sciu cetí și scrie dintre

Germani	94·3%,	Sêrbo-Croați	60·7%,
Maghiari	83·8%,	Români	30·8%,
Slovaci	73·9%,	Ruteni	17·2%.

*

Trecem acum la instrucțiune și facem începutul cu *învĕțământul superior.*

La studii academice au fost înscriși în anul scolar 1896/7 între 8777 ascultători 513 Români, adecă abia 5·84% ale tinerimei universitare, până când în poporațiunea țerii Românii represinta 17·5%.

Această cuotă devine âncă și mai nemulțămitoare, dacă vom considera, că preste jumĕtate (266) din cei 513 tineri români sunt înscriși la studii teologice.

Anume după institute și facultăți găsim în anul școlar 1896/7.

la universitatea din Budapesta

facult. de teologie	între	85	ascultători	14	Români,	
„ „ drept	„	2868	„	59	„	
„ „ medic.	„	707	„	16	„	
„ „ filosofie	„	557	„	13	„	
cursul farmac.	„	113	„	1	„	
total la univ. d. Bpesta	„	4330	„	103	„	(2·38%)

la universitatea din Cluj

facult. de drept	între	383	ascultători	50	Români,	
„ „ medic.	„	112	„	22	„	
„ „ filosofie	„	133	„	4	„	
„ „ sciinţe	„	65	„	6	„	
cursul farmac.	„	33	„	2	„	
total la univ. din Cluj	„	726	„	84	„	(11·57%)

la politechnicul din Budapesta

cursul general	între	34	ascultători	—	Români,	
„ de architec.	„	149	„	1	„	
„ „ inginerie	„	469	„	2	„	
„ „ mechanic	„	468	„	4	„	
total la politechnic	„	1120	„	7	„	(0 63%)

la academiile de drept

în Caşovia	între	118	ascultători	1	Români,	
„ Oradea-mare	„	136	„	45	„	
„ Pojon	„	137	„	4	„	
„ Eperjes	„	142	„	3	„	
„ Debreţin	„	230	„	12	„	
„ Sighetul-Marm.	„	102	„	2	„	
„ alte locuri	„	315	„	—	„	
total la acad. jurid.	„	1180	„	67	„	(5·67%)

la institutele de teologie

romano-catolice	între	758	ascultători	20	Români,	
greco-catolice	„	163	„	92	„	
„ orientale	„	140	„	140	„	
de alte confesiuni	„	360	„	—	„	
total la instit. teol.	„	1421	„	252	„	(17·76%).

Luând totalul *după facultăţi*, găsim

la stud. de drept	între	4431	ascultători	176	Români,	3·99%
„ „ „ medic.	„	819	„	38	„	4·64%
„ „ „ fil.-sciinţ.	„	755	„	23	„	3·04%
„ „ technice	„	1120	„	7	„	0·62%
„ „ de teologie	„	1506	„	266	„	17·66%
„ „ de farm.	„	146	„	3	„	2·06%
total	„	8777	universitari	513	„	5·85%.

Pentru completarea și controlarea acestui tablou, precum și pentru a puté apreția pe deplin însemnătatea cifrelor date, lăsăm să urmeze la acest loc un extras din statistica universitarilor români, publicată de curând în raportul anual (pro 1897/8) al societății „Petru Maior“ din Budapesta.

După datele acestui „Raport“ au fost înscriși în anul școlar 1897/8:

la universitatea din Budapesta, facult.	teologică	15	Români
„	de drept	116	„
„	„ medic.	25	„
„	„ filosofie	16	„
cursul	„ farmac.	1	„
la politechnicul din Budapesta		9	„
la universitatea din Cluj, facultatea	de drept	63	„
„	„ filosofie	6	„
„	„ medicină	22	„
cursul	„ farmac.	3	„
la academia de drept în	Oradea-mare	51	„
„	Sighetul Marm.	16	„
„	Dobriţin	11	„
„	Pojon	4	„
„	Eperjes	3	„
(afară de institutele teologice) total		360	„

adecă cu 113 mai mulți decât (în anul premergĕtor) după statistica oficială.

Raportul societății „Petru Maior“ arată âncă și numĕrul studenților români din țeară, cari studiază la universități din străinătate, și anume

la universitatea din Viena, facultatea	de medicină	11	Români
„	drept	3	„
la politechnicul din Viena,		4	„
la universitatea din Graz, facultatea	de medic.	5	„
„	„ drept	3	„
la politechnicul din Graz		3	„
la universitatea din Cernăuț, facult.	de teologie	4	„
„	„ drept	1	„
„	„ filosofie	1	„

la universitatea din Praga, facultatea de medicină	2	Români
la universitatea din Lipsca, facultatea de filosofie	6	„
la universitatea din München, facult. de drept	1	„
la politechnicul din München	2	„
la politechnicul din Stuttgart	2	„
total în străinătate	48	„

adecă un numĕr minimal faţă cu totalitatea studenţilor de origine din Ungaria, cari studiază la universităţile din străinătate, şi al căror numĕr în anul şcolar 1896/7 — după statistica oficială — a fost următorul:

la studii de teologie	112,	între cari	4	Români		
„ „ „ drept	295,	„ „	8	„		
„ „ „ medicină	513,	„ „	16	„		
„ „ „ filosofie	141,	„ „	7	„		
„ „ „ farmac.	7,	„ „	—	„		
„ „ techn. şi profes.	300,	„ „	16	„		
total	1368,	„ „	51	„	(3·00%).	

La acest loc mai remarcăm deosebirea, deşi nu prea mare, dar la tot casul destul de însemnată, ce există între datele oficiale (pe anul şcolar 1896/7) şi între cifrele statisticei din Raportul gen. al soc. „Petru Maior“ (pe anul 1897/8). Această deosebire nu poate fi atribuită numai fluctuaţiunii normale dela un an la celalalt, ci îşi are explicaţia — după toată probabilitatea — în inexactitatea statisticei oficiale; căci Raportul soc. „Petru Maior“ înşiră pe universitarii români *după nume*, şi astfel cifrele lui trebue să fie exacte. Se vede şi de aici, cât de tendenţioase sunt lucrările oficiilor noastre de statistică, de câte-ori e vorba de chestiuni de naţionalitate.

Avênd acum un tablou complet despre învĕţământul superior, vedem că elementul nostru este representat în tinerimea universitară cu o cuotă, care nici decât nu stă în proporţiune cu numĕrul Românilor în poporaţiunea ţerii. În această proporţiune numĕrul universitarilor români ar trebuí să fie de 3—4-ori mai mare.

Acest fapt merită întreaga noastră atenţiune. Causele, căror avem să-l atribuim, credem că nu sunt a se căuta în acele împrejurări, prea des şi prea mult accentuate, că tine-

rimea română sub influința curentelor dominante în țeară nu ar avé prospecte de înaintare și că nu i-s'ar lăsa teren, pe care să se poată validita un număr mai mare de Români cu studii academice. Că această explicațiune este falsă, se vede mai ales din aceea, că elementul nostru este mai slab representat chiar în acele ramuri de studii (technice, profesionale, etc.), cari se pot validita cu totul independent de influința autorităților publice. Causa *principală* a disproporțiunii remarcate, după părerea noastră este a se căuta în sărăcia elementului nostru, în lipsa de mijloace pentru studii mai îndelungate și împreunate cu cheltueli mai mari. Se vede aceasta și din împrejurarea, că aproape jumětate (după Rap. soc. „P. Maior“ 38·8%) a universitarilor români se poate susține la studii numai cu stipendii, și că cuota este cu mult mai favorabilă pentru noi la studiile împreunate cu mai puține cheltueli (s. ex. la teologie, unde numěrul stipendiștilor e de 75—100%).

O altă causă principală a stărilor remarcate, este a se căuta în *nefericita aversiune a tinerimei noastre contra studiilor technice.* Această aversiune, fără îndoială, are rădăcini mai adânci, și este a se reduce la o particularitate, sau mai bine dis: la o slăbiciune a firei poporului nostru. Cu atât mai mult ni-se impune datoria de a o combate. Căci chiar aceste studii ar deschide tinerimei noastre culte un nou și vast teren pentru o activitate, pe cât de rodnică pentru dînșii, pe atât de folositoare pentru patrie și poporul nostru.

Credem deci, că toate acele cercuri, cari pot inriurí asupra tinerimei noastre în privința alegerii carierei, și în deosebi profesorii dela școalele noastre secundare, precum și corporațiunile cari administrează fondurile de stipendii, ar face un lucru bun și folositor, dacă și-ar validita întreaga lor influință, pentru a determina pe tinerii nostri cu aplecare și talent pentru studii technice, ca să se dedice acestei carieri și să-și continue studiile la o școală politechnică, sau la academii profesionale și de arte.

Căci și la *învěțămêntul profesional și de arte* tinerimea noastră participă în număr aproape disparent. Statistica oficială nu ne servesce cu date despre națională tatea tinerimei studioase dela școalele de specialitate, dar o scim din experință, că tinerii

români lipsesc aproape cu totul la aceste institute. Din statistica Raportului soc. „P. Maior“ vedem, că — abstragere făcênd dela politechnicul din Budapesta, la care Românii represintă numai 0·62% ale ascultătorilor, şi dela farmacie, unde suntem representaţi cu 2·06%, — numĕrul tinerilor nostri la şcoalele profesionale (şcoale de specialitate technică) se reduce la următoarele cifre minimale:

la studii montanistice	11	Români	
„ „ de silvicultură	5	„	
„ „ „ agronomie	3	„	
„ „ technice	11	„	
„ „ comerc. super.	1	„	total 31 Români.

Aceleaşi stări le găsim la şcoalele de arte, unde — după statistica oficială — între 4032 ascultători sunt inscrişi numai 30 (adecă 0·76%) Români, şi anume dintre aceştia 1 la desen şi 29 la musică.

Avênd în vedere talentele extraordinare şi recunoscute de toată lumea, cu cari elementul nostru este înzestrat pentru toate artele, acest numĕr este nu numai insuficient, ci deadreptul inexplicabil.

*

Trecem acum la *învĕţământul secundar*. Statistica oficială arată în anul şcolar 1896/7

la gimnasii sup. de stat	între	22.975 stud.	1807	Români	
„ „ „ autonome	„	13.015	„ 681	„	
„ „ inf. de stat	„	5.616	„ 273	„	
„ „ „ autonome	„	2.012	„ 209	„	
în total	„	43.618	„ 2970	„	(6·81%)
„ şcoale reale	„	9.539	„ 274	„	(2.86%)
în total la şcoale medii	„	53.157	„ 3247	„	(6·10%)

Din aceste cifre vedem, că — deşi situaţiunea este ceva-şi mai favorabilă pentru noi, decât la învĕţământul superior, — în proporţiunea cuotei ce o represintă poporul nostru în poporaţiunea ţĕrii, numĕrul tinerilor români la şcoalele secundare ar trebuí să fie de 3-ori mai mare, decum ni-l arată statistica oficială.

Observările şi conclusiunile ce ni-se impun la apreţiarea acestor cifre sunt cam aceleaşi, ca şi cele făcute asupra învĕ-

ţământului superior. În deosebi accentuăm şi la acest loc disproporţiunea numĕrului studenţilor români la şcoalele reale.

Pentru completarea acestei părţi a tabloului nostru, mai amintim, că între 158 gimnasii numai 5, iar între 33 şcoale reale numai 1, deci în total între 191 şcoale secundare numai 6 (3·66%) se folosesc de limba română ca limbă de propunere, şi că toate aceste institute nu sunt susţinute din mijloacele statului.

Ce privesce sporiul tinerimei române la şcoalele secundare, găsim următoarele date:

la gimnasii

în anul şcolar	1891	2451	Români, =	7·06%
„ „ „	1891—5 (mediu)	2676	„	7·11%
„ „ „	1896	2979	„	7·02%
„ „ „	1897	2970	„	6·81%

la şcoale reale

în anul şcolar	1891	253	Români, =	3·42%
„ „ „	1891—5 (mediu)	264	„	3·20%
„ „ „	1896	280	„	3·01%
„ „ „	1897	273	„	2·86%

total la şcoale secundare

în anul şcolar	1891	2704	Români, =	6·42%
„ „ „	1891—5 (mediu)	2940	„	6·41%
„ „ „	1896	3259	„	6·30%
„ „ „	1897	3243	„	6·10%

Din aceste cifre vedem, că deşi numĕrul elevilor români la şcoalele secundare cresce din an în an, această crescere totuşi — în proporţiunea sporiului ce-l arată celelalte popoare din ţeară, — este insuficientă, şi că *cuota în care elementul nostru participă la învĕţământul secundar este în continuă decrescere.*

La acest loc avem să mai vorbim despre *preparandii* (şcoale normale). Între cele 75 preparandii din ţeară numai la 4 (adecă 5·32%) se propune în limba română, iar ce privesce numĕrul elevilor găsim

în anul şcolar	1891	între	3.003	elevi	389	Români, =	12·96%
„ „ „	1895	„	3.225	„	522	„	16·21%
„ „ „	1896	„	3.211	„	546	„	17·00%
„ „ „	1897	„	3.470	„	597	„	17·20%

Vedem deci, că aici (ca și la institutele teologice) *numĕrul elevilor români este proporțional și în constantă crescere*, ceea-ce confirmă pe deplin observările făcute mai sus cu privire la învĕțămêntul superior și în deosebi la studiul de teologie.

Un tablou cu totul nemulțămitor ne dau însă datele ce le găsim despre *preparandiile de institutoare*. Anume ni-se spune, că aceste institute au fost frequentate

la	1891	de	1.209,	între	cari	9	eleve	române,	= 0·74%
„	1892	„	1·337	„	„	6	„	„	0·45%
„	1893	„	1·348	„	„	11	„	„	0·80%
„	1894	„	1.581	„	„	13	„	„	0·82%
„	1895	„	1.814	„	„	12	„	„	0·66%
„	1896	„	2.011	„	„	10	„	„	0·50%
„	1897	„	2.353	„	„	30	„	„	1·27%

Vedem deci că numĕrul elevelor române în tot decursul deceniului din urmă a fost disparent, și pe lângă aceasta nu arată o tendență constantă de crescere, și nici pe departe nu sporesce în proporțiune cu înmulțirea elevelor de alte naționalități. Această împrejurare e un serios neajuns, care reclamă întreaga atențiune a celor competenți, și o sanare cu atât mai grabnică, cu cât chiar între împrejurările actuale este un interes vital pentru noi, ca tinerimea noastră femeiască să nu fie lipsită de crescĕtoare române.

Din cele expuse urmează, că acțiunea inscenată de Reuniunea femeilor române din Sibiiu pentru înființarea unei preparandii de institutoare, precum și propunerea presentată de curând de D. Dr. R. Roșca comitetului central al Asociațiunii, pentru întroducerea studiilor pedagogice în cursul complementar al școalei civile de fete, țin cont de una dintre cele mai urgente necesități culturale ale poporului nostru, și prin urmare reclamă concursul grabnic și deplin al cercurilor chemate de a realisa aceste proiecte.

*

Urmează acum să ne ocupăm cu *învĕțămêntul primar*.

Examinând în primul rând numĕrul școalelor poporale și crescerea lui dela 1881 încoace, va trebuí să constatăm o stare preste mĕsură îngrijitoare.

Aflăm anume următoarele:

anul		Numĕrul şcoalelor poporale	cu limbă de propunere		
		total	română	magh.-rom.	rom. şi magh.-rom. (laolaltă)
1881—5	(mediu)	16.103	2.720 (16·88%),	354 (2·19%),	3.074 (19·07%)
1886—90	„	16.617	2.473	542	3.015
1891—5	„	16.905	2.567	485	3.052
1896	—	16.884	2.292	705	2.997
1897	—	16.951	2.284 (13·50%),	709 (4·18%),	2.993 (17.68%)

Din aceste cifre resultă, că — cu toate că şcoalele poporale române nu sunt susţinute din partea statului, ci exclusiv numai din sudoarea poporului nostru, — numĕrul lor *întrece chiar cuota ce o representăm în poporaţiunea ţerii.* Este aceasta o elocuentă dovadă a abnegaţiunii şi zelului, cu care poporul nostru dă şi jertfesce pentru înaintarea sa culturală. De altă parte însă tabloul de sus arată şi lucruri foarte dureroase şi îngrijitoare pentru noi; anume el constată, că până-când numĕrul total al şcoalelor poporale din ţeară este în continuă crescere, până atunci *numĕrul şcoalelor poporale române, în ultimele două decenii, scade consequent,* atât prin maghiarisare, cât şi prin închidere definitivă.

Credem că este destul a remarca acest fapt, şi că oricare Român cu mintea sănătoasă şi cu inima la loc va sci să apreţieze, şi fără alt comentar, întreaga importanţă şi seriositate a acestui trist adevĕr.

Deşi scim cari, şi cât de mari sunt greutăţile şi piedecile ce se opun astăḑi la noi învĕţămêntului primar român, nu putem trece preste constatările făcute, fără a accentua cu tot adinsul datoria bisericilor noastre, de a susţiné cu toate mijloacele posibile şi cu extrema încordare a puterilor lor, *integritatea* terenului ocupat de noi în lucrarea şi înaintarea noastră culturală. În această direcţiune ori-ce stagnare, şi cu atât mai vîrtos: ori-ce perdere, însemnează un ireparabil pas înapoi, o decadenţă compromiţetoare pentru întreaga noastră generaţiune.

Tot atât de triste, ca împrejurările mai sus remarcate, sunt şi stările ce statistica oficială le constată cu privire la frequentarea şcoalelor poporale române. Anume aflăm din Anuarul statistic, că *dintre toate naţionalităţile din ţeară Românii*

sunt cei mai negligenți în privința frequentării școalelor poporale. În anul 1897 au frequentat școalele poporale

la Maghiari	83.56%	a	copiilor	în	etate	de	școală	
„ Germani	92·53%	„	„	„	„	„	„	
„ Slovaci	84·49%	„	„	„	„	„	„	
„ Români	58·56%	„	„	„	„	„	„	
„ Ruteni	59·42%	„	„	„	„	„	„	
„ Croați	77·08%	„	„	„	„	„	„	
„ Sêrbi	80·29%	„	„	„	„	„	„	
„ alte nație.	94·92%	„	„	„	„	„	„	
în total	79·64%	„	„	„	„	„	„	

Și mai trist este, că noi în ultimul deceniu nu am făcut nici un progres în această direcțiune. Despre aceasta ne conving următoarele date:

Anul	copii rom. în etate de școală	au frequentat școala
1891	415.691 (16·04%)	244.286 (58·77%)
1892	436.251 (16·34%)	250.612 (57·45%)
1893	448.843 (16·23%)	270.927 (59·72%)
1894	488.587 (16 96%)	283.868 (58·10%)
1895	490.335 (16·79%)	291.588 (59·47%)
1896	495.774 (16·92%)	291.430 (58·78%)
1897	498.405 (16·95%)	291.864 (58·56%)

Aceste stări sunt cât se poate de triste, și sanarea lor este un interes vital al poporului nostru. Vedem că legile existente, cu toată rigoarea lor, nu au putut aduce aproape nici o îmbunătățire. Însă ceea-ce nu s'a putut ajunge prin pedepse draconice, mai ușor se va puté face prin alte mijloace mai umane. Anume credem, că în această privință ar puté exercia o influință binefăcĕtoare în primul rând *organele bisericesci*, și consistoriile noastre și-ar câștiga un nou titlu la recunoscința credincioșilor lor, dacă ar năsuí neîntrerupt și cu tot adinsul, ca preoții dela sate să-și valideze la toate ocasiunile date întreaga lor influință asupra parochienilor lor, ca să-i înduplece a-și trimite copii regulat la școală. De asemenea credem că ar puté înrîurí și societățile noastre, și în deosebi Asociațiunea, care prinde rădecini tot mai adânci în popor, — luminând țĕrănimea noastră asupra necesității și foloaselor instrucțiunii de școală.

*

Incheiăm extrasul nostru din Anuarul statistic cu unele date referitoare la *consumaţiunea de ziare*, care de asemenea este un criteriu pentru apreţiarea vieţii intelectuale şi a stărilor culturale ale unui popor. Durere, nici pe acest teren nu stăm mai bine decât pe celelalte.

Statistica oficială ne dă următorul tablou despre consumaţiunea de ziare din patrie.

In anul 1897 s'au expediat prin postă:

	Ziare			Exemplare de ziar		
	indigene,	străine,	total	indigene,	străine,	total
în limba maghiară	903	4	907	57.759,680	6,952	57.766,632, = 64·85%
„ „ germană	146	1478	1624	14.870,122	7.850.458	22.720,580, = 25·51%
„ „ sêrbo-croată	99	—	99	3.511,282	—	3.511,282, = 3·94%
„ „ slovacă	22	8	30	1.787,230	37,791	1.825.021, = 2·05%
„ „ română	13	14	27	1.843,348	4,198	1.847,546, = 2·07%
„ alte limbi	20	648	668	196,999	1.143,293	1.340,292, = 1·58%
total	1203	2152	3355	79.978,661	9.102,692	89.081,353, = 100%

Din aceste cifre .vedem, că consumaţiunea de ziare la noi este minimală. In această privinţă ne întrec nu numai compatrioţii nostri maghiari şi germani, ci chiar şi Sêrbo-Croaţii şi Slovacii. Intre asemenea împrejurări este eschisă deadreptul posibilitatea, ca presa noastră periodică să se ridice la un nivel mai înalt.

*

In cele expuse am percurs toate tărîmurile principale ale vieţii noastre culturale, şi a trebuit să constatăm, că în comparaţie cu stările popoarelor conlocuitoare, elementul nostru stă pe un nivel cu totul inferior.

Este dureros pentru noi a face o asemenea constatare, dar este o necesitate imperativă a descoperí, fără ori-ce reserve, acest trist adevĕr, ca fie-care dintre noi să afle, ce mari probleme ni-se impun, ce mari datorii avem de împlinit pentru înaintarea culturală a poporului nostru. Căci prea ne-am obicinuit a ne amăgí, din incidentul câte unui mic succes, cu frase optimiste, şi a desconsidera şi depreţia forţele şi însemnătatea concurenţilor nostrii; prea mult ne place a ne provoca la *numĕrul* ce-l representăm, şi prea des uităm, că *în viaţa popoarelor nu massa brută, ci hărnicia şi superioritatea elemcntelor etnice are rolul decidetor.*

Şi superioritatea popoarelor zace singur numai în cultura lor.

CRONICA NOTARULUI ANONIM AL REG. BÉLA.

„*Gesta Hungarorum*“ a notarului anonim al regelui Béla (Belae regis Hungariae notarius) este cea mai veche cronică a Ungariei, şi prin împrejurarea, că se ocupă cu descălecarea Maghiarilor şi cu popoarele ce aceştia au găsit în noua patrie, formează totodată şi cel mai vechiu document pentru istoria Românilor din această ţeară. În deosebi partea cronicei, care constată: că Maghiarii, la venirea lor, au găsit aici pe Românica popor autochton, este cea mai preţioasă şi puternică dovadă pentru continuitatea elementului nostru pe pământul Daciei Traiane.

Astfel cronica notarului anonim este în primul rând pentru noi Românii un document istoric de o capitală însemnătate. Cu toate aceste ea, până în ḑiua de astăḑi, este cunoscută cărturarilor nostri mai mult numai după nume. Căci deşi dela 1746 încoace, când cronica aflată în biblioteca imperială din Viena a fost publicată pentru primadată de Schwandtner în „Scriptores Rerum Hungaricarum“, a vĕḑut lumină în toate limbile culte o întreagă literatură despre această importantă scriere, noi nu avem âncă nici măcar o traducere românească a celei mai vechi cronice ce se ocupă cu istoria Românilor din patrie.

Credem deci, că servim un înalt interes cultural şi că reparăm o omisiune pe cât de enigmatică, pe atât de puţin scusabilă, — dacă ne folosim de traducerea ce ni s'a pus la dispoziţie prin D. *Mich. Béşan*, notar public în Lugoş, spre a face accesibilă pentru toţi cărturarii români preţioasa cronică a notarului anonim.

Deşi traducerea D-lui Béşan, după informaţiunile luate dela locurile cele mai competente, este pe deplin fidelă, ne-am vĕḑut totuşi îndemnaţi, ca pentru ridicarea valorii publicaţiunii noastre, să dăm paralel cu traducerea românească şi textul original latin, întregit şi adnotat după o ediţiune mai recentă a Academiei maghiare.

Părţile întregite ale textului le publicăm cu litere *cursive*, iar pentru a arăta şi forma exterioară a cronicei, reproducem

(după „Enciclopedia Română“) un facsimile al primei sale pagini.

Spre orientare prealabilă lăsăm se urmeze aici — tot după „Enciclopedia Română“ — următoarele informaţiuni despre cuprinsul, originea, etatea şi autenticitatea cronicei, precum şi repertoriul complet al literaturei referitoare la cronica notarului anonim.

*

Cronica s'a păstrat în un singur manuscris dela începutul secl. XIV, o copie necompletă a originalului, cuprinḑênd numai originile Ungurilor şi cucerirea Ungariei, cu luptele urmate până la 955. In prolog autorul spune, că scrierea sa este cea dintâiu cronică a Ungariei asupra originilor poporului şi genealogiei regilor; iar mai departe (cap. 15), făcênd menţiune de o întêmplare din timpul regelui Andreiu I. (1047—1060) el adaugă: „cum se va spune în cele următoare“. Tot pentru timpul lui Andreiu I aflăm citate în cronica de Buda, „cărţile vechi „*Gesta Hungarorum*“, nume ce îl are şi cronica lui Anonymus. Deci „Gesta Hungarorum“ a lui Anonymus, care, după spusele autorului, cuprindea şi „genealogia regilor“, — pe când cele 57 capitule păstrate în o singură copie nu ajung nici până la Geisa, tatăl lui Stefan cel Sfânt — avea în original şi istoria regilor, adeverită ca existentă pentru timpul lui Andreiu I. Acest fapt este important pentru a stabili etatea autorului, chestiune mult controversată până acum.

Béla, al cărui fost notar (quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie notarius) se numesce Anonymus, e numele a patru regi ai Ungariei. Béla I la 1061—1063, Béla II la 1131—1141, Béla III la 1173—1196 şi Béla IV la 1235—1270. Roesler (Romänische Studien, Leipzig 1871) şi adepţii lui, între cari mai ales Marczali (Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden, Berlin 1882), fac pe Anonymus notar al lui Béla IV., ultimul din regii cu acest nume. Această părere, inadmisibilă pentru mai multe criterii ale cronicei, după-cum arată distinsul nostru istoric Dr. D. Onciul, cade prin faptul că înainte de suirea pe tron a lui Béla IV,

exista în Ungaria o cronică numită „Gesta Ungarorum“, din care călugării Dominicani s'au informat despre vechia patrie răsăriteană a Maghiarilor, înainte de a intreprinde misiunea lor predicătoare în acele părți. Extrasul dat din acea cronică în memoriul dominicanului Ricardus din a. 1237 asupra acestei misiuni săvîrșite (Theiner, Monum. Hung. I. 151), corespunde întocmai cu partea respectivă din „Gesta Hungarorum“ a lui Anonymus și presintă lucruri, cari nu se află în altă cronică ungurească, afară de cea a lui Anonymus. Neputênd admite, că Anonymus, concordând astfel cu extrasul dominican din o cronică „Gesta Ungarorum“, ar fi utilisat o asemenea cronică anterioară lui, unde el însuși presintă cronica sa ca cea dintâiu cronică a Ungariei, trebue să susținem, că acea cronică existentă înainte de Béla IV, cu nume și conținut ca cea a lui Anonymus, este însași cronica acestuia. In conformitate cu acest fapt mai mulți istorici de acum țin pe Anonymus de notar al lui Béla III, părere susținută mai întâiu de Engel (Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium et de origine Valachorum, Vindobonae 1794) și Pray (Historia regum Hungariae tom. I., Budae 1801). Dar argumente directe pentru timpul acestui rege lipsesc.

Sciind însă, că cronica lui Anonymus cuprindea și istoria regilor, probabil până în timpul său, trebue cercetat dacă în celelalte cronici unguresci nu se află urme din acea parte a cronicei și, prin aceasta, indicii pentru etatea autorului. În această privință ne surprinde faptul că în cronica ilustrată (Chronicon pictum, ed. Florianus, Historiae Hungaricae fontes domestici, vol. II.), scrisă în a. 1358 după isvoare mai vechi, partea despre domnia lui Béla II și a fiului său Geisa II, care i-a urmat în domnie, are cu totul caracterul contemporanității. Vădita părtinire a cronicarului pentru acești doi regi, ostilitatea lui fățișă în contra regelui Coloman (care orbise pe Béla II și tatăl său Álmos) și în contra fiilor săi Stefan II și Boris — în toată cronica singurul cas de nedevotament și ură față cu dinastia, — în fine expresiuni ca: „și pe dușmanii lui (Béla) i-a dat Dumnedeu de ocară *până în ḍiua de astădi*“ (cap. 64), aceste criterii arată invederat, că autorul original al acestei părți a cronicei era un curtean al regilor Béla II

Dictus magister incipit prologus in gesta hungarum.

Ac quondam bone memorie gloriosissimi bele regis hungarie notarius. H. suo dilectissimo amico uiro uenerabili. et arte litteralis scientie imbuto. salutem et sue peticionis affectum. Dum olim in scolari studio simul essemus. et in hystoria troiana quam ego cum summo amore complexus ex libris darethis frigii ceterorumque auctorum sicut a magistris meis audiueram. in unum uolumen proprio stilo compilaueram. pari uoluntate legeremus. petisti a me ut sicut hystoriam troianam bellaque grecorum scripseram. ita et genealogiam regum hungarie et nobilium suorum qualiter septem principales persone que hetumoger uocantur de terra scithica descenderunt. uel qualis sit terra scithica. et qualiter sit generatus dux almus. aut quare uocatur almus primus dux hungarie a quo reges hungarorum originem duxerunt. uel quot regna et reges sibi subiugauerunt. aut quare populus de terra scithica egressus per ydioma alienigenarum hungarii et in sua lingua propria mogerii uocantur tibi scriberem. promisi enim me facturum. sed aliis negotiis impeditus tue peticionis et mee promissionis iam pene eram oblitus. nisi mihi per litteras tua dilectio debitum reddere monuisset. Memor igitur tue dilectionis quamuis multis et diuersis huius laboriosi seculi impeditus sim negotiis. facere tamen aggressus sum que facere uisus sum. et secundum traditiones diuersorum hystoriographorum diuine gratie fultus auxilio optimum estimans ut ne posteris in ultimam generationem obliuioni tradatur. Optimum igitur dixi ut uere et simpliciter tibi scriberem. quod legentes possint agnoscere quomodo res geste essent. Et si tam nobilissima gens hungarie primordia sue generationis. et fortia queque facta sua. ex falsis fabulis rusticorum uel a garrulo cantu ioculatorum quasi somniando audiret. ualde indecorum et satis indecens esset. Ergo potius amo, de certa scripturarum explanatione. et aperta hystoriarum interpretatione rerum ueritatem nobiliter percipiat. Felix igitur hungaria. cui sunt dona data uaria. Omnibus enim horis gaudeat de munere sui litteratoris. Quia exordium genealogie re-

și Geisa II. Cu Geisa II (1141—1161), după care urmează în toate cronicile unguresci, o frapantă lacună până la Andreiu II (1205—1235), se sfîrșesce această parte mai veche a istoriei regilor cu caracter contimporan pentru întâia jumětate a secl. XII. Stilul ei, cu descrieri de persoane după modele medievale despre istoria troiană, cum e descrierea lui Coloman (cap. 60), înfățișat ca un adevěrat Thersites, are această caracteristică comună cu Anonymus, care deasemenea împrumută descrierea persoanelor sale din istoria Troiană a lui Dares Phrygius ș. a. Și notarul lui Béla fiind, după spusele sale proprii, primul cronicar al Ungariei, el urmează să fie acel cronicar contemporan cu Béla II și Geisa II. Pentru timpul acestor regi cronica lui Anonymus presintă încă diferite alte criterii, pe lângă înrudire cu acea parte din cronica ilustrată, criterii, cari îl denotă ca notar al lui Béla II.

După toată probabilitatea Anonymus a scris deci cronica sa în domnia lui Geisa II (1141—1161), ducênd-o până în timpul sěu. Dar istoria regilor, constatată, cum am věḑut, până în domnia lui Andreiu I, cu urme aflate în cronica ilustrată până în domnia lui Geisa II, unica copie necompletă a cronicei lui Anonymus nu ne-a păstrat-o, această parte fiind cuprinsă în alte cronici posterioare. Păstrarea separată a părții dintâiu o mulțămim poate împrejurării, că ea se deosebia de celelalte cronici, cari încep cu istoria Hunilor, adăugată pe la începutul secl. XIII, și urmată, după o scurtă narațiune a venirii Maghiarilor, de istoria regilor. Faptul, că istoria Hunilor lipsesce la Anonymus, este de asemenea unul din argumentele pentru etatea lui mai veche.

Partea păstrată, cuprinḑênd cucerirea Ungariei și luptele avute cu popoarele aflate aici de Maghiari, cu sciri mai bogate ca celelalte cronici, este importantă pentru etnografia și istoria Ungariei și Ardealului pe timpul venirii Maghiarilor. *În deosebi cu privire la istoria Românilor din Dacia, ea este cel mai prețios isvor istoric pentru acel timp.* Autenticitatea scirilor lui Anonymus în această privință, contestată de Roesler și adepții sěi, se confirmă prin cercetări mai recente.

*

Lituratura referitoare la anonymus.

I. În limba latină.

1. Anonymi Belae regis notarii, historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae ad usum et utilitatem publicam ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae, anno superiore primum labente iterum in lucem data. Cassoviae, anno 1747. Typis, academicis societatis Jesu.
2. Anonymi Belae regis notarii, historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae ad usum et utilitatem publicam, ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae anno superiore primum labente iterum in lucem data. Anno salutis 1747, mense Aug. Claudiopoli, Typis academicis soc. Jesu.
3. Anonymi Belae regis notarii, Historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae, ad usum et utilitatem publicam ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae anno superiore primum labente iterum in lucem data. Cassoviae 1772. Typis collegii Academici Societatis Jesu.
4. Bartal Georgius de Beleháza; Commentariorum ad historiam status iurisque publici Hungariae aevi medii libri XV. Tom. I III. Posonii 1847. Typis Caroli Friderici Wigand.
5. Bartolomaeides Ladislaus: Tractatus historico-philologicus de nomine Tumur et ei similibus, apud Anonymum Belae regis notarium, obviis, ac loca, imprimis Comitatus Gömöriensis designantibus vocabulis. Leutschoviae 1804. Typis Josephi Caroli Mayer.
6. Bárdossy Joannes: Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Notationibus, ex veteri ac recentiore Hungarorum historia depromtis. Leutschoviae 1802. Typis Michaelis Podhoranszky de ead.
7. Bolla Martinus: Dissertatio de Valachis qui Transilvaniam incolunt: Scripta instar responsionis ad Libellum supplicem, quem Aug. Imper. Leopoldo II. anno 1791. Natio valachica porrexit.
8. Cornides Daniel: Commentatio de religione veterum Hungarorum. Edidit, suamque de origine hungaricae gentis dissertationem adjecit Christianus Engel. Viennae 1791. Sumptibus Stahelianis 8°.
9. — — — Vindiciae Anonymi Belae regis notarii. Editae auctae a J. Christiano Engel. Budae 1802. Typis et sumptibus Regiae universitatis pestanae typographiae.
10. Dankovszky Gregorius; Anonymus Belae regis notarius, Simon de Kéza, et Joannes de Turotz de Hungarorum natali solo referentes recensiti et illustrati, a Gregorio — literarum graecarum in Reg. Academia possoniensi professore r. p. Posonii, Typis haeredum Belnayanorum 1826.
11. Desericius Josephus Innocentius: De iniciis ac maioribus Hungarorum commentaria. Budae et Pestini 1748—60.
12. Eder Josephus Carolus: Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis. Claudiopoli 1791. Typis Mart. Hochmeister.
13. — — Scriptores rerum Transsilvanicarum. Christiani Schesaeri ruinae pannonicae libri quattuor statum rei publicae et religionis in Ungaria et Transsilvania, temporibus Joannis Sigismundi Zapolya complexi. Ex editione Wittenberg. Anno 1581. recusi. Cibinii 1797. Typis Mart. Hochmeister.
14. Endlicher Stephanus Ladislaus: Anonymi Belae regis notarii De gestis Hungarorum liber. Textum ad fidem Codicis membranacei Bibliothecae Cesareae Vindobonensis recensuit, prolegomena et Indices addidit. . . . Hungarus posoniensis. Viennae 1827. Typis et sumtibus Caroli Gerold. Facs. & mappa.
15. — — — Rerum hungaricarum monumenta Arpadiana. Sangalli 1849. Scheitlin & Zollikofer.

16. Engel Christian: Disquisitio critica, quo in loco nunc adhuc cognitio nostra de Hungarorum origine, et cum aliis gentibus affanitate posita sit? Viennae 1791. Sumptibus Stahelianis.
17. — — Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium, et origine valachorum. Ab ill. societate scientiarum Goettingensi praemio ab eadem proposito proxime accedere indicata. Cum epistola C. G. Heyne ad auctorem missa et columnam Traiani illustrante. Vindobonae, 1794. Apud Jos. Camesina.
18. Florianus, Magistri P. Belae regis notarii. Gesta Hungarorum. Historiae Hungaricae fontes domestici. Scriptores vol. II. Quinque-Ecclesiis 1883.
19. Fuchshofer Damianus: Monasteriologia Regni Hungariae. Wesprimii 1803. Typis et Sumptibus Michaelis Sammer.
20. — — Recognovit, ad fidem fontium revocavit et auxit Maurus Czinár pestini 1858—60. Vindobonae et Strigonii 1869.
21. Grossing Franciscus Rudolphus: Jus publicum Hungariae. Unica complexum dissertatione. Halle Saxonum 1786. In typographia Helleriana.
22. — — — Animadversione in ius publicum Hungariae 1786.
23. — — — Reputatio iuris publici Hungariae. Conspectum iurium ac consvetudinum regni Hungariae genuinae perhibens. Pestini, Budae ac Cassoviae 1790. In biblio. Ign. Ant. de Strohmayer.
24. Haner Georgius Jeremias: De scriptoribus rerum hungaricarum et transilvanicarum, scriptisque eorundem antiquioribus, ordine chronologico digestis adversaria saxonis Transsilvani. Viennae 1774. Typis Joan. Thomae nob. de Trattner.
25. — — Opus posthumum Viennae 1777.
26. Hell Maximilian: De primis Ungarorum sedibus, seu de prima Ungarorum patria. Manuscris.
27. — — Dissertatio de ultimo Ungarorum adventu in Pannoniam seu hodiernam Ungariam. Manuscris.
28. — — — Tabula geographica Ungariae veteris ex historia Anonymi Belae regis notarii 1772. Appendix ad opus Cornidis.
29. Horányi Alexius: Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum. quam excitat Hung. Budensis de CC. RR. Scolarum piarum Viennae 1775—77. Impensis Antonii Loewii, bibliopolae posoniensis.
30. — — — Nova memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum quam excitat Hung. Budensis Cler. Reg. Scholarum piarum pestini 1742. Typis Mathiae Trattner.
31. Kaprinai Stephanus: Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae. Vindobonae 1767—71. Typis Joannis Thomae nob. de Trattner.
32. Katona Stephanus: Historia critica primorum Hungariae ducum, ex fide domesticorum et externorum scriptorum concismata in reg. Universitate Budensi historiarum doctore archidioecesis Strigoniensis presbytero. Pestini 1778. Sumtibus Joannis Michaelis Weigand et Joanis Georgii Koepf bibliopol.
33. — — — Examen vetustissimi M. Moraviae situs, cum vindiciis Anonymi Belae notarii, institutum aa. II. et philosophiae doctore, presbytero Strigoniensi. Pestini, Budae et Cassoviae 1786. Sumptibus Joannis Michaelis Weigand 8° 111.
34. — — — Historia pragmatica Hungariae. Budae 1782. Typis regiae Universitatis.
35. — — — Amicum responsum presbyteri Strigoniensis ad hypercriticon Georgii Szklenar aa. II. et philos. nec non in regio posoniensi archigymnasio humaniorum literarum doctoris senioris. Budae 1788. Typis regiae Universitatis.
36. — — — Vetus Moravia, rursus ad suos limites reducta — presbytero Strigoniensi. Budae 1789. Typis regiae Universitatis.
37. Kercselich Balthasar Adamus: De regnis Dalmatiae, Sclavoniae, notitiae preliminares Studio, labore, ac impensis nobilis honorabilisque viri de Corbavia Zagrabiae 1770.

38. Kereszturi Josephus Aloysius: Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia universitate pestiniensi anno 1812 Mense Martio ex institutionibus aa. u. et phil. doctoris, hist. univ. et pragm. professoris p. o. subiverunt Augustinus Kállay, Carolus Wlasits, Cristophorus Christen, Jos. Kovács, Ludovicus Schedius. Pestini 1812. Typis Mathiae Trattner.
39. — — — Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia universitate Pestiniensi anno 1813 ex praelectionibus subiverunt Alb. Wachtler etc. Pestini 1813. Typis Trattnerianis.
40. — — — Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia Universitate Pestiniensi anno 1813, ex institutionibus, subiverunt Em. Zaborszky etc. Pestini 1813. Typis Mathiae Trattner.
41. — — Dissertationes historico-criticae occasione, tentaminum publicorum vulgatae, quevis Belae regis notarii aetas eiusque de origine, sedibus asiaticis, acmigratione aliisque gentis magyarorum traditiones adversus novatorum calumnias, et figmenta vindicantur. Pestini 1814. Typis Joan. Thom. Trattner.
42. — — Historiae iurisque publici Ungariae amvenitates. Vindobonae 1783. Typis a Baumeisterianis.
43. Kovachich Martinus Georgius: Vestigia Comitiorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia usque ad hodiern. diem celebratorum. Budae 1790. Typis regiae Universitatis.
44. Kuun Géza Comes: Relationum Hungarorum cum oriente, gentisque orientalis originis historia antiquissima. Claudiopoli 1893—5.
45. Lambecius Petrus, Hamburgensis: Diarium sancti itineris Cellensis. Vindobonae 1666. Typis Mathaei Cosmorovy s. caes. maj. typographi.
46. — — — Commentariorum de Augustissima Caesarea Vindobonensi lib. I—VII. Opera et studio Adami Francisci Kollarii, pannonii Neosoliensis, Mariae Theresiae Aug. a consiliis et vindobonensis Bibliothecae palatini custodis primarii Vindobonae 1766—82.
47. Mátyás Florianus: Historiae Hungariae fontes Domestici. Quinque ecclesiis 1883.
48. Nessel Daniel: Sciagraphia, sive prima delineatio et brevis notitia magni corporis historici, hactenus inediti, brevi tamen, deo volente edendi, in varia Syntagmata, diversosque tomos ratione diversitatis materiae concinne divisi etc. Vindobonae 1692. Typis Joannis Jacobi Mann.
49. Nova Acta eruditorum, anno 1748 publicata. Lipsiae 1748.
50. Pray Georgius: Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum, ab anno ante natum Christum CCX ad annum Christi 947, deducti ac maximam partem et orientis, occidentisque rerum scriptoribus congesti, opera et studio Societatis Jesu sacerdotis. Vindobonae 1761—66. Sumptibus Hermanni Josephi Krüchseri. Universitatis bibliopolae.
51. — — — Dissertationes historico-criticae in annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum auctore, et Mariae Theresiae Augustae honoribus dicertae ab illustrissimo domino dno Josepho Comite Erdödy de Monyorokerék. Anno salutis 1774. Vindobonae, Typis Leop. Joan. Kaliwoda, aulae imperialis typographi.
52. — — — Historia regum Hungariae, cum notitiis praeviis ad cognoscendum veterem regni statum pertinentibus opera et studia Georgii Pray abbatis B. M. V. de Tormova et cath. eccl. M. Varadinen. Canonici conscripta et in tres partes divisa Budae, Typis et sumptibus regiae Universitatis pestinae Typographiae anno 1801.
53. Repraesentatio et humillimae preces Universae in Transsilvania Valachicae nationis se pro regnicolari natione, qualis fuit, authoritate regia, declarari, seque ad usum omnium iurium civilium, ex quo non lege, non iure, sed temporum duntaxat iniuria, cum initio praesertim superioris saeculi exclusa est, reponi de genu supplicantis Martio, 1791. Jassy.

54. Sajnovics Joannis: S. J. ungari Tordasiensis e Comitatu Alba-Regalensi Regiae Scientiarum Societatis Hafniensis et Nidrosiensis socii Demonstratio, idioma ungarorum et lapponum idem esse. Regiae Scientiarum Societatis Danicae praelecta et typis excusa Hafniae anno 1770 recusa. Tyrnaviae, typis collegii Academici Societatis Jesu.
55. Schwandtnerus Joannes Georgius: Scriptores rerum hungaricarum veteres, ac genuini, partim primum ex tenebris eruti, partim antehac quidem editi, nunc vero ex Mss codicibus, et rarissimis editionibus, bibliothecae Augustae Vindobonensis, ab in numeris mendis vindicati, plurim. variantibus lectionibus et necessariis, hinc inde quibusdam notis illustrati: partim etiam ad nostra usque tempora continuati, multisque in locis auctiores redditi, antiquissimis demum incunculis exornati et cum amplissima praefatione Matthiae Belii, nec non instructissimo rerum verborumque indice, in nitidissimam hanc formam redacti. Cura et studio Austriaci Stadelbirchensis. Vindobonae 1746—48. Impensis Joannis Pauli Kraus bibliopolae Vindobonensis.
56. Schwandtnerus Joannes Georgius: Scriptores rerum hungaricarum veteres ac genuini etc. Tyrnaviae 1765. Typis Collegii Academici Societatis Jesu.
57. — — Scriptores rerum hungaricarum veteres et genuini etc. Vindobonae. Typis. Joannis Thomae nob. de Trattnern, caes. reg. aulae typographi et bibliopolae 1766—68
58. Szeredai Antonius, de Szentháromság: Series antiquorum et recentiorum Episcoporum Transsilvaniae. A. Carolinae Anno 1790. Typis Episcopalibus.
59. Szirmay Antonius: Hungaria in parabolis, sive Commentarii in adagia et dicteria Hungarorum. Edidit Georg. Kovachich. Budae 1804. Typis reg. Universitatis.
60. — — Editio altera. priore longe auctior et emendacior, Budae 1807.
61. — — Notitia historica Comitatus Zempleniensis. Edita et indicibus provisa, industria M. G. Kovachich Senquiciensis. Budae 1804. Typis regiae universitatis pestanae.
62. — — — Notitia politica, historica, topographica incliti Comitatus Ugochiensis. Edita et indicibus provisa industria M. G. Kovachich Senquiciensis. Pestini 1805.
63. Szklenár Georgius: Vetustissimus magnae Moraviae situs et primus in eam Hungarorum ingressus et incursus, quem geograhice, historice, critice descripsit et retrusit ac plerumque coaevis monumentis illustravit. Posonii, Typis Joannis Michaelis Landerer 1784.
64. — — — Editio secunda correctior. Posonii 1788. Apud Aloisium Doll et Schwaiger bibliop.
65. — — — Hypercriticon examinis vetustissimi M. Moraviae situs et vindiciarum Anonymi Belae regis scribae. Posonii 1788. Typis Joannis Michaelis Landerer.
66 Tabulae codicum manu scriptorum praeter graecos et orientales in bibliotheca palatina Vindobonensi asservatorum. Edidit Academia Caesarea Vindobonensis. Vindobonae venum dat Caroli Geroldi filius. 1864—75.
67. Thunmann Joannes: De Comanis, ab Hunnis plane diverso populo. Acta societatis Jablonovianae. Anno 1773. Lipsiae 1774.
68. Tomka Szászky Johannes: Introductio in geographiam Hungariae antiqui et medii aevi. Quondam e veteribus monumentis eruta et VI. tabulis illustrata. Posonii 1781. Typis Francisci Patzko Posonii 1750.
69. Thorma Franciscus: Ex praelectionibus Antonii felicis Lenghel a S. M. in gymnasio pestiensi Scholarum piarum disputationi publicae expositae dissertationes. Pesthini Typis Eizenbergerianis 1768.

II. În limba germână.

1. Briebrecher Rudolf: Der gegenwärtige Stand der Frage über die Herkunft der Romänen. Programm des ev. Gymnasiums zu Hermannstadt 1896.
2. Büdinger Max: Oesterreichische Geschichte bis zum Ausgange des 13. Jahrhunderts. Leipzig 1858. Druck und Verlag von B. G. Taubner.
3. Cassel Selig: Magyarische Alterthümer. Berlin. Verlag von Veit und Comp. 1848.

4. Czoernig Karl Freiherr: Etnographie der œsterreichischen Monarchie. Wien 1857. Aus der kais. kön. Hof- und Staatsdruckerei. Über die Glaubwürdigkeit der Nachrichten des Anonymus Belae, namentlich in Betreff der Einwanderung der Ungern in ihr heutiges Gebiet und der dort angetroffenen Völker.
5. Dümmler Ernst: Geschichte des ostfränkischen Reiches. Berlin 1862—5. Verlag von Duncker und Humbold. (Jahrbücher der Deutschen Geschichte).
6. Eder Jos. Karl: Gebuehrliche Nothwehr gegen die Ausfälle des Recensenten in der Jenaer Allg. Litt. Zeit. (Siebenbürg. Quartalschrift 1798).
7. Engel Christian: Geschichte des ungrischen Reiches und seiner Nebenländer. Halle 1797—1804.
8. — — Geschichte des Königreichs Ungern. Tübingen 1811. J. G. Cotta'sche Buchhandlung.
9. — — Geschichte des ungrischen Reiches. Wien 1813—14. Comesinsche Buchhandlung.
10. Fessler, J. A.: Die Geschichten der Ungern und ihrer Landsassen. Leipzig 1815—25 Bei J. F. Gleditsch.
11. Gatterer Joh. Christ.: Versuch einer allgemeinen Weltgeschichte. Göttingen 1792 Im Verlag Vandenhoeck und Ruprecht.
12. Gebhardi Ludw. Albrecht: Geschichte des Reiches Hungarn und der damit verbundenen Staaten. Leipzig 1778. Bei Weidmanns Erben und Reich.
13. Griselini Franz. Versuch einer polit. und natürl. Geschichte des Temesvarer Banats. Wien 1780.
14. Grossing Francisc Rudolf: Ungarisches allgemeines Staats- und Regiments-Recht aus dem lateinischen übersetzt von einem Freunde dessen, was Recht ist. 1786.
15. Gustermann Anton Wilhelm: Die Ausbildung der Verfassung des Königreiches Ungern, aus der Geschichte und aus den Gesetzen dieses Reiches dargestellt. Wien 1811. Im Verlage bei Anton Doll.
16. Heinmann Ludwig: Zur Kritik ungarischer Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden. 1888.
17. Hilferding A. Geschichte der Serben und Bulgaren. Aus dem russischen von I. E. Schmaller. Bautzen 1856—64.
18. Hunfalvy Paul: Die Rumänen und ihre Ansprüche. Wien und Teschen 1883 Verlag von Karl Prochaska.
19. — — Jos. Lad. Pič's „Der nationale Kampf gegen das Ungarische Staatsrecht". Wien und Teschen 1883. Karl Prochaska.
20. — — Wie die Rumänen Geschichte schreiben. Ungarische Revue 1885.
21. — — Neuere Erscheinungen der rumänischen Geschichtsschreibung. Wien und Teschen 1886. Verlag von Karl Prochaska.
22. Jung Iulius: Roemer und Romanen in den Donauländern. Innsbruck 1877. Verlag der Wagner'schen Universitätsbuchhandlung.
23. Karamsin Nicolaus: Geschichte des russischen Reiches, übersetzt von Fr. Hauenschild, Riga 1820. bei C. I. G. Hartmann.
24. Klaič Alois: Slavonien vom X bis zum XIII Jahrhundert. Agram 1882.
25. Kollár Adam Franc.: Welches ist der Comitate oder Gespanschaften, wieviel derselben waren im 13. Jahrhunderte und wie war ihre damalige Militair- und Civilverfassung? Wien 1771.
26. Krajner Emerich: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns seit der Gründung des Königthums bis zum Jahre 1382. Wien 1872. Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn in Wien.
27. Lorenz Ottokar: Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter seit der Mitte des 13. Jahrhunderts. Berlin 1886. Verlag von Wilhelm Hertz.
28. Mailáth Joh. Graf: Magyarische Gedichte übersetzt. Stuttgart und Tübingen 1825. In der I. G. Cotta'schen Buchhandlung.
29. — — Geschichte der Magyaren. Regensburg 1852.

30. Maniu Vas.: Zur Geschichtsforschung über die Romänen. Historisch-kritische und etnologische Studien von V. Maniu, Secretair der historischen Section der Akademie der Wissenschaften zu Bukarest. Deutsch von P. Brostcanu. Reschitza 1884. Buchdruckerei Simeon Pocrean.
31. Marczali Heinrich: Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden. Berlin 1882. Verlag von Wilhelm Hertz.
32. Palacky Franz: Geschichte von Böhmen.
33. Palkovics Georg: Ein paar Worte über die Schrift: Abkunft der Magyaren. Dargethan von Schlözer in seinem Nestor. Pressburg 1827.
34. Pič Jos. Lad: Über die Abstammung der Rumänen. Leipzig 1880. Verlag von Duncker und Humbolt.
35. — — Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht. Ein Beitrag zur Kritik der älteren ungarischen Geschichte. Leipzig 1882. Verlag von Duncker und Humbolt.
36. — — — Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage. Skizzen zur ältesten Geschichte der Rumänen, Ungarn und Slaven. Verlag von Duncker und Humbolt.
37. Potthast August: Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters von 375—1500. Berlin 1862. Hugo Kastner. — Verbesserte und vermehrte Auflage. Berlin 1895—6. W. Weber.
38. Rademacher Otto: Zur Kritik ungarischer Geschichtsquellen. Forschungen zur deutschen Geschichte XXV. Herausgegeben von der historischen Commission bei der kön. bayerischen Akademie der Wissenschaften. Göttingen 1885.
39. Roesler Robert: Romänische Studien, Untersuchungen Zur älteren Geschichte Romäniens. Leipszig 1871. Verlag von Duncker und Humbolt.
40. Rösler Eduard: Zur Kritik älterer ungarischen Geschichte. Troppau. Druck von Alfred Trassler 1860.
41. Rühl Franz: Zu den Quellen des anonymen Notars des Königs Bela. Herausgegeben von der historischen Commission bei der kön. bayerischen Akademie der Wissenschaften. Göttingen 1883.
42. Schlözer August Ludwig: Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Göttingen 1795. Im Vanderoek-Ruprechtschen Verlage.
43. — — — Nestor. Russische Annalen in ihrer slavonischen Grundsprache: verglichen von Schreibfelern und Interpolationen gereinigt, erklärt und übersetzt. Göttingen 1802—9. Bei Heinrich Dieterich.
44. Schwartner Martin: Statistik des Königreichs Ungern. Pest 1798. Gedruckt bey Matthias Trattner.
45. Semler Johann Salomon: Die allgemeine Geschichte von Russland Halle 1765. Joh. Justinus Gebauer.
46. Spittler L. J. Entwurf der Geschichte der europäischen Staaten. Berlin 1793. Bey August Mylius.
47. Sültzer Franz Joseph: Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachey, Moldau, und Bessarabiens, im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens, als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte mit kritischer Freyheit entworfen. Wien. Bey Rudolf Gräffer.
48. Thunmann Johann: Untersuchungen über die Geschichte der oestlichen europaeischen Voelker. Leipzig 1774. Bei Siegmund Lebrecht Crusius.
49. Wattenbach W.: Deutsche Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des dreizehnten Jahrhundertes. Berlin 1894. Verlag von Wilhelm Hertz.

III. În limba maghiară.

1. Balássy Ferentz: A Zámi és óháti apátságok. Ertekezések a történelmi tudományok köréből 1881.
2. Bartal György: A magyar vérszerződés és a csiki székely krónika. Az Anonymuszról adott czikk folytában. Uj magyar Muzeum 1859.

3. Bartal György: Béla király halhatatlan jegyzőjének, Matyásnak ujabb diadaláról. Magyar akademiai értesitö 1861. Emich Gusztáv Pest.
4. — — Béla király halhatatlan jegyzőjének hajdani szittyáiról, főtekintettel macedoniai Nagy Sándor korára. Pesten 1864, kiadja Heckenast Gusztav.
5. Békesi Emil: Magyar irók az Árppádházi királyok korában. Budapest 1896. Katholikus Szemle.
6. Békey István: Béla király jegyzőjének személye és kora. Budapest 1886. Nyomatott Bagó Márton és fiainál.
7. Borovszky Samu: A honfoglalás története. Budapest 1894. Franklin-tarsulat.
8. Budai Ezsaiás: Magyarország historiája a mohácsi veszedelemig. Debreczen 1805. Ny. Csáthy György.
9. Csetneki Elek: Anonymus az erdélyi oláhokról. Egyetemes philologiai közlöny 1881.
10. Dankó József: Györmegyei Sabaria, vagyis pannonhalmi Szent-Márton, torvesi Szent-Mártonnak születéshelye. Magyar Sion 1867.
11. Dugonics András: Etelka, egy igen ritka magyar kisasszony, Világosvárott, Árpád és Zoltán fejedelmeink ideikben. Pozsonyban és Kassán 1788. Füskuthi Landerer Mihály költségével és betüivel.
12. — — Jolanka, Etelkának leánya. Pozsonyban és Pesten 1803. Füskuthi Landerer Mihály költségével és betüivel.
13. — — Szittyiai történetek. Pozsonyban és Pesten 1806—8. Füskuthi Landerer Mihály költségével és betüivel.
14. Enessey György: Béla király névtelen jegyzője kézirat.
15. Fejér György: Béla királyunk jegyzőjének ideje koráról. Tudományos gyüjtemény 1828.
16. Fejérpataky László: Történetirás az Arpádok alatt. Figyelő 1877.
17. — — — Irodalmunk az Árpadok korában. Budapest 1878. Rudnyánszky A. könyvnyomdájából.
18. — — — Még egyszer Anonymus. Századok Budapesten 1879.
19. — — A magyar honfoglalás kutfői. Vasárnapi Ujság 1883.
20. Foltiny János: Nehány hely a Zásty-i apátság alapitó leveléből s Anonymus kora és kiléte. Századok 1871. Pest.
21. — — A Zásty-i apátság XI. századik oklevelének taglalata s ismeretlen helyének meghatározása. Kutfő tanulmány az egri főegyházmegye történelméből vonatkozással Anonymusra. Eger 1883. Szolcsányi Gyula bizománya.
22. — — — Válasz, mikor élt Anonymus? feliratu birálat irójának. Egri egyházmegyei közlöny 1883.
23. Frankl Vilmos: A magyar nemzet bevándorlásának története. Magyar tudományos Értekező 1862.
24. Göndöcs Benedek: Pusztaszer és az ezredéves ünnepély. Budapest 1883.
25. Hajnik Imre: Magyar alkotmány és jogtörténelem. Pest 1872. Kiadja Heckenast Gusztáv.
26. Hammer-Purgstall József: A magyarok eredeti lakföldéről. A magyar tudóstársaság évkönyvei. Budán 1834 8.
27. Havas Sándor: Az O-budai hajdan a bold. Szűz Mariáról nevezett „Fehéregyház" és Árpád sirja. Archeologiai Értesitő 1882.
28 Hornyik János: Pusztaszer, a honalapitó magyar nemzet első törvényhozási közgyülése szinhelyének története. Pusztaszer térképével s szermonostor romjai két rajzával és 120 darab oklevéllel. Kecskemét 1865. Gallia Fülöp bizománya.
29. Horváth István: Béla király névtelen Jegyzőjéről. Pest 1804.
30. — — A szlavinokról, azaz: kérkedőkről, a trójai háborutól első Justinianus Császárig. Pest 1844 nyomt. Petrozai Trattner I. M. és Károlyi István.
31. Hunfalvy Pál: A. Magyarok eredete. Budapesti szemle 1860.
32. — — Reguly Antal hagyományai. Pest 1864. Eggenberger Ferdinand akademiai könyvárusnál.

33. Hunfalvy Pál: Magyarország ethnographiája, Budapest. A magy. Tud. Akademia könyvkiadó hivatalában 1876.
34. — — A rumun történet irásról. Budapesti szemle 1885.
35. Ipolyi Arnold: Magyar Történet-kutfőtanulmányok. Felolvastatott a M. Tud. akademiában 1870.
36. Jancsó Benedek: Román politikai és történelmi tanulmányok. 1896. Budapest. Lampel Róbert kiadása.
37. Jámbor Pál: A magyar irodalom története. Pest 1864. Kiadja Ráth Mór.
38. Jászay Pál: Álmos a magyar kronikák szerint. Pest 1850.
39. — — A magyar nemzet napjai, a legrégibb időtől az arany bulláig, kiadta Tóldy Ferentz. Pest 1855. Emich G. bizománya.
40. Jerney János: Keleti utazása a magyarok őshelyének kinyomozása végett. Pesten 1844–5.
41. Kachelmann János: Szepes és Gömör nevéről és Béla király névtelen jegyzőjéről. Uj magyar Muzeum 1859.
42. Kandra Kabós: Aba Samu király. Budapest 1891. Ráth Mór.
43. Karácsonyi János: A honfoglalás és Erdély. Katholikus szemle 1896.
44. Kerékgyártó Arpád: Magyarország mivelődésének története. Pest 1859–65. Kiadják Buda Sándor és Krupinszky János.
45. Lethenyei János: Anonymus, azaz: Béla királynak névtelen iró deákja, aki ama hét magyaroknak Szittyából Almos hertzeg vezérlése alatt lött kijövetelöket megirta. Most pediglen deák nyelvből magyarra forditotta és a nemes magyar nemzetnek felajánlotta. Pesten, nyomtattatott Trattner Mátyás betüivel 1790.
46. Mándy István: Magyar Sunád, avagy 1. Béla királynak nevetlen iródéákja kit ősi édes emlék oszlopául az ő Hét Főmagyar Vezérekről irt Deák Historiájából magyarba öltöztetve elő állatott Tekintetes Nemes Szatthmár vármegye edgy legkissebb Hites Tagja. M. M. I. Debreczenben, nyomtt. Szigethy Mihály által 1799.
47. Marczali Henrik: Béla király jegyzője. Kutfői tanulmány. Egyetemes philologiai Közlöny. Budapest 1877.
48. — — A magyar történet kutfői az Árpádok korában. Budapest 1880. Franklin társulat.
49. — — Magyarország története az Árpádok korában. Budapest 1896.
50. — — — A krónikák. Budapest 1896 az Atheneum irodalmi és nyomadai r. társulat kiadása.
51. Máriássy Béla: A magyar törvényhozás történelme 1000–1880. Budapest, Győr 1884–93. Nyomatott Bartalus Imrénél.
52. Mártonfy Márton: Magyar alkotmánytan és az abban foglalt polgári jogok és kötelességekről. Kassa 1874. „Pannonia“ könyvnyomda.
53. Mátsár István: Hét magyarok, azaz néhai Béla király (Anonymus) nevetlen Iró Deákjának az első Hét magyar vezérekről irt Históriája, melyet magyarra forditott hat lábmértékü bajnoki versekbe szedett más auctorokbul sok részekben megbövitett elmés költeményekkel felékesitett Kézirat az egri érseki lyceum könyvtárában.
54. Mátyás Florián: Anonymus idökoráról, magy. Tudományos Értesitő 1867.
55. Mitrovics Gyula: Rételpatak s a melegforrás. Történeti emlék a honszerzés napjaiból. Vasárnapi ujság 1865.
56. Moldován Gergely: A románok eredete. Magyar-román szemle „Ungaria“ 1895.
57. Molnár Aladár: A magyar alkotmány történeti kifejlödése. Pápán 1862. A reformált főtanoda betüivel.
58. Molnár János Pál: IV. Béla királynak nótáriussa. Magyar könyv-ház Pest 1795.
59. Nagy Gábor. Béla király nevetlen iródeákjáról. Hasznos mulatságok, 1836.
60. Nagy Géza: Adatok a székelyek eredetéhez és egykori lakhelyéhez Sepsi Szentgyörgy 1883—6. Jókai nyomdarészvénytársulat könyvnyomdája.
61. — — A Geisa név kiejtése: II. Gejcsa és Gecse. Turul 1892.

62. Nagy Gyula: Szénhalom, hamuhajlok pogánysir. Archeologiai értesitő 1878.
63. Pauer János: Ősök emléke, vagyis: szerette-e a magyar nemzeti történetét? vóltak-e hajdan évkönyvei? Székesfejérvárt 1860. Özvegy Számmer Pálné betüivel.
64. Pauler Gyula: A magyarok megtelepedéséről. Századok 1877.
65. — — Anonymus külföldi vonatkozásai. Századok 1883.
66. — — Néhány szó hadi viszonyainkról a XI—XIII században. Hadtörténelmi közlemények 1888.
67. — — A magyar nemzet története az Arpádházi királyok alatt. Budapest 1893.
68. — — A magyar honfoglalás utjának térképe. A névtelen jegyző szerint, a honfoglalás korabeli és Arpádkori régészeti leletek feltüntetésével. Ezredéves kiállitás tört. katalogusa 1896.
69. Pesty Frigyes: A helynevek és a történelem. Ertekezés kiadta a magyar Tudományos akademia 1880.
70. — — Magyarország helynevei, történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben. Budapest 1888. Kiadta a magy. tud. Akadémia.
71. Peténvi Otto: Arpád sirhelyének fölfedezése. Budapest 1895.
72. Pick Miksa: Régi magyar történetirás a legrégibb kortól 1529-ig. Budapest 1888. Nyomatot Neymayer Edénél.
73. Podhradczky József: Béla király névtelen jegyzőjének idejekora és hitelessége. Oklevelek egykoru és közelkóru kutfők szerint birálta és értelmezte. Budán 1861. Bagó Mártonnál.
74. Pulszky Ferencz: Anonymus Belae regis notarius. Eletképek 1845. Pesten.
75. Reguly Antal: Tudósitás Hell Miksa historiai kéziratainek azon részéről, mely a magyar-finn kérdést tárgyalja. Magy. Akademiai Ertesitő 1851.
76. Réső Ensel Sándor: Béla király nótáriusáról. Tudományos Gyüjtemény 1832.
77. — — Arpád sirja. Budapesti Hirlap 1860. Vasárnápi Ujság 1862.
78. Réthy László: Anonymus az erdélyi oláhokról. Budapest 1880. Knoll Károlynál.
79. Rischel Agost: Őstörténetünk nehány fontos kérdéséről Pest 1851.
80. Rohonyi Gyula: A honfoglalás története. Budapest 1896. Az „Athenaeum" kiadása.
81. Rónai Horváth Jenő: Magyar hadi kronika. Hadtörténeti Közlemények 1895.
82. Salamon Ferencz: A történelmi viszgálatról. Budapesti Szemle 1873.
83. — — Budapest története 1885.
84. Sayous Edc: A magyar történelem kutforrásai. Forditotta ifj. Szinnyey József. Budapest 1877. Franklin társulat.
85. Sándor István: A régi s mostani magyar énekről s tánczról. Győr 1801.
86. — — Két régi könyveinkről: Anonymus s a Váradi Regestrum. Győr 1801.
87. — — Béla notariusáról még egyszer. Győr 1801.
88. — — Bela Levelessénél előforduló tulajdon nevek. Bécs 1808.
89. Sebestyén Gyula: A magyar honfoglalás mondái. Budapest 1895.
90. — — A székelyek neve s eredete. Ethnografia 1897.
91. — — Néprajzi füzetek. Budapest 1897.
92. — — Ki volt Anonymus? Budapest 1898. Grill Károly könyvkereskedése.
93. Somogyi Ede: Magyar Lexikon. Budapest 1879.
94. Sörös Pongrátz: Adorján erdélyi püspök s a szebeni prépostság. Magyar Sion 1896.
95. Szabó Demő: Az oláhok eredetéről és polgári állásukról. Győr. Nyomatott Sauerwein Gézánál 1865.
96. Szabó István: Anonymus Arpaliceje. Századok 1890.
97. Szabó Károly: Előd vajda. 1851.
98. — — A hét magyar nemzetség. Uj magyar muzeum 1851.
99. — — Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tetteiről. 1860.
100. — — Béla király névtelen jegyzője és német birálói. Budapesti szemle 1860.
101. — — Biborban született Konstantin császár munkái magyar történeti szempontból ismertetve. Magy. Akademiai értesitő 1860.

102. Szabó Károly: Kézai Simon krónikája. Pest 1862.
103. — — A magyar vezérek kora Arpádtól Szent Istvánig. Pest 1869 kiadja Ráth Mór.
104. Szalay László: Magyarország története, Lipcse 1852—62. Geibel, Laufer & Stolp.
105. Széchy Károly: A pannoniai ének. Irodalomtörténeti közlemények 1892.
106 Szinnyei József: Hogy hangzott a magyar nyelv az Arpádok korában? Budapest 1895, Hornyánszky Viktor könyvsajtója.
107. Szlemenits Pál: Törvényeink története országunk keletkeztétől az Arpádok kihaltáig. A magy. tudós társaság evkönyvei 1845. Budán.
108. Tholt Titus: Fehérgyház és Arpád sirjának holfekvése s kutatásaim. Budapest 1868. Révai testvérek bizománya.
109. — — Hol van Árpád sirja? Függetlenség 1882.
110. — — Az óbudai „Fehéregyház" és Árpád sirja. Archaeologiai értesitő 1882.
111. Thury József: Krónikáink és a nemzeti hagyomány. Irodalomtörténeti közlemények 1897.
112. Tóldy Ferencz: A magyar költészet története 1853. Heckenast Gusztáv.
113. — — Nemzeti történetirásunk kezdetei. Századok 1868.
114. — — Anonymus és a Colonnai Guido. Reform 1870.
115. Uhlarik János: Nyelvészeti tanulmány Anonymus „de gestis Hungarorum" czimü munkája felett.
116. — — Anonymus latinsága. Nyelvészeti tanulmány. Nagyszombat 1889. Nyomatott Winter Sigmondnál.
117. Vass József: Béla király névtelen jegyzőjének kora, ujabb nyomozások alapján. Pest 1865. Kugler Adolf tulajdona.
118. Vámbéry Ármin: A magyarok eredete. Ethnologiai tanulmány. Kiadja a magyar tudományos Akadémia. Budapest 1882.
119. Váradi János: A régi magyar zászlóságról való nyomozások. Posonyban 1830. Belnay örököseinek betüivel.
120. Wekerle László: Alba Maria mint Arpád sirja holfekvésének meghatározása. Budapest 1885. Pallas részvénytársaság.
121. — — Arpád sirja az óbudai Viktoria-téglagyár telkén megtalált Fehér-egyház szentélyében. Budapest 1886. Pallas részvénytársaság.
122. Wenzel Gusztáv: Eszmetöredékek a magyar nemzet hősmonda történéttudományi méltatására. Pest 1850.
123. — — Tudósitás Hell Miksa kéziratai azon részeiről melyek Anonymust s a régi magyar földiratot tárgyalják. Magy. Akademiai Értesitő. 1851.
124. A magyar és erdélyi magánjog rendszere. Budán 1863. A kir. magy. egyetemi nyomdából.

IV. În limba română.

1. Bariţiu G.: Collecţiune de diplome din diplomatariul comitelui Iosif Kemény, care privesc mai ales pe români (valachi). Transilvania 1871.
2. (Laurian Treb.) Anonim: Temişana sau scurtă istorie a Banatului Timişan. Bucuresci 1848. Cu tipariul colegiului naţional.
3. Maior Petru: Istoria pentru începutul românilor în Dacia, tocmită de Petru Maior de Dicio-Sânmărtin, protopop şi la înnălţatul crăescul consilium locumtenenţiale al Ungariei crăesc a cărţilor revisor la Buda 1812.
4. — — Din scrierile lui Petru Maior edate de societatea literarie „Petru Maior" a junimei române studióse din Budapesta. Volumul I. Istoria pentru începutul românilor în Dacia. Budapesta şi Gherla 1883.
5. Maniu Basiliu: Disertaţiune istorico-critică despre originea românilor din Dacia-Traiană. Timişóra 1857. Cu typariul lui M. Hazay şi a fiului Guilomu.
6. — — Cercetare istorică asupra românilor. Studii istorice-critice şi etnologice. Bucuresci 1883.

7. Onciul D.: Teoria lui Roesler. Convorbiri Literare, Bucuresci 1885. v. XIX. pag. 256 sequ.

8. — — Anonymus Belae notarius, Enciclopedia Română 1896.

9. Papiu A. Ilarian: Istoria romanilor din Dacia superiore. Viena 1852. Cu literele lui C. Gerold și fiu.

10. Pascuțiu Dionisiu: Originea românilor și latinitatea limbei române. Arad 1881. Cu tipariul lui St. Gyulai.

11. Șincai Gheorghie din Șinca: Kronica Rumânilor și a mai multor neamuri, încât au fost ele așa de amestecate cu românii, cât lucrurile, întêmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles. Buda în crăeasca tipografie a universității scientifice ungurești tipărită la anul 1844.

12. — — Ediținea a doua tipărită de ministeriul cultelor și al instrucțiunei publice Bucuresci. Tipografia Academiei române (Laboratorii români) 1886.

13. Tocilescu Gr. G.: Dacia înainte de Romani. Bucuresci 1880.

14. Xenopol A. D.: Teoria lui Rösler 1885. Iași.

15. — — Istoria românilor din Dacia Traiană 1888.

CHRONICON

Anonymi Belae Regis Notarii.

GESTA HUNGARORUM.

CRONICA

Notariului anonim al regelui Bela.

FAPTELE UNGURILOR.

Tradusă din limba latină de **Mihail Bésán**, notar publ. reg. în Lugoș.

Incipit *prolugus* in gesta Hungarum.

P dict*us* magister ac quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie notarius N. suo dilectissimo amico, uiro uenerabili et arte litter*a*lis scientie inbuto, salutem et sue peticionis effectum[1]. Dum olim in scolari studio simul essemus et in hystoria troiana, quam ego cum summo amore complexus ex libris Darethis Frigij ceterorumque auctorum, sicut a magistris meis audiueram, in unum uolumen proprio stilo compilaueram, pari uoluntate legeremus, petisti a me, ut sicut hystoriam troianam bellaque Grecorum scripseram; ita et genealogiam regum Hungarie et nobilium suorum, qualiter septem principales persone, que hetumoger uocantur, de terra scithica descenderunt, uel qualis sit terra scithica, et qualiter sit generatus dux Almus, aut quare uocatur Almus primus dux Hungarie, a quo reges Hungarorum originem duxerunt, uel quot regna et reges sibi subiugauerunt, aut quare populus de terra scithica egressus per ydioma alienigenarum Hungarij et in sua lingua propria Mogerij uocantur, tibi scriberem. Promisi *et*[2] enim me facturum; *sed* aliis negotiis impeditus, *et*[3] tue peticionis[4], et mee promissionis iam pene eram oblitus, nisi mihi per litteras tua dilectio debitum reddere monuisset. Memor igitur tue dilectionis quamuis multis et diuersis huius laboriosi[5] seculi impeditus sim negotiis, facere tamen aggressus sum, que facere iussisti, et secundum tradiciones diuersorum hystoriographorum, diuine gratie fultus auxilio, optimum estimans, ut ne posteris in ultimam generationem obliuioni tradatur. Optimum ergo duxi, ut uere et simpliciter tibi scriberem, quod legentes possint agnoscere, quomodo res geste essent. Et si tam nobilissima gens Hungarie primordia sue generationis et fortia queque facta sua ex falsis fabulis rusticorum uel a garrulo cantu ioculatorum quasi sompniando audiret, ualde indecorum et satis indecens esset. Ergo potius ammodo[6] de certa scripturarum explanatione et aperta hystoriarum interpretatione rerum ueritatem nobiliter percipiat. Felix igitur Hungaria, cui sunt dona data uaria. Omnibus enim horis gaudeat de munere sui litteratoris. Quia exordium[7] genealogie regum suorum et nobilium habet, de quibus regibus sit laus et honor regi eterno et sancte Marie matri eius, per gratiam cuius reges Hungarie et nobiles regnum habeant felici fine hic et in euum. Amen.

---

[1]) Corecturi făcute de mâna copistului (indicate cu: de a. mână); mai nainte fusese *affectum*. — [2]) *et* e adaus ulterior de a. mână. — [3]) *et* e adaus ulterior de altă mână. —

Se începe precuvêntarea despre faptele Ungurilor.

Numitul magistru, notarul celui mai glorios rege al Ungariei Bela de bună memorie, amicului seu prea iubit, şi onoratului bărbat versat în sciinţele literare N. salutare, şi împlinirea dorinţei sale. Odinioară, când eram deodată la sciinţele şcolare, şi din istoria Troiei, pe carea eu am îmbrăţişat-o cu prea multă iubire, am compus în stilul meu un volum, din cărţile lui Dares Frigius şi ale altor autori, precum auḑisem dela învĕţătorii mei, şi o cetirăm amêndoi cu asemenea voinţă, m'ai rugat, ca, precum am descris istoria troiana şi rĕsboaiele Grecilor, să-ţi descriu şi genealogia regilor Ungariei şi a nobililor sei, cum au descălecat din pămêntul Scythiei cele şepte persoane fruntaşe, cari se numesc Hetumoger, sau cum este pămêntul scythic, cum s'a născut Almus sau pentru ce l-a numit Almus pe primul duce al Ungariei, dela care îşi trag originea regii Ungurilor, sau câte ţĕri şi câţi regi au subjugat ei, sau pentru ce se numesce în limba străinilor poporul ieşit de pe pămêntul scythic Unguri, iar în limba lor proprie Mogeri. Ţi-am şi promis că voiu face, dar împedecat prin alte afaceri, eram să uit atât cererea ta, cât şi promisiunea mea, dacă nu me făceai tu atent, iubitul meu, prin epistola ta, să-mi fac datorinţa. Aducêndu-mi deci aminte de tine iubitul meu, deşi sunt împedecat prin multe şi diferite afaceri ale acestui secol muncitor, totuşi m'am apucat de lucrul, ce mi l-ai încredinţat şi cu ajutorul graţiei dumneḑeesci, am aflat de bine după tradiţiunile diferiţilor scriitori istorici: a nu lăsa să fie dată uitării la următori, până la cea din urmă generaţiune. Am aflat deci de bine, să-ţi scriu simplu şi adevĕrat, ca cetitorii să poată cunoasce cum s'au întêmplat lucrurile. Şi dacă cel mai nobil neam al Ungariei ar auḑi, ca prin vis, de începutul generaţiunei sale şi faptele sale curagioase din poveştile false ale ţeranilor, ori din cântarea limbută a glumeţilor (lăutarilor), ar fi un lucru necuviincios şi destul de ruşinos. Să cunoască deci adevĕrul mai bine din expunerea sigură a scrierilor şi din explicarea limpede a faptelor istorice. Deci: fericită este Ungaria, căreia i s'au dat diferite daruri, să se bucure în toate ḑilele de dăruirea literatului seu. Căci posede începutul genealogiei regilor şi al nobililor. Pentru cari regi să dăm laudă vecinicului rege şi Sântei Marie, maicei sale, din a cărui graţie regii Ungariei posed ţara cu sfîrşit fericit acum şi totdeauna. Amin.

---

[4]) Silaba *ci* a adaus-o altă mână ulterior. — [5]) După acest cuvênt e rasură. — [6]) Urme de corectură. Original *amo,* cores de altă mână în *ammodo.* — [7]) După acest cuvênt rasură.

I.

De Scithia.

Scithia igitur maxima terra est, que Dentumoger dicitur; uersus orientem finis cuius ab aquilonali parte extenditur usque ad nigrum pontum. A tergo autem habet flumen, quod dicitur Thanais, cum paludibus magnis, ubi ultra modum habundanter inueniuntur zobolini, ita quod non solum nobiles et ignobiles uestiuntur inde, uerum etiam bubulcj et subbulci ac opiliones sua decorant uestime(*n*)ta [1] in terra illa. Nam ibi habundat aurum et argentum, et inueniuntur in fluminibus terre illius preciosi lapides et gemme. Ab orientali uero parte uicina Scithie fuerunt gentes Gog et Magog, quos inclusit magnus Alexander. Scithica autem terra multum patula in longitudine et latitudine. Homines uero, qui habitant eam, uulgariter Dentumoger dicuntur usque in hodiernum diem, et nullius [2] umquam imperatoris potestate subacti fuerunt. Scithici enim sunt antiquiores populi, et est potestas Scithie in oriente, ut supra diximus. Et primus rex Scithie fuit Magog filius Iaphet et gens [3] illa a Magog rege uocata est Moger. A cuius etiam progenie regis descendit nominatissimus atque potentissimus rex Athila, qui anno dominice incarnationis cccc°. l°. i°.[4] de terra scithica descendens cum ualida manu in terram Pannonie uenit, et fugatis Romanis regnum obtinuit; et regalem sibi locum constituit iux(*ta*) [5] Danubium super calidas aquas [6] et omnia antiqua opera, que ibi inuenit, renouari precepit, et in circuitu muro fortissimo edificauit, que per linguam hungaricam dicitur nunc Buduuar, et a Teothonicis Ecilburgu [7] uocatur. Quid plura? Iter hystorie teneamus. Longo autem post tempore de progenie eiusdem regis Magog descendit Vgek pater Almi ducis, a quo reges et duces Hungarie originem duxerunt, sicut in sequentibus dicetur. Scithici enim, sicut diximus, sunt antiquiores populi, de quibus hystoriographi, qui gesta [8] Romanorum scripserunt, sic dicunt: quod scithica [9] gens fuissent sapientissima [10] et mansueta, [11] qui terram non laborabant, et fere nullum peccatum erat inter eos. Non enim habebant domos artificio paratas, sed tantum tenptoria [12] de filtro parata. Carnes et pisces et lac et mel manducabant et pigmenta [13] multa habebant. Vestiti enim erant de pellibus zobolorum et aliarum ferarum. Aurum et argentum et gemmas habebant sicut lapides, quia in fluminibus eiusdem terre inueniebantur. Non concupiscebant aliena, quia omnes diuites erant, habentes animalia multa et uictualia sufficienter. Non erant enim fornicatores, sed solummodo unusquisque suam habebat uxorem. Postea uero iamdicta gens fatigata in bello, ad tantam crudelitatem peruenit, ut quidam dicunt hystoriographi, quod iracundia ducti humanam manducassent carnem et sanguinem

---

[1]) În manuscript greşit: *uestimeta.* — [2]) Corectură cu altă mână; mai nainte *nullus.* — [3]) *s* final suprascriere contimporană. — [4]) Original: *ii°*; al doilea *i* e ras. — [5]) Silaba *ta* a remas în peana scriitorului. — [6]) Urmă de rasură. — [7]) Urmă de rasură. — [8]) Corectură cu altă mână. — [9]) Corectură de altă mână; original *Scithici.* — [10]) Corectură cu altă

CAP I.

Despre Scythia.

Scythia, așa dar e cea mai mare țară, care se numesce Dentumoger, și se întinde dela partea nordică către resărit, până la marea neagră, având în dosul ei un fluviu, numit Thanais, cu o mulțime de bălți, în cari se află zoboli peste mĕsură de mulți, cu ale căror pei se îmbracă nu numai nobilii și nenobilii, ci și văcarii, porcarii și păstorii își înfrumsețează cu ele vestmintele lor. Căci acel pământ are aur și argint în abundanță, și în fluviile acelui pământ se află petrii scumpe și mărgăritare. În partea vecină cu Scythia au locuit popoarele Gog și Magog, pe cari le-a încunjurat Alexandru cel mare. Dar pământul scythic este prea întins în lungime și în lățime. Iar oamenii, cari locuesc acolo, se numesc de comun până în ḑiua de aḑi Dentumoger și nici când n'au fost supuși puterii vr'unui împĕrat. Anume Scythii sunt un popor mai vechiu și puterea Scythiei este, precum am ḑis mai sus, spre orient. Primul rege al Scythiei a fost Magog, fiul lui Japhet, și acel popor s'a numit Moger după regele Magog. Din a cărui viță se trage regele cel mai renumit și cel mai puternic Athila, care la anul 451 dela întruparea domnului, descălecând de pe pământul scythic, a venit cu mână puternică pe pământul Panoniei, și după alungarea Romanilor a ocupat țara și și-a făcut locuință regească lângă Dunăre deasupra apelor calde și a lăsat a se reînoi toate zidirile vechi, ce le-a aflat acolo și zidise jur-împrejur muri foarte tari, cari aḑi în limba ungurească se numesc Buduvar, iar Theutonii îi ḑic Ecilburg. Dar las' să urmăm mersul istoriei. După un timp îndelungat apoi, tot din vița acestui rege Magog, s'a născut Ugek, tata lui Almus, dela care își trag originea toți regii și ducii Ungariei, precum se va arăta mai la vale. Scythii adecă — precum am ḑis — sunt un popor vechiu, despre care scriitorii istorici, cari au descris faptele Romanilor, așa ḑic: că poporul scythic a fost foarte înțelept și foarte blând, care a lucrat pământul, și mai nici că nu păcătuiau între sine. Nici n'au avut case făcute în mod artificial, ci numai corturi făcute din pânză. Au mâncat carne, pesci, lapte și miere și au ținut multe vite. Și s'au îmbrăcat cu pele de zobol și de alte animale sĕlbatice. Aveau aur, argint și mărgăritare, căci se aflau în fluviile aceluiaș pământ chiar ca petrile. N'au poftit averea altora, căci toți erau avuți, având multe animale și destule victualii. N'au fost berbanți, ci tot insul avea numai o muiere. Mai apoi poporul pomenit, obosit în resboaie a ajuns la atâta cruḑime, că — precum ḑic unii istorici — condus de mânie, a mâncat carne de om și a beut sânge de om. Și eu

---

mână; original *sapientissimi.* — [11]) Corectură cu altă mână; original *mansueti.* Construcția ḑicerii întregi înainte de corectură a fost: *quod Scithici gens fuissent sapientissimi et mansueti.* — [12]) In cuvênt se află rasură; orig. *temptoria.* — [13]) Eroare de peană, probabil în loc de *iumenta.*

bibissent hominum. Et credo, quod adhuc eos cognoscetis duram gentem fuisse de fructibus eorum. Scithica enim gens a nullo imperatore fuit subiugata. Nam Darium regem Persarum cum magna turpitudine Scithici fecerunt fugere, et perdidit ibi Darius octoginta milia hominum, et sic cum magno timore fugit in Persas. Item Scithici Cirum [1] regem Persarum cum trecentis et XXX. milibus hominum occiderunt.[2] Item Scithici Alexandrum magnum filium Phylippi regis et regine Olympiadis, qui multa regna pugnando sibi subiugauerat, ipsum etiam turpiter fugauerunt. Gens namque scithica dura erat ad sustinendum omnem laborem et erant corpore magni Scithici et fortes in bello. Nam nichil habuissent in mundo, quod perdere timuissent pro illata sibi iniuria. Quando enim Scithici uictoriam habebant, nichil de preda uolebant, ut moderni de posteris suis, sed tantummodo laudem exinde querebant. Et absque Dario et Cyro atque Alexandro nulla gens ausa fuit in mundo in terram illorum intrare. Predicta uero scithica gens dura erat ad pugnandum et super equos ueloces, et capita in galeis tenebant, et arcu ac sagittis meliores erant super omnes nationes mundi, et sic cognoscentis eos fuisse de posteris eorum. Scithica enim terra quanto a torrida zona remotior est, tanto propagandis generibus salubrior. Et quamuis admodum sit spatiosa, tamen multitudinem populorum in ibi generatorum nec alere sufficiebat, nec capere. Qua propter septem principales persone, qui hetumoger dicti sunt, angusta locorum non sufferentes, ea maxime deuitare cogitabant. Tunc hee [3] septem principales persone habito inter se consilio constituerunt, ut ad occupandas sibi terras, quas incolere possent, a natali discederent solo, sicut in consequentibus dicetur.

II.

Quare Hungari dicitur.

Nunc restat dicere, quare populus de terra scithica egressus Hungari uocantur. Hungari dicti sunt a castro Hungu, eo quod subiugatis sibi Sclauis, VII. principales persone intrantes terram Pannonie diutius ibi moratj sunt. Vnde omnes nationes circumiacentes uocabant Almum filium Vgek ducem de Hunguar et suos milites uocabant Hunguaros. Quid plura? His omissis redeamus ad propositum opus, iterque hystorie teneamus, et ut spiritus sanctus dictauerit, inceptum opus perficiamus.

III.

De Almo primo duce.

Anno dominice incarnationis d. CCC°. XVIIII°. Vgek, sicut supra diximus, longo post tempore de genere Magog regis erat quidam nobilis-

[1]) Corectură de altă mână; original *Cirium*.

cred că și adi veți cunoasce din faptele sale, ce popor sĕlbatic a fost acesta, pentru că neamul scythic n'a fost subjugat prin nici un rege. Pe Dariu, regele Persilor l-a făcut să fugă cu mare rușine și Dariu și-a perdut acolo optdeci de mii de oameni și așa a fugit în Persia cu mare frică. Tot asemenea au omorît Scythii pe Cirus, regele Persilor, cu trei sute treideci de mii de oameni. Tot Scythii au pefugat urît chiar și pe Alexandru cel Mare, pe fiul regelui Filip și al reginei Olimpiada, care a subjugat prin resboaie multe țĕri. Iar neamul scythic era vêrtos pre a suferí ori-ce osteneală. Scythii erau de stătură înaltă și aprigi în resboaie. Ei n'au avut nimic în lume, ce se temeau că vor perde, pentru ocară suferită. Când însă Scythii au secerat victorie, nu voiau să aibă nimic din pradă, ca și remășițele lor de adi, ci au căutat numai să fie lăudați. Și afară de Darius, Cirus și Alexandru, nimenea în lume n'a cutezat să între în pămêntul lor. Menționatul popor scythic însă a fost aspru în luptă, iute la călărit, și pe cap a purtat coif, era mai dibaciu, ca ori-ce națiune din lume, în manuarea arcului și săgeților, și astfel îi puteți cunoasce și după urmașii lor. Cu cât pămêntul Scythiei este mai îndepărtat de zona tropică, cu atât mai priincios este pentru sporirea neamului omenesc. Deși a fost foarte spațioasă, totuși n'a fost îndestulitoare nici a nutrí, nici a cuprinde mulțimea popoarĕlor, ce s'au sporit acolo. Drept aceea cele șepte persoane fruntașe, cari se numesc Hetumoger, nesuferind locul îngust, mult s'au cugetat să-l părăsască. Atunci aceste șepte persoane fruntașe sfătuindu-se au hotărît să-și părăsască pămêntul natal și să ocupe astfel de pămênt, unde vor puté locuí, cum se va spune în următoarele.

CAP II.

Pentru ce se numesc Unguri.

Mai remâne a spune pentru ce se numesce Unguri poporul eșit de pe pămêntul scythic. Unguri se numesc dela fortăreața Hungu, pentru că după subjugarea Sclavilor, cele șepte persoane fruntașe, întrând pe pămêntul Panoniei, s'au oprit acolo timp mai îndelungat. De unde toate națiunile din vecinătate au numit pe Almus, fiul lui Ugek, duce de unguar, și pe ostașii sei unguari. Ce să mai dic? Lăsând aceste la o parte, să trecem la lucrul, ce ni l-am propus, să urmăm calea istoriei și după cum ne va dicta spiritul sânt să sfârșim lucrul început.

CAP III.

Despre Almus, primul duce.

În anul 819 dela întruparea Domnului, Ugek, precum dișerăm mai sus, după timp îndelungat, din neamul regelui Magog, era un duce prea

---

[2]) Corectură de a. mână; original probabil *exciderunt.* — [3]) Corectură de a. mână; original *hii.*

simus dux Scithie, qui duxit sibi uxorem in Dentumoger filiam Eunedubeliani ducis, nomine Emesu. De qua genuit filium, qui agnominatus[1] est Almus. Sed ab euentu diuino est nominatus Almus, quia matri eius pregnanti per sompnium apparuit diuina uisio in forma asturis, que quasi ueniens eam grauidauit. Et innotuit ei, quod de utero eius egrederetur torrens, et de lumbis eius reges gloriosi propagarentur, sed non in sua multiplicarentur terra. Quia ergo sompnium in lingua hungarica dicitur almu, et illius ortus per sompnium fuit pronosticatum[2], ideo ipse uocatus est Almus. Vel ideo uocatus est Almus id est sanctus, quia ex progenie eius sancti reges et duces erant nascituri. Quid ultra?[3]

IV.

De duce Almo.

Dux autem Almus postquam natus est in mundum, factum est duci Vgek et suis cognatis gaudium magnum[4] et fere omnibus primatibus Scithie, eo quod pater suus Vgek erat de genere[5] Magog regis. Erat enim ipse Almus facie decorus sed niger et nigros habebat oculos sed magnos, statura longus et gracilis. Manus uero habebat grossas et digitos prolixos; et erat ipse Almus pius, beniuolus, largus, sapiens, bonus miles, hylaris dator omnibus illis, qui in regno Scithice tunc tempore erant milites. Cum autem ipse Almus peruenisset ad maturam etatem, uelut donum spiritus sancti erat in eo, licet paganus, tamen potentior fuit et sapientior omnibus ducibus Scithie. Et omnia negotia regni eo tempore faciebant consilio et auxilio ipsius. Dux autem Almus dum ad maturam etatem iuuentutis peruenisset, duxit Sibi uxorem in eadem terra, filiam cuiusdam nobilissimi ducis, de qua genuit filium nomine Arpad, quem secum duxit in Pannoniam, vt in sequentibus dicetur.

V.

De electione Almi ducis.

Gens itaque Hungarorum fortissima et bellorum laboribus potentissima, ut superius diximus, de gente scithica, que per ydioma suum proprium Dentumoger dicitur, duxit originem. Et terra illa nimis erat plena ex multitudine populorum in ibi generatorum, ut nec alere suos sufficeret, nec capere, ut supra diximus. Qva propter tunc VII. principales persone, qui hetumoger uocantur usque in hodiernum diem, angusta locorum non sufferentes, habito inter se consilio, ut a natali solo discederent, ad occupandas sibi terras, quas incolere possent, armis et bello querere non cessarunt. Tunc elegerunt sibi querere terram Pannonie, quam audiuerant fama uolante terram Athile regis esse, de cuius progenie dux Almus pater

[1]) Silaba *no* e scrisă deasupra cuvêntului de a. mână.
[2]) Silaba *ca* e scrisă deasupra cuvêntului de a. mână.

nobil al Scythiei, care s'a căsătorit în Dentumoger cu fiica ducelui de Eunedubel, cu numele Emesu. Dela carea s'a născut fiul, care fu numit Almus. După vestirea dumnedeească a fost numit Almus, pentrucă mamei sale îi s'a arătat în vis o visiune dumnedeească, în chip de vulture, care parcă s'a apropiat şi a îngrecat-o, şi îi s'a părut că din pântecele ei ar eşi un torent, şi din rărunchii ei s'ar nasce regi glorioşi, şi s'ar înmulţi dar nu pe pământul său. Şi fiind-că somnul în unguresce se dice „Almu" (álom), şi nascerea lui a fost prevestită în somn, pentru aceea l-a chiemat Almus, ori pentru aceea l-a numit Almus, adecă sânt, pentru-că din semînţa lui erau să se nască regi şi duci, sfinţi. Ce e mai departe?

CAP IV.

Despre ducele Almus.

După-ce Almus s'a născut pe lume, multă bucurie s'a făcut ducelui Ugek şi neamurilor sale şi mai tuturor fruntaşilor din Scythia, pentru-că tata lui a fost Ugek din semînţia regelui Magog. Almus însă era în faţă frumos, dar negru, avea ochi negri, dar mari, statură înaltă şi graţioasă, avea însă mâni groase şi degete lungi, însuşi Almus era blând, dăruitor, înţelept, bun soldat şi bucuros dătător, celor ce pe timpul acela erau soldaţi în împărăţia Scythiei. Iar când Almus a ajuns la etatea matură, atuncea darul spiritului sfânt era întrînsul, deşi păgân, totuşi a fost mai puternic şi mai înţelept, decât toţi ducii Scythiei. Şi toate afacerile ţerii se săvîrşau cu sfatul şi ajutorul dînsului. Iar când Almus a ajuns la etatea matură a juneţei, s'a însurat tot pe acel pământ, cu fiica unui duce foarte nobil, dela carea s'a născut fiul cu numele Arpad, pe care l-a adus cu sine în Panonia, precum se va spune în următoarele.

CAP V.

Despre alegerea ducelui Almus.

Astfel poporul unguresc, prea tare şi în afacerile resboinice prea puternic, precum am dis mai sus, îşi trage originea din gintea scythică, carea în limba sa proprie se numesce Dentumoger. Şi pământul acela era prea plin de mulţimea popoarelor sporite acolo şi nu le mai putea nutri, nici cuprinde precum diserăm mai sus. Pentru aceasta deci, cele şepte persoane fruntaşe, cari până în diua de adi se numesc Hetumoger neputênd suferí ângustimea locurilor, după-ce s'au sfătuit între sine să plece de pe pământul natal, n'au întârdiat a căuta şi a ocupa cu arme şi cu resboiu pământuri unde să locuiască. Atunci şi-au ales de a căuta pământul Panoniei, care, după faima respândită, au înţeles că ar fi fost

---

[3]) Urmă de rasură.

[4]) Corectură de a. mână; original *magnum gaudium.* — [5]) Urmă de rasură.

Arpad descenderat. Tunc ipsi VII. principales persone conmuni[1] et uero consilio intellexerunt, quod inceptum iter perficere non possent, nisi ducem ac preceptorem super se habeant. Ergo libera uoluntate et communi consensu VII. uirorum elegerunt sibi ducem ac preceptorem in filios filiorum suorum usque ad ultimam generationem Almum filium Vgek, et qui de eius generatione descenderent, quia[2] Almus dux filius Vgek et qui de generatione eius descenderant, clariores erant genere et potentiores in bello. Isti enim VII principales persone erant uiri nobiles genere et potentes in bello, fide stabiles. Tunc pari uoluntate Almo duci sic dixerunt: Ex hodierna die te nobis ducem ac preceptorem eligimus, et quo fortuna tua te duxerit, illuc te sequemur. Tunc supradicti uiri pro Almo duce more paganismo fusis propriis sanguinibus in unum uas ratum fecerunt iuramentum. Et licet pagani fuissent, fidem tamen iuramenti, quam tunc fecerant inter se, usque ad obitum ipsorum seruauerunt tali modo.

VI.

De iuramento eorum.

Primus status iuramenti sic fuit: ut quamdiu uita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis semper ducem haberent de progenie Almi ducis. Secundus status iuramenti sic fuit: ut quicquid boni per labores eorum acquirere possent, nemo eorum expers fieret. Tercius status iuramenti sic fuit: ut isti principales persone, qui sua libera uoluntate Almum sibi dominum elegerant, quod ipsi et filij eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino priuarentur. Quartus status iuramenti sic fuit: ut siquis de posteris eorum infidelis fieret *contra* personam ducalem, et discordiam faceret inter ducem et cognatos suos, sanguis nocentis fuderetur, sicut sanguis eorum fuit fusus[3] in iuramento, quod fecerunt Almo duci. Quintus status iuramenti sic fuit: ut siquis de posteris ducis Almi et aliarum personarum principalium iuramentj statuta[4] ipsorum infringere uoluerit, anathemati subiaceat in perpetuum. Quorum VII. uirorum nomina hec fuerunt: Almus pater Arpad. Eleud pater[5] Zobolsu a quo genus Saac descendit. Cundu pater Curzan. Ound pater Ete, a quo genus Calan et Colsoy descendit, Tosu pater Lelu, Huba, a quo genus Zemera descendit. VII-us Tuhutum pater Horca, cuius filij fuerunt Gyyla *et* Zombor, a quibus genus Moglout descendit, ut inferius dicetur. Quid plura? Iter hystorie teneamus.

---

[1]) Urmă de corectură în acest cuvênt.

[2]) Rasură: orig. *a quia*.

pământul regelui Athila, din a cărui seminție se trage ducele Almus, tata lui Arpad. Atunci cele șepte persoane fruntașe s'au convins în înțelegere comună și adevărată, că nu pot face călătoria începută, dacă nu vor avé peste ei un duce și poruncitor. Deci din voie liberă și din învoirea comună a celor șepte persoane au ales duce și poruncitor pentru sine și pentru fii lor, până la cea din urmă generațiune, pe Almus, fiul lui Ugek, și cei ce se nasc din seminția lui sunt de un gen mai strălucit și mai puternic în resboiu. Aceste șepte persoane fruntașe erau bărbați de neam nobil, puternici în resboiu și statornici în credință. Atunci au ḍis ducelui Almus, cu consimțire egală, astfel: „De aḍi încolo pe tine te alegem noue duce și poruncitor, și unde te va duce soartea ta, acolo te vom urma". Atunci sus pomeniții bărbați, după datina păgână, slobozind sângele lor propriu într'un vas, și deși au fost păgâni, totuși și-au întărit jurământul, ce l-au făcut atuncea între sine, și astfel l-au ținut până la moartea lor.

CAP VI.

Despre jurământul lor.

Cuprinsul jurământului a fost următorul: Până când ei trăesc: ducele lor și al urmașilor lor să fie totdeuna din seminția lui Almus. Al doilea cuprins al jurământului a fost: Ori-ce bine ar puté câștiga prin munca lor, nimenea să nu fie eschis din acela. Al treilea cuprins al jurământului a fost: Acele persoane fruntașe, cari din voie liberă au ales pe Almus de domnul lor, nici ei, nici fii lor să nu fie eschiși nici odată din sfătuirile ducelui și onorurile țării. Al patrulea cuprins al jurământului a fost: Dacă cineva dintre următori ar fi necredincios către persoana ducelui și ar produce neînțelegere între duce și între rudeniile lui, să i se verse sângele, precum s'a vărsat sângele lor la jurământul, ce l-au făcut ducelui Almus. Al cincilea cuprins al jurământului a fost: Dacă cineva dintre următorii ducelui Almus și ai celorlalte persoane fruntașe ar frânge jurământul, ori statutele lor, să fie afurisit în veci. Numele celor șepte bărbați a fost: Almus, tata lui Arpad, Eleud, tata lui Zobulsu, dela care se trage familia Saac, Cundu, tata lui Curzan, Ound, tata lui Ete, dela care se trage familia lui Calan și Colsoy, Tosu, tata lui Lelu, Huba, dela care se trage familia lui Zemera, al șeptelea Tuhutum, tata lui Horca, ai cărui fii au fost Gyyla și Zombor, dela cari se trage familia Moglout, precum se spune mai la vale. Ce să mai ḍic? Să urmăm cursul istoriei.

(Va urma).

---

[3]) Corectură de a. mână.

[4]) In manuscript e greșit *statura*. — [5]) Cuvêntul *et*, ce era scris după *pater*, e ras.

SCIINȚĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

Concurs literar. (Nr. 9—1899). Se publică concurs pentru un premiu de 500 coroane, care se va decerne celei mai bune lucrări asupra subiectului: „Istoria instituțiunilor culturale ale Românilor din Ungaria și Transilvania dela 1848—1898".

Censurarea lucrărilor ce vor întra la concurs se va face prin o comisiune compusă din 5 membri, aleși de comitetul central. Membrii comisiunii nu trebue să facă parte din comitet. Decernerea premiului se va face de comitetul central, după ascultarea raportului comisiunii, cu vot secret, în o ședință convocată anume spre acest scop.

Premiul se va puté acorda numai unei lucrări în extensiune de cel puțin 10 coale de tipar 8° mare, care va cuprinde un tablou critic al desvoltării institutelor române de învețământ, al societăților și altor întreprinderi și instituțiuni culturale române din patrie, și va arăta resultatele realisate, precum și condițiunile și piedecile lucrării culturale a poporului român din patrie.

Manuscriptele trebue provědute cu o devisă și un plic, care să cuprindă numele și adresa autorului, se vor scrie în caiete de format 4° mare, pe o singură față a foilor, și se vor trimite la adresa Presidiului Asociațiunii cel mult până la 31 Decembre 1899 st. n.

Lucrarea premiată se va tipări pe spesele Asociațiunii în cel puțin 1000 exemplare, din cari jumětate trec în proprietatea autorului.

Din ședința comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român", ținută în Sibiiu la 26 Ianuarie 1899. *Dr. Il. Puşcariu*, vice-președ. *Dr. Beu*, secr. II.

*

Academia maghiară de sciințe. In ședința dela 30 Ian. a. c. secretarul gen. Coloman Szily a raportat, că la premiul com. Petrevoselo de 1000 coroane pentru o gramatică maghiară menită pentru școalele poporale cu limba de propunere *română* au întrat patru lucrări; au fost predate unei comisiuni compuse din: G. Ioanovics, Ios. Szinnyei și Oskar Asbóth. — In ședința plenară dela 6 Febr. a. c. a fost presentat și pertractat raționiniul anului 1898 și budgetul pro 1899; aceste arată următoarele cifre principale: Venitele anului 1898 dau suma de 187,521 fl. 79 cr., cheltuielile 171,434 fl. 21 cr., resultând astfel un crescămênt în averea Academiei de 16,087 fl. 58 cr. Prin acest crescămênt averea Academiei maghiare cu finea anului 1898 ajunse la suma de 2.825,936 fl. 10 cr. Această avere se compune din hârtii de valoare (1.665,502 fl. 12 cr.), palat, bibliotecă etc. (1.000,000 fl.) și fundațiuni (69,869 fl. 33 cr.). Pentru anul curent venitele sunt preliminate cu 175,831 fl. 09 cr., iar cheltuielile cu 174,331 fl. 09 cr.

*

Românii din Transilvania la 1733. Sub acest titlu a apărut în broșură separată conscripția episcopului *Ioan In. Klein de Sadu*, publicată în nrul ultim din anul trecut al revistei noastre „Transilvania" după manuscriptul

aflător în Museul Brukenthal din Sibiiu, de Nic. Togan. Considerând, că această conscripție este întâia statistică făcută în Transilvania de Români și avênd în vedere numai pe Români, care adese-ori va fi singurul isvor, ce se va puté cita în scrutările speciale, și care totdeauna va puté servi ca mijloc de comparațiune, Dl Nic. Togan, dând publicității aceasta conscripție, a făcut un prețios serviciu istoriografiei noastre. Conscripția episcopului Klein este cel mai vechiu și întâiul șematism al bisericii românesci, și cu toate că cuprinde numai date seci, ele sunt foarte eloquente și aruncă multă lumină asupra stărilor bisericesci ale Românilor ardeleni și asupra gradului lor de densitate în timpul, la care se referă. Broșura s'a retipărit în număr foarte restrîns și se poate comanda dela biroul Asociațiunii (str. morii nr. 8). Prețul: 30 cr., plus 3 cr. porto postal.

*

Biografia lui Avram Iancu, de Ios. Șt. Șuluțiu. Făcêndu-se întrebări din mai multe părți, anunțăm, că din aceasta broșură, atât de căutată din partea publicului român, se mai află abia câte-va exemplare. Comandele să se adreseze direct la biroul Asociațiuneii (str. morii nr. 8). Prețul: 50 cr. plus 5 cr. porto postal.

*

»***Fóia școlastică***«, organ al Reuniunii învețătorilor gr.-cat. din archidiecesa gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș. Apare în 1 și 15 a fie-cărei luni în Blaj. Editor: Reuniunea. Redacțiunea: Comitetul redacțional. Redactor responsabil: *Ioan F. Negruțiu.* Abonamentul pe an 3 fl. v. a. Pentru România 10 lei. Nr. 1 din Anul I apărut la 15 Februarie a. c. și are sumarul următor: Stimați cetitori! Iubiți colegi! de Redacțiune. — Insufletirea învețătorului, de P. Ungurean. — Cele 10 porunci ale învețătorului român, de N. Pop. — De ale Reuniunii noastre, de Raportorul. — Bibliografie: Plan de învețământ, de U. — „Din literatura poporală“ 7 scrieri poporale, de Domețiu Dogariu. — Diverse: Individualitatea copilului. — Igiena școlară. — Cât datoresc copiii părinților lor? — Rugare.

*

»***Teoria dramei,*** *cu un tratat introductiv despre frumos și artă, de Dr. Iosif Blaga,* prof. în Brașov“, este titlul unei noue cărți didactice originale, după vorba unui recensent unică în literatura noastră didactică, și de felul căreia în timpul din urmă nu ni-a mai fost dat să vedem. Cele mai multe cărți didactice, menite pentru usul gimnasiilor ciscarpatine, ce au apărut în anii ultimi, sunt sau traduceri, sau prelucrări după opere străine. Astfel că apariția cărții Dlui Blaga ne oferă două momente îmbucurătoare, întâiu că s'a aflat un autor, care nu s'a temut de censorii octroați ai cărților didactice românesci și a compus un op original, apoi că tocmai arta este obiectul acestei lucrări. Teoria dramei a scris-o autorul „atât pentru școală, cât și pentru clasa noastră cultă“, și este menită „să facă servicii și lumii mari românesci, care nutresce interes față de literatura dramatică și peste tot față de teatru și voesce să înțeleagă ce este în dramă și în teatru“. In tratarea obiectului autorul, partisan al esteticei empirice, s'a folosit de metoda inductivă. Dă mai

întâiu cuprinsul unei tragedii, comedii sau drame, apoi analisează caracterul persoanelor principale, căutând a stabili legătura dintre acțiunea piesei și caracterul persoanelor; în urmă, după ce a analisat cu de amănuntul piesa, fixează principiile teoretice. Pentru explicarea teoretică a tragediei pornesce dela „Macbeth“ de W. Shakespeare, pentru explicarea comediei dela „Conul Leonida“ de Caragiale, iar relativ la dramă se folosesce de „Stâlpii societății“ ai modernului H. Ibsen. Autorul pornesce numai dela aceste piese, dar în firul expunerilor sale nu uită a da și alte exemple, folosindu-se totdeauna de piesele cele mai potrivite, cari și astăzi se află în repertoriul teatrelor. Astfel cel-ce cetesce cartea Dlui Blaga, studiază totodată și cuprinsul și felul alcătuirii unui întreg repertoriu de piese bune, alese. Piesele luate de autor ca exemple sunt cu deosebire din literaturile străine. Dar de unde era să le ia, dacă literatura română e încă atât de săracă în ale dramei? Intreagă expunerea e ținută într'un stil ușor și în o limbă românească neaoșă. Teoriei dramei îi premerge un tractat întroductiv despre frumos și artă, în care legile principale ale esteticei sunt date în definiții concise și urmate de exemple lămuritoare. Cartea Dlui Blaga o recomandăm cu toată căldura nu numai în atențiunea liceelor de dincoace și de dincolo de Carpați, ci și în a publicului iubitor de arta dramatică, care, cetindu-o, în viitor va asista cu îndoit interes și folos la representațiile teatrale. —*b.*—

*

Obolul săracului la monumentul «Marelui Andreiu«. Sub acest titlu a apărut în timpul din urmă o mică broșură, cuprinzând cântări ocasionale dedicate Metropolitului Șaguna, colectate și arangiate de Maria Cunțan („Respiră Românime“ și „Iată ziua cea dorită“ de A Mureșianu, „Părintelui episcop Andreiu“, „Nu te teme turmă mică“, „La moartea Marelui Andreiu“, de Z. Boiu, „Memoriei Metropolitului Andreiu“, de A. Marienescu, „Biserica drept măritoare“, de A. Muntean al lui Vasile, și „Andreiu“, de M. Cunțan). Broșura se poate procura dela librăria archidiecesană din Sibiiu; prețul 10 cr. Venitul este destinat colectei pentru monumentul metropolitului Șaguna.

*

Raportul anual al societății de lectură »Petru Major« *din Budapesta pe anul adm. 1897/8,* o broșură de 77 pag. 8°, cuprinzând în partea gen. raportul despre activitatea societății pe anul școlar 1897/8, iar în partea specială: consemnarea membrilor societății (59 m. ord., 3 m. extraord., 35 m. onorari, 36 m. fundatori), raportul despre starea bibliotecii (2068 opuri în 2647 vol. și cabinetul de lect. dispunênd de 34 ziare și reviste); binefăcătorii societății; starea averii societății la 30 Sept. 1898 (fond permanent 5164 fl. 41 cr., fond disponibil 736 fl. 02 cr.); raportul comisiunii literare pe anul 1897/8, raportul corului societății și o prea interesantă statistică a studenților români din Ungaria, înscriși pe an. școlar 1897/8 la Universități și Academii superioare, despre care facem amintire la alt loc al revistei noastre.

*

L. Bachelin, Tableaux anciens de la Galerie Charles I. Roi de Roumanie. Paris, Maison Ad. Braun et Comp. 1898, un volum respectabil cu 76 heliogravuri excelent reuşite, prin care dl Leo Bachelin, bibliotecar al regelui Carol I., scoate la iveală comorile de artă, ce se păstrează în palatul regal din Bucuresci şi în castelul din Sinaia, şi dau dovadă de înaltul gust artistic al stapânitorilor lor. Opul dlui Bachelin atestă bogăţia şi înalta valoare artistică a colecţiunii regale de tablouri, unde găsim representată şcoala italiană, olandeză, vlemică, germană, spaniolă, franceză şi engleză cu vechii măestri, ca: Francia, Bernardo Luini, Corregio, Zuccero, Tizian, Tintoretto, Cranach, Elzheimer, Mignon, Fischbein, Brueghel, Rubens, van Dyk, Rembrandt, Theotocupoli, Greco, Ribera, Zarbaran, Francois Clouet, Jean Baptiste Greuze, Jaques Louis David (din timpul mai nou), Sir Joshua Reynold ş. a.

Revista Revistelor.

Importanţa bibliografiei este astădi pe deplin recunoscută, şi o întreagă serie de reviste editate în toate limbile culte, servesce exclusiv numai această sciinţă. La noi însă publicaţiunile de această natură până astădi nu s'au bucurat de atenţiunea ce o merită, cu toate că chiar între împrejurările, în cari trăiesce poporul nostru, însemnătatea şi necesitatea lor este îndoită. Despărţiţi prin hotare politice, lipsiţi de un număr mai mare de centre culturale şi trăind în condiţiuni economice foarte modeste, ne este cu mult mai greu, decât fiilor altor neamuri, a ne ţiné în curent cu întreaga lucrare intelectuală, cu producţiunea literară a poporului nostru.

In timpul mai nou, ce e drept, s'au făcut şi la noi modeste începuturi pe acest teren. Amintim s. ex. valoroasa publicaţiune „Bibliografia română veche, 1508—1830“ de I. Bianu, editată de Academia Română, şi raporturile ce secretariatul Asociaţiunii le publică din an în an despre producţiunea literară română din patrie. Mai mult ar puté contribuí însă presa noastră periodică pentru delăturarea neajunsurilor arătate. In deosebi credem că „Transilvania“, ca organ al unicei noastre societăţi literare mai mari, are datoria de a urmărí cu toată atenţiunea nu numai producţiunea noastră literară, ci totodată şi publicaţiunile străine, mai ales cele din această ţeară, cari ne ating mai de aproape.

Din aceste consideraţiuni vom căuta să informăm pe cetitorii nostri din an în an, cât mai amănunţit, despre publicaţiunile literare, şi în deosebi despre revistele literare române şi străine, cari sunt de interes mai mare pentru noi.

Deschidênd deci rubrica „Revista Revistelor“, lăsăm să urmeze de astădată următoarele notiţe despre publicaţiunile anului trecut.

*

«Convorbiri literare«. Vechia şi valoroasa revistă bucuresceană, cu nrul 12 din 1898 şi-a încheiat anul XXXII al existenţei sale. Din bogatul material publicat în anul trecut remarcăm: *Poesii şi poeme*: de D. Nanu, Cesar I.

Vărgolici, Lucreţia Suciu, N. Volenti, Tutoveanu, V. Podeanu, Florian I. Becescu, G. Murnu, N. Basilescu şi I. Scărlătescu. *Poesii populare:* de C. N. Mateescu, St. Tuţescu şi Miron. *Romane, novele şi poveşti:* de Duiliu Zamfirescu (In rĕsboiu şi Lydda), I. Creangă (Fĕt frumos, Fiul iepei), I. A. Brătescu-Voinesci, C. Cornescu, M. Teliman, Bret-Harte, N. Mihaescu, Marin Stroescu şi Ioan Adam. *Dramă:* Constantin Brancomir, de François Coppée, trad. în versuri de Nanor. *Istorie*: Titu Maiorescu: Scrisori privitoare la epoca dela 1848—59 dela Ioan Maiorescu şi A. G. Golescu; apoi: Sub Ministerul Brătianu; Marin Dumitrescu: Politica lui Napoleon I faţă cu Poarta otomană. *Studii:* de Biron, C. Litzică, Paul Negulescu, Teohari Antonescu, D. Burileanu, Dr. I. Hoops, Art. Schoppenhauer: Despre religiune, trad. de B. V. Vermont, C. Tomulescu, D. Nădejde, Al. Brăescu. *Critice şi polemice:* de P. P. Negulescu, Titu Maiorescu: In memoria unui poet bănăţean (Victor Vlad Delamarină), M. Dragomirescu: Asupra valorii literaţilor nostri actuali. *Recensii şi analise:* de N. Basilescu: Enciclopedia română, Gr. Tăuşan: Asupra discursurilor parlamentare ale dlui T. Maiorescu, T. Antonescu, I. S. Floru: Statistica română de Robin şi Staicovici, Lisandros, C. Lacea, N. Apostol, Iuliu D. Valaori şi D. Evolceanu: Virgil Oniţiu (De toate, schiţe şi novele). *Diverse:* C. Litzică: Câteva manuscrise grecesci la noi şi actualităţi, E. Stratilescu, M. Dragomirescu: Asupra învĕţămêntului nostru normal, şi a. *Redacţia şi administraţia:* Bucuresci, Calea Victoriei Nr. 21. Abonamentul: lei 15.— pe an. Revista apare în 12 numeri voluminoşi pe an.

*

«Literatura şi arta română«, eleganta revistă bucurescească cu nrul 12 dela 25 Oct. 1898 a încheiat anul II. al existenţei sale; din valorosul şi bogatul cuprins al anului încheiat însemnăm: *Poesii*, de Becescu-Florian, G. Coşbuc, H. Coşoi, L. Dauş, V. Demetrius, Al. Dorin, Iul. Dragomirescu, G. H. Lecca, D. Nanu, A. Naum, D. C. Ollănescu, V. D. Păun, Th. D. Speranţă (3 anecdote popor.), Th. Şerbănescu, A. Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu. *Studii titerare şi istorice*, de G. Adămescu, G. Bengescu-Dabija, A. Costin, Aug. Demetriescu, D. Dimiu, G. Ionnescu-Gion (Din istoria Bucurescilor şi Mănăstirea Radu-Vodă), D. C. Ollănescu (Din istoria teatrului la Români), N. Petraşcu (Hăşdĕŭ, Carageale, studii critice), Iul. Zanne. *Nuvele, poveşti, piese teatrale, note de călĕtorie,* de H. Coşoi, L. Dauş (Akmintis, fantasie dramatică), Em. Grigorovitza, N. Jorga, G. Madan, Ciru Oeconomu (Fiica lui Sejan, poveste istorică), I. Vulcan (Gărgăunii dragostei, comedie într'un act) ş. a. *Ilustraţiunile* represintă opere de ale artiştilor români, ca: I. Alpar, Th. Aman, C. Artachino, P. Capidan, Olga M. Corné, I. Georgescu, N. Grigorescu. G. D. Mirea, I. Mincu, D. Serafim, M. Simonidy, C. Stăncescu, F. Storck, G. Tătărescu, E. Voinescu, A. G. Verona, apoi obiecte de artă (Porţile bisericii St. Sava, obiecte de aur şi smalţ dela mănăstirea Bistriţa), mănăstiri (Cornetu, biserica domnească dela Curtea-de-Argeş, secl. XIII., biserica St. Gheorghe din Hârlău), ruinile Cetăţii Neamţului, resturile turnului lui Sever din Turnu-Severin, clopoţniţa dela biserica Sf. Ioan din Piatra, zi-

dită de Stefan cel Mare, clopotnița dela Păpăuți, secl. XV. ș. a. Toate ilustrațiile sunt cu multă îngrijire executate, cum rar se pot întâlni la noi. În sfîrșit revista mai cuprinde și 2 piese musicale: Der Bläser, text de Carmen-Sylva, musica de G. Enescu, și Serenadă, de M. Mărgăritescu. Revista „Literatura și arta română“ apare la 25 ale fie-cărei luni, abonamentul pentru străinătate: 40 lei pe an. Direcția și administrația: București, strada fântânii Nr. 46.

*

«Archiva«, organul Societății științifie și literare din Iași, sub direcțiunea dlui A. D. Xenopol, apare odată pe lună, cu nrul 11—12 încheiă anul al IX 1898, din al cărui cuprins bogat remarcăm următoarele: *Poesii:* de Ana Conta-Kernbach Lascar Tărăbuță, S. Bodnărescu, I. Boniface-Hétrat. *Istorie, literatură, sciințe:* de A. D. Xenopol: Principiile fundamentale ale istoriei; Primul proiect de constituțiune al Moldovei; Cuvêntare inaugurală a Rectoratului; Titus Dunka: Învingĕtor și învins (dramă) și Legenda „Cubei palmierului“ din Fighig alăturea de aceea a mănăstirei dela Putna; S. Popescu: Asupra picturei moderne; N. Jorga: Doue documente din archivele ragusane; V. C. Buțureanu: Recherches sur les maïs de Moldavie; T. T. Burada: Școala de musică din Rotopănești; Jos. Barberis: Despre reforma calendarului; T. Aguletti: Tipul fizic Hetean; G. Bogdan-Duică: Radu dela Afumați; Gh. Gheorghiu: Colectivul *Ceată* cu sinonimele sale; Dr. Leon C. Cosmovici: Structura sistemului nervos; Gh. Ghibănescu: Glosa literară: întunerec = zece mii; Gr. C. Buțureanu: Bătălia dela Baia (nuvelă istorică); E. Escouffier: Le théâtre de Victor Hugo; V. Erbiceanu: Concepția sociologică a dreptului penal, ș. a. 18 *dări de seamă.* — *Documente istorice:* Scrisoarea unui anonim cătră Mateiu Basarab; O descriere a Moldovei din secl. XVI.; Genealogia Ghiculeștilor; Genealogia familiei Ureche, etc. *Notițe:* Maghiarisarea Transilvaniei; Cuvêntarea dela 10 Maiu; Notița din „Revue de Géographie“ despre Ladislau Réthy, de A. D. Xenopol; Critica lui Réthy de Meyer Lübke; Dobrogea de N. Gheorghiu-Bêrlad; Conferințe de Istoria Românilor, ținute elevilor școalei regimentare din regim. Rĕsboeni, ș. a. Abonamentul pe an 15 lei. Pentru abonamente, trimiteri de bani, comunicări de articole și ori-ce corespondență a se adresa la dl A. D. Xenopol în Iași.

*

»Familia«, cea mai vechie foaie belestristică și socială ilustrată, dincoace de Carpați, cu toată nepăsarea publicului nostru în ale literaturii, și-a putut încheia în 1898 anul al XXXIV al existenței sale. Proprietar, redactor și editor: Iosif Vulcan, membru al Academiei române. Din variatul cuprins al anului 1898 remarcăm: *Poesii:* de Alin, V. Alvescu, Maria Baiulescu: Hermann și Dorothea (de Goethe); P. O. Bocca; Maria Cioban; P. Conda; G. Coșbuc: Moartea lui Gelu, Cântec; Maria Cunțan; T. Duțescu-Duțu; Elena din Ardeal; Emilian; Haralamb G. Lecca, Traian Mihaiu, V. B. Muntenescu, G. Murnu, D. C. Ollanescu, N. Radulescu-Niger, Radu D. Rosetti, Th. Șerbanescu, Smara, Al. Vlahuță etc.; *Material folkloristic*; —

Novele, schiţe, piese, călătorii: de T. Bulc, V. R. Buticescu; Caragiale: Doue bilete perdute; Carmen Sylva: Domnul Pulcinel, Constanţa de Dunca-Schiau; G. Coşbuc: Dela Plevna; Dr. I. U. Jarník: Cum am învĕţat românesce; Haralamb G. Lecca: Hero şi Leandru (fragmente din Grillparzer); S. S. Secula; Simu; Ios. Vulcan ş. a. *Literatură şi critică*: de Il. Chendi; Dr. At. Marienescu; D. C. Ollanescu; I. Raţiu; M. Străjan; Gr. G. Tocilescu, Elena Voronca. *Istorie, sciinţe, educaţiune, higienă*: de Carmen Sylva, Neli I. Cornea-Mişici Ionnescu-Gion: Din viaţa imperială a Bizanţei; Dr. At. M. Marienescu; I. cav. de Puşcariu: Expediţiunea ungară la Vidin din 1235. *Salon* variat şi distractiv, şi în sfîrşit rapoarte despre activitatea: Academiei române (singurele rapoarte detaiate publicate dincoace de Carpaţi); Asociaţiunii pentru literatura rom. şi cult. poporului român; Societăţii pentru fond de teatru român ş. a. Afară de acest material variat aflăm 22 portrete şi biografii şi 65 de ilustraţiuni. Pentru anul curent pune în prospect abonenţilor ca premiu un tablou representând pe Stefan cel Mare şi aprodul Purice. *Redacţia şi administraţia*: Oradea-mare. Preţul de abonament 8 fl. pe an. „Familia“ apare în fie-care Duminecă.

*

»***Foaia Pedagogică***«, singura foaie de acest fel la Românii din Transilvania şi Ungaria în anul 1898. Redacţiunea se compune din profesorii institutului teologico-pedagogic gr.-or. român din Sibiiu, Dr. D. P. Barcianu, D. Comşa, Dr. P. Span şi Dr. I. Stroia; redactor responsabil: prof. Dr. D. P. Barcianu. Din preţiosul material publicat în anul 1898 (An. II) remarcăm: Cuvêntul rostit la actul festiv, ţinut la 15 Iunie 1898 din incidentul aniversării a 25-a dela moartea archiepiscopului şi metropolitului Andreiu baron de Şaguna, de Dr. D. P. Barcianu. *Materii pedagogice şi didactice generale*: de Dr. D. P. Barcianu: Conferinţe învĕţătoresci ori reuniuni învĕţătoresci? Dr. I. Stroia: Istoria profană în şcoalele poporale; I. Dariu, Iuliu Vuia, I. Velcean, Dr. P. Span: Treptele formale ale învĕţămêntului. *Modele de lecţiuni*: din geografie, istoria biblică, istoria naturală: de Dr. D. P. Barcianu, D. Comşa, Dr. P. Barbu, Dr. P. Span, V. Costăchescu şi Procopiu Simian. *30 Dări de seamă şi anunţuri de cărţi*: de Dr. I. Stroia, Dr. P. Span, Dr. D. P. Barcianu, D. Comşa, Iuliu Vuia. *Informaţiuni* instructive pentru învĕţători şi de interes pentru iubitorii de progres al şcoalei române. *Felurimi şi Corespondenţe. Redacţia şi administraţia*: Sibiiu. Abonamentul 3 fl. pe an. Foaia apare de 2 ori pe lună.

*

»***Revista ilustrată***«, foaie enciclopedică literară lunară; a apărut în anul 1898 (Anul I) în editura preotului Ioan Baciu din Şoimuş, avênd de redactor pe cunoscutul folklorist Ioan Pop Reteganul. Din cuprinsul anului 1898 remarcăm: *Poesii*: de V. Alexandri, Alvescu, Enea Pop Bota, G. Coşbuc, Emilian, G. Simu, Smara, I. C. Vêrgolici, Elena Voronca ş. a. *26 Schiţe topografice şi biografice ilustrate*, de I. Pop Reteganul. *Legende, tradiţii, poveşti, novele, schiţe*, de Alba-Iuliană, Iulia Bran, Enea Pop Bota, Iul. Bugariu, Laviniu, Oct. dela Ludişor, Emilia Lungu-Puhallo, S. Fl. Marian, I. Negrescu,

Dr. P. Oprișa, Ant. Pop, I. Pop Reteganul, ș. a. *Studii literare și filosofice*, de Florian, I. Nițu Pop, W. Rudow, S. P. Simon, I. Ș. Șuluțiu. *Hygienă* de Dr. Elefterescu, Dr. T. *Poesii poporale* de N. Bodnariu, T. A. Bogdan, G. Cătană, Maria din Câmpie, T. Oltean, I. Stanca. *26 ilustrațiuni* reprezentând țărani români din deosebite părți ale Trs. și Ung. Cu sfîrșitul anului 1898 I. Pop Reteganul retrăgêndu-se dela redacție, editorul a luat și aceasta sarcină asupra sa. *Redacția și administrația:* Șoimuș (posta: Nagy-Sajó) Abonamentul 3 fl. pe an.

*

»*Albina*«, revistă enciclopedică poporală, apare în fiecare Duminecă în București; prețul abonamentului 8 lei pe an pentru străinătate. Comitetul de redacție se compune din domnii: P. Gărboviceanu, C. Rădulescu-Motru, G. Coșbuc, I. Otescu, P. Dulfu, G. Adămescu, N. Nicolaescu, C. C. Pop Tașcă și V. Stoicănescu. Cu nrul 52 (27 Sept. 1898) aceasta revistă, menită a da straturilor largi ale poporului o lectură aleasă instructivă și folositoare, și-a încheiat anul prim al existenței sale. Anul prim bogat și variat cuprinde articole religioase și patriotice, educațiune și instrucțiune, istorie națională, geografie și etnografie, biografii române și străine, monumente, instituțiuni culturale, literatură română, folklore, sciință popularisată, economie rurală, medicină populară și igienă, instrucție civică, industrie-comerciu, poesii, novele, istorisiri, sfaturi practice etc. plus 253 ilustrațiuni. Fiind „Albina“ una din cele mai ieftine reviste populare și redactată cu multă îngrijire, ea merită să străbată cât mai adânc în straturile poporului nostru.

*

»*Transilvania*«, organul Asociațiunii, cu nrul IX—X din 1898 a încheiat anul XXIX, din al cărui cuprins — afară de partea oficială — însemnăm: *Istorie*: Daco-Roumains ou Italo-Roumains, de L. Réthy (art. polemic); Ioan Dragoș, biografie de Ios. St. Șuluțiu; Statistica Românilor din Transilvania în 1733, publ. de N. Togan. *Sciință și literatură*: Academia română; Biblioteca teatrală, de Drib; Brotacul în credința poporului; Calendare noue; Cehii, limba și literatura lor, de H. O. Jarník; Chestiuni ortografice, de S. Trăilă; Cercilă, poveste de G. Todică; Descântece de dragoste și de diochi; Diftongii *oa* și *ie* în limba românească, de At. Marienescu; Producțiunea noastră literară (Raportul secretarului I. despre producțiunea literară rom. din patrie 1 Iul. 1897—1 Iul. 1898); Țerancele noastre în susținerea portului și datinelor strămoșesci, de Maria Cioban. *Economie* (notițe) și *Comunicări* din sinul Asociațiunii. — Membrii Asociațiunii primesc „Transilvania“ gratuit, iar pentru nemembri costă 5 fl. la an. Apre în 10 nri pe an.

Din publicațiunile Academiei maghiare. Din publicațiunile acestei Academii de sciințe au apărut în anul 1898: *a) Értekezések a történeti tudományok köréből*, (publ. istorice) vol. XVII. nr. 2—10, din al căror cuprins remarcăm ca fiind mai de interes: Opera împăratului Leon Filosoful despre tactica rĕsboiului (nr. 10), de Dr. Vári Rezső; aflăm însă în volumele anterioare

materii de interes special pentru istoriografia română, ca: Partea primă din „Limes Dacicus“ de Torma Károly (vol. IX. nr. 2, preţul 90 cr.); Raport asupra cercetărilor făcute în archiva capitulului din Alba-Iulia, de Szilágyi Sándor (vol. IX. nr. 3, preţul 10 cr.); Transformarea puterii militare de apĕrare în Transilvania în secl. XVIII., de Jakab Elek (vol. IX. nr. 10 preţ. 60 cr.); Studii asupra mineritului (de aur) Romanilor în Dacia, de Téglás Gábor (vol. XIV, nr. 6, preţ. 40 cr. şi vol. XV nr. 1, preţ. 90 cr.); Strămutarea Românilor în Ungaria de sud în secl. trecut, de Szentkláray Jenő (vol. XV. nr. 2, preţ. 20 cr.); Românii din cott. Bihor şi uniunea religionară de Bunyitay Vincze (vol. XV. nr. 6, preţ. 75 cr.); Insurecţiunea lui Pero, de Márki Sándor (vol. XV. nr. 11, preţ. 90 cr.); Contribuiri polone privitoare la istoria patriei noastre şi mai ales la a Ardealului din secl. XVI—XVIII, de Veress Endre (vol. XVI. nr. 9, preţ. 45 cr.); Romanismul în Illyricum, de Réthy László (vol. XVI. nr. 12, preţ. 25 cr.). *b) A magy. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek*, (Disc. comemorative despre membrii decedaţi ai Academiei) vol. IX. nr. 4—8. *c) Értekezések a nyelv és széptudományok köréből*, vol. XVII. nr. 1, cuprinḑénd: Studii egiptologice din cercul cronologiei, de Dr. Mahler Ede. *d) Nyelvtudományi közlemények*, vol. XXVIII. fasc. 2—4. (publ. filologice.) *e) Mathematikai és természettudományi értesitő*, vol. XV. fasc. 2—5. (publ. de sc. matem. şi natur.).

Credem a face un serviciu cercurilor noastre sciinţifice-literare, când le atragem atenţiunea şi asupra acestor publicaţiuni.

*

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, vol. XXVIII se încheie cu fasc. 3 apărut în timpul din urmă; în acest vol. aflăm publicate: Discurs comemorativ asupra lui Ios. Andr. Zimmermann, ţinut la deschiderea adunării gen. a 49-a a reuniunii transilvane pentru cunoascerea ţĕrii, de Dr. Fr. Teutsch. — Voivodii Transilvaniei în epoca Arpadianilor, de Dr. Moritz Wertner. — Dările de seamă ale dlui Wrede asupra atlasului linguistic al imperiului german de G. Wenker şi cercetarea noastră dialectologică, de Dr. A. Scheiner. — Viaţa publică în Sibiiu pe timpul lui Carol VI. Comunicări din protocoalele magistratului Sibiiului, de Heinrich Herbert. — Istoricul reuniunii transilvane pentru cunoascerea ţĕrii, de H. Herbert. — Michael Albert: Viaţa şi activitatea lui ca poet, de Dr. A. Schullerus. — Documente privitoare la istoria Transilvaniei începênd dela lupta dela Mohács până la pacea dela Oradea-mare 1529 - 1534, de Dr. Fr. Schuller. — Observăm, că aceasta reuniune şi-a ţinut adunarea jubilară de 50 ani ai existenţei sale în vara trecută la Braşov, cu ocasiunea festivităţilor aranjate în memoria reformatorului Ioan Honterus, la care adunare a fost representată şi Academia română prin dl I. M. Moldovan, iar Asociaţiunea pentru literatura română şi cultura poporului român prin v.-presidentul şi prim secretarul ei. Presidentul actual al reuniunii este: Dr. Friedrich Teutsch, paroch evang.-lut. în Şuramare; comitetul administrativ se compune din 24 membri; secretar: Dr. Adolf Schullerus, profesor seminarial în Sibiiu, şi cassar general: Hans Bergleiter,

funcţionar la cassa de păstrare săsească din Sibiiu Reuniunea a numĕrat în anul 1897/8 31 membri onorari şi corespondenţi; 56 membri fundatori şi 723 membri ordinari.

* *

Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürg. Vereines für Naturwissenschaften zu Hermannstadt; vol. XLVII. din acest anuar a apărut în timpul din urmă cuprinḑênd: Consemnarea membrilor reuniunii; Raportul asupra adunării generale din 28 Ianuarie 1898; Raportul bibliotecarului; Comunicări dela reuniune; Consemnarea critică a Lepidopterelor Transilvaniei (cu o hartă), de Dr. D. Czekelius, şi Comunicări mai mĕrunte. Reuniunea dispune de un frumos Museu în Sibiiu înaugurat în 1893, cu bogate colecţiuni. La 1 Iulie 1898 reuniunea avea: 6 membri onorari; 23 membri corespondenţi; 12 membri fundatori şi 256 membri ordinari, între cari numai 10 Români.

*

A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat IX évkönyve, *az 1896-98 évekről.* szerkesztette Dr. Veress Endre, társulati titkar., Déva, 1898. (Anuarul soc. ist. şi archeol. din cott. Hunedoarei). Un vol. 8° de 191 pag. cuprinḑênd următoarele materii: Comoara regelui dacic Decebal, de Téglás Gábor. — Cele douĕ padimente de mosaic dela Grădişte, de Téglás Béla. — Deva şi ţinutul ei în timpul lui Castaldo (Contribuiri la istoria comitatului Hunedoarei dintre anii 1551—53), de Dr. Veress Endre. — Biserica reform. din Deva şi antichităţile ei, de Szöts Endre. — Familiile imigrate şi baştinaşe din Jeledinţ, de Kolumbán Samu. — Diploma nobiliară a familiei Dévay din Deva, de Dr. Amlacher Albert. — Cimiterul dintre Pâclişa şi Totesci, de Szinte Gábor. — O rochie şi trei fiorini. (Un act de depuneri maghiar într'un proces din timpul lui Sigismund Báthory), de Dr. Veress Endre. — Sigilul oraşului Deva din 1618, de Mailand Oszkár. In partea întitulată „Hunyadmegyei oklevéltár" găsim publicate câteva documente istorice din archivul parochiei gr.-cat. din Hunedoara, de Nic. Muntean, apoi urmează comunicări din sinul reuniunii. Anuarul cuprinde mai multe gravuri interesante representând diferite antichităţi de pe pămêntul atât de bogat în reminiscenţe istorice al comitatului Hunedoarei. President al societăţii istorice şi archeologice din cott. Hunedoarei este: Contele Dr. Kuun Géza; vice-presid. Dr. Solyom-Fekete Ferencz; secretar Dr. Veress Endre; subsecretar Fogolyán Sándor; cassar Szöllösy Lajos; advocat Dr. Réthi Gyula; director al museului Téglás Gábor; bibliotecar Kolumbán Samu; presid. al comisiunii pentru cercetarea cetăţilor Hajduczki József. Societatea numĕră 167 membri ordinari cu taxă anuală, între cari şi câţiva Români.

Biblioteca Universitatea Ludovica Cluj ROMÂNIA

DIN SINUL ASOCIAȚIUNII.

Pro domo. Cu fascicolul de față „*Transilvania*“ intră în anul XXX al existenței sale. Deși organul Asociațiunii în acest restimp a publicat un material bogat și variat*), totuși nu se poate nega, că valoarea reală a scrierilor apărute în această revistă, nu prea stă în proporțiune cu jertfele aduse pentru susținerea, nici cu timpul îndelungat, trecut dela înființarea ei. Una dintre causele principale ale acestui neajuns este a se căuta fără îndoială în împrejurarea, că până acum organele Asociațiunii (între cari și directorul „Transilvaniei“), s'au putut ocupa de afacerile acesteia numai în mod lateral și secundar, deoare-ce au fost tot bărbați angajați în alte funcțiuni, de regulă cu totul străine de literatură. In urma reorganisării biroului, aceste stări s'au schimbat, și oficialii însărcinați cu editarea revistei Asociațiunii vor puté și vor trebuí să dee acestui organ în viitor o atențiune mai mare. Insă cele atinse nu sunt singura causă a neajunsului constatat. Ea este a se căuta în mare parte și în lipsa de interes a cercurilor literare, cari timp îndelungat au ignorat aproape cu totul organul publicistic al Asociațiunii, astfel, că până acum 2—3 ani, era o raritate ca un autor român să trimită la redacția „Transilvaniei“, ori fie chiar numai la biblioteca Asociațiunii, un exemplar de recensiune al publicațiunilor sale. Această stare, ce e drept, în timpul mai nou, s'a ameliorat în câtva, dar — cu toate că comitetul central a votat o mică subvențiune pentru remunerarea colaboratorilor și cu toate că redacțiunea s'a adresat în diferite rânduri personal către scriitorii români din patrie, — până astăḑi nici pe departe nu este mulțămitoare. Din această causă ne vedem îndemnați, a adresa cu ocasiunea presentă un nou apel către cercurile noastre literare, și a le ruga: să nu lipsească revista Asociațiunii de concursul lor, fără de care redacțiunea nu va puté să țină „Transilvania“ la un nivel corespunḑător chemării sale. Redacțiunea, din partea sa, va căuta să satisfacă toate dorințele juste ale colaboratorilor sei, și în ca-

*) Cf. Registrul publicat în Nr. XII din 1896 despre cuprinsul anilor I—XXV.

drul budgetului seu va remunera din 3 în 3 luni pe autorii scrierilor literare ce le va publica. Credem, că apelul nostru este cu atât mai îndreptățit, cu cât „Transilvania“ are astădi cel mai mare tiragiu între toate diarele și revistele românesci din patrie, și astfel ofere autorilor nostri, mai mult decât ori-care alt organ, posibilitatea de a da scrierilor lor o publicitate cât se poate mai întinsă.

Incassarea taxelor de membri. În articolul nostru „La finea anului“, publicat în numĕrul premergĕtor, am espus crescerea îmbucurătoare ce o arată de câțiva ani încoace numĕrul membrilor Asociațiunii. Această îmbunătățire a stărilor deplorabile din trecut, este a se atribui nu numai desvoltării continue a interesului public pentru Asociațiune și înființării nouelor despărțeminte din părțile ungurene și bănățene, ci în mare parte și împrejurării, că în timpul mai nou biroul Asociațiunii a dat mai multă atențiune încassării regulate a taxelor de membri. În trecut taxele restante nu se prea țineau în evidență și nu se făcea nici un pas serios pentru incassarea lor. Prin aceasta Asociațiunea a pierdut an de an mii de fiorini, cari laolaltă ar representa astădi o avere colosală. Este fapt, că o mare parte a membrilor, după ce și-a achitat odată taxa la vre-o adunare generală, și și-a pus diploma pe părete, parte preocupați de alte afaceri, parte din indolență, nu mai continuau cu plata contribuirilor anuale, până nu participau la vre-o altă adunare generală sau cercuală; însă în tot timpul decurs figurau ca membri și primiau gratuit foaia Asociațiunii. Astfel la o mare parte a membrilor ordinari Asociațiunea a suferit deadreptul perderi, încât cheltuielile efective pentru revista „Transilvania“ întreceau suma taxelor incassate. Acestor stări insuportabile li-s'a făcut capĕt prin un conclus al comitetului central dela finea anului 1895, când după usul adoptat la aproape toate societățile mari culturale străine, s'a întrodus incassarea taxelor restante prin serviciul de incassare al postelor. Deosebirea este numai, că Asociațiunea nu incassează taxele, ca alte asemenea societăți, anticipativ, ci numai după-ce membrii ei s'au bucurat un an întreg de toate drepturile și favorurile asigurate prin statute, fără a-și achita taxa nici după repetite provocări pe altă cale. Un procedeu mai culant și mai rațional nici nu se poate închipui. Cea mai mare parte a membrilor s'a și conformat cu plăcere acestei reforme, care le înlesnesce satisfacerea obligamentelor lor, și rescumperându-și chitanțele la oficiile postale, au urcat venitele ordinare ale Asociațiunii cu mii de fiorini pe an. Numai escepțional s'a găsit câte un membru, care — voim să credem că nu ca pretext, ci numai în urma apreciĕrii greșite a încassărilor prin oficiile postale, usitate astădi pretutindenea, — s'a supărat pentru acest nou procedeu al biroului. Pentru mai buna informațiune a acestor membri ni-am vĕdut îndemnați a espune

cele premergătoare şi a arăta atât absoluta necesitate, precum şi corectitatea şi foloasele reformei amintite. Despre ori-care Român, care de bună voie ia angajamente faţă cu o Asociaţiune ca a noastră, trebue să presupunem intenţiunea de a o sprijini, şi nu de a o păgubi; astfel după ce s'a bucurat un an întreg de drepturile şi favorurile, asigurate prin statute membrilor Asociaţiunii, aceasta fără îndoială trebue să aibă dreptul de a pretinde cotisaţiunea, dela care sunt condiţionate acele drepturi şi favoruri. Calea pe care Asociaţiunea, abia după un an de ḑile, îşi validitează astăḑi această pretensiune indiscutabilă, este una dintre cele mai urbane, şi adoptată de toată lumea cultă ca cea mai practicabilă şi ieftină pentru debitor. Astfel procedeul întrodus de biroul Asociaţiunii cu drept cuvênt nu poate fi supĕrător de cât numai pentru acei membri, cari pricep greşit, ori nu vreau să priceapă raţiunea şi corectitatea lui. Biroul actual la tot casul va continua pe calea apucată, ca Asociaţiunea cel puţin în viitor să nu mai fie scurtată cu ḑeci de mii în averea ei.

*

Casa naţională. In şedinţa comitetului central din Ianuarie a. c. secretarul I a înaintat următorul raport despre mersul lucrărilor pregătitoare pentru înfiinţarea Casei naţionale şi a internatului de băieţi:

Conform dispoşiţiunilor luate de comitetul central în şedinţa sa din 4 Novembre 1897, s'au făcut în decursul anului trecut cei dintâi paşi pentru realisarea aşezămintelor proiectate prin conclusul adunării generale din Mediaş, Nr. prot. 22.

Biroul Asociaţiunii s'a ocupat în primul rând cu partea materială a chestiunii şi a căutat — înainte de toate — să pună basele finanţării proiectelor. Anume s'a adresat cu un apel către institutele şi corporaţiunile românesci, precum şi către mai mulţi particulari cunoscuţi ca mecenaţi ai întreprinderilor noastre culturale, învitându-i să între în şirul fundatorilor Casei naţionale, — apoi a continuat pertractări cu Direcţiunea institutului „Albina“ în causa loteriei, care, conform conclusului adunării generale din Mediaş, este a se arangia în favorul Casei naţionale şi a Internatului de băieţi.

În ambele direcţiuni s'a obţinut un resultat mulţămitor, şi astfel comitetul central va puté continua lucrarea începută pe o basă mai sigură.

În decursul anului 1898 s'au făcut următoarele donaţiuni pentru Casa naţională:

A. *S'au înscris fundatori:*

a) Particulari, Domnii:

1.	Constantin cavaler de Steriu în Braşov, cu	fl.	1100.—
2.	Emanuil Ungurianu, adv. Timişoara . . „	„	1000.—
3.	Nicolae Garoiu, advocat, Zernesci . . . „	„	1000.—
4.	Alexandru Lebu, proprietar, Sibiiu, . . . „	„	1000.—

b) Institutele de credit:

5.	„Albina“ în Sibiiu	cu	fl.	1000.—
6.	„Orăviceana“ în Oravița	„	„	1000.—
7.	„Crișana“ în Brad	„	„	1000.—
8.	„Auraria“ în Abrud	„	„	1000.—
9.	„Doina“ în Câmpeni	„	„	1000.—
10.	„Cassa de păstrare“ în Săliște	„	„	1000.—
11.	„Hațegana“ în Hațeg	„	„	1000.—
12.	„Furnica“ în Făgăraș	„	„	1000.—

B. *Donațiuni pentru Casa națională* au mai întrat dela:

1.	Institutul „Sentinela“ în Satul nou . . .	cu	fl.	100.—
2.	„ „Lipovana“ în Lipova	„	„	50.—
3.	„ „Fortuna“ în Rodna v.	„	„	100.—
4.	„ „Corvineana“ în Hunedoara . .	„	„	40.—
5.	„ „Olteana“ în Vișlea inf. . . .	„	„	50.—
6.	„ „Speranța“ în Borgo-Prund . .	„	„	10.—
7.	D. Trifon Miclea, protop. în Satul nou . .	„	„	50.—
8.	D. Dr. Stef. Morariu, advocat, Cluj . . .	„	„	20.—
9.	D. I. Ardelean, redactor, Orade	„	„	—.60
10.	Din rescumpărările felicitărilor de anul nou	„	„	133.80
	deci în total în bani gata cu		fl.	12,654.40

C. *Obiecte pentru Museu* au donat:

1. Dl Part. Cosma, dir. „Albinei“, Sibiiu, 30 monete vechi de argint.
2. „ Rubin Patița, advocat, Alba-Iulia, 25 „ „
   1 medalie comemorativă
   5 obiecte antice.
3. „ Dan. R. Cordescu, propr., Foventea 44 monete vechi
4. „ Dr. G. Cosma, advocat, Beiuș 1 costum țerănesc
5. „ Dr. Ilar. Pușcariu, archim. Sibiiu 1 pungă rom. din secl. XVIII

Fondul internatului de băieți consistă din donațiunea institutului „Albina“ și anume

a) din intravilanul din Sibiiu, Berggasse 8, în valoare de 8000.—
și *b*) din bani gata . . . . . 12,000.—

Total fl. 20,000.—

Aceste sunt resultatele obținute în anul trecut. Pentru viitor ni-se impun următoarele probleme:

1. A continua cu câștigarea de fundatori ai Casei naționale și de donațiuni în bani și obiecte pentru ambele așezăminte.

Deoare-ce în anul trecut o parte a institutelor noastre financiare și comerciale luase dispositiuni cu privire la distribuirea profitului lor, încă înainte de a primí apelul Asociațiunii, ar fi consult a repeți acest apel.

Fundatorilor Casei naționale, căror adunarea generală din Beiuș li-a votat mulțămită protocolară, se recomândă a li-se libera diplome.

Organele Asociațiunii vor avé să propage ideea ventilată de dl Dr. G. Cosma: de a aduna o colecțiune cât mai complectă de porturi țerănesci pentru Museul etnografic, și preste tot să nisuiască pe cale potrivită pentru câștigarea a cât mai numeroase donațiuni în bani și obiecte pentru așezămintele proiectate.

2. Avênd asigurat concursul institutului „Albina“ pentru arangiarea loteriei proiectate, considerațiunile (recolta slabă a anului 1897 și loteria arangiată de Reuniunea femeilor) pentru cari s'a amânat realisarea loteriei, ne mai avênd substrat, — a sosit timpul pentru exoperarea concesiunii la locurile competente, și pentru executarea conclusului dela Mediaș.

* * *

Comitetul central, luând act de raportul secretarului I., decide:

Fundatorilor Casei naționale li-se liberează diplome;

Biroul se autorisează a repetí apelul adresat de Asociațiune în anul trecut către institutele și corporațiunile românesci cu învitarea: de a întra în șirul fundatorilor Casei Naționale, eventual a contribuí pentru aceasta;

Organele Asociațiunii, în deosebi directorii despărțemintelor și redacțiunea revistei „Transilvania“, se însărcinează a năzui pe calea cuvenită, ca să câștige cât mai numeroase donațiuni în bani și obiecte pentru așezămintele proiectate.

Secretarul I. se îndrumă a elabora planul loteriei, și în acest scop se autorisează a procura informațiunile necesare și a se pune în legătură cu firmele ce eventual vor fi aplecate a se angaja cu furnisarea obiectelor de câștig pe lângă îndatorirea a le rĕscumpĕra în bani gata.

Consemnarea contribuirilor întrate la fondul „Casei Naționale“ drept rescumperare a felicitărilor de anul nou.

1.	George Adam, cand. de advocat, Sibiiu	cor.	2.—
2.	Ioanne Badila, Sibiiu	„	10.—
3.	Ioan Banciu, comerciant, Sĕliște	„	2.—
4.	Patriciu Barbu, advocat, Reghin	„	10.—
5.	Petru Belei, Orăștie	„	2.—
6.	Laurian Bercian, Orăștie	„	2.—
7.	Dr. Ilie Beu, medic, Sibiiu	„	4.—
8.	Michail Bontescu, advocat, Hațeg	„	2.—
9.	Floria Bozgan, advocat, Caransebeș	„	14.—
10.	Arseniu Bunea, secretar, Sibiiu	„	2.—
11.	Dr. Zosim Chirtop, advocat, Câmpeni	„	10.—
12.	Dr. Demetriu Ciuta, advocat, Bistrița	„	10.—
13.	Dr. Nicolau Comșa, medic, Sĕliște	„	2.—
14.	Ludovic de Csato, candidat de advocat, Cluj	„	4.—
15.	Laurentiu Cutean, presbiter, Oarda de jos	„	1.—
16.	Ioan Danciu, protopresbiter, Ofenbaia	„	3.—

17.	Dr. Elie Dăian, publicist, Sibiiu	cor.	5.—
18.	Dr. Corneliu Diaconovich, I secr. Asoc., Sibiiu	„	5.—
19.	G. Dima, Sibiiu	„	4.—
20.	Vasiliu Domșa, protopresbiter, Orăștie	„	4.—
21.	Dionisiu Florian, căpitan, Löcse	„	2.—
22.	Dumitru Florian, locotenent, Sibiiu	„	2.—
23.	Dr. Emil Gerasim, advocat, Aiud	„	4.—
24.	Nicolau Henţu, notar, Sălişte	„	2.—
25.	Locotenent Dumitru Herbay, Sibiiu	„	4.—
26.	Ioan Imbuzan, oficial de finanţe, Sibiiu	„	2.—
27.	Mihail Jourca, notar, Rășinari	„	2.—
28.	Paul Jovescu, controlor, Caransebeș	„	2.—
29.	Fabia și Demetriu Ioviţă, inginer C. F. R. Galaţi	„	9.60
30.	Dr. Liviu de Leményi, asesor consistorial, Sibiiu	„	2.—
31.	Dionisie Login, candidat de advocat, Bistriţa	„	6.—
32.	Pantalion Lucuţa, căpitan în pensiune, Sibiiu	„	4.—
33.	Aron Lupean, oficial, Sibiiu	„	2.—
34.	Ioan Măcellariu, proprietar, Sângătin	„	10.—
35.	Dr. Ioan Marciac, advocat, Alba-Iulia	„	4.—
36.	Nicolau Mihailă, Vinerea	„	2.—
37.	Anna Moga, Sibiiu	„	6.—
38.	Ilie Moga, învĕţător, Sibiiu	„	3.—
39.	Ilarion Muciu Urechia, oficial, Sibiiu	„	4.—
40.	Demetriu Munthiu, notar cercual, Reciu	„	4.—
41.	Petru Nemeș, notar public, Brașov	„	10.—
42.	August A. Nicoară, Deva	„	2.—
43.	Alimpiu Oprea, capelan, Sĕcărîmb	„	2.—
44.	Nicolau Penciu, Sibiiu	„	5.—
45.	Pompiliu Piso, proprietar, Sĕcărîmb	„	2.—
46.	Iulian Popescu, cassar, Sibiiu	„	2.—
47.	Nicolau Racoţa, medic cercual, Șeica-mare	„	4.—
48.	Dimitrie Rebrean, sergent-contabil în Regim. 51, Cluj	„	2.—
49.	Ioan Rebrean, sergent-contabil, în Regim. 51, Cluj	„	2.—
50.	Dionisiu Roman, proprietar, Mediaș	„	2.—
51.	Traian Roman, sergent-contabil, în Regim. 51, Cluj	„	2.—
52.	Ioan V. Rusu, protopop, Sibiiu	„	4.—
53.	Dr. Octavian Russu, advocat, Sibiiu	„	6.—
54.	Leontin Simonescu, secretar metropolitan, Sibiiu	„	4.—
55.	Constantin Stezar, ces. și reg. căpit. în retragere, Sibiiu	„	2.—
56.	Dr. Ioan Stroia, profesor, Sibiiu	„	2.—
57.	N. Stupariu, locotenent în Regim. 79, Karlstadt	„	2.—
58.	Iosif Sterca Șuluţiu, Sibiiu	„	10.—
59.	Liviu Tămășdan, candidat de advocat, Cluj	„	4.—
60.	Onoriu Tilea, inginer, Sibiiu	„	10.—
61.	Nicolae Togan, preot, Sibiiu	„	2.—
62.	Dr. Nicolau Vecerdea, advocat, Sibiiu	„	10.—
		Total . Cor.	267.60

Din despărțeminte.

Contribuirile despărțemintelor în 1898. Va fi fără îndoială de deosebit interes pentru cetitorii acestei reviste, să afle: că dintre despărțeminte cari, și în ce măsură, contribue cu mijloace bănesci pentru înaintarea scopurilor urmărite de Asociațiune. Sumele ce represintă aceste contribuiri — se înțelege nu ca cifre absolute, ci numai pe lângă apreciarea împrejurărilor locale, — ne indică totodată și intensitatea activității desvoltate pe teritorul despărțemintelor respective.

Dăm deci, în următoarele, un tablou sumar despre sumele ce au întrat în anul trecut la cassa Asociațiunii dela diferitele despărțeminte:

Nr.	Numele despărțământului	Taxe de membri	Contr. p. casa națională	Alte donațiuni	Suma totală
		fl.	fl.		fl.
1.	Despărț. Brașovului	517.40	1100.—	—.—	1617.40
2.	„ Branului	316.55	250.—	—.—	566.55
3.	„ Făgărașului	166.85	300.—	—.—	466.85
4.	„ Sibiiului	685.62	1250.—	165.50	2101.12
5.	„ Săliștei	384.05	100.—	—.—	484.05
6.	„ Sas-Șebeșului	153.30	—.—	—.—	153.30
7.	„ Hațegului	88.83	—.—	—.—	88.83
8.	„ Devei	136.40	40.—	—.—	176.40
9.	„ Orăștiei	105.—	—.—	—.—	105.—
10.	„ Bradului	143.76	250.—	—.—	393.76
11.	„ Blajului	240.45	—.—	—.—	240.45
12.	„ Albei-Iuliei	47.15	—.—	—.—	47.15
13.	„ Abrudului	327.95	500.—	—.—	827.95
14.	„ Clujului	105.10	20.—	—.—	125.10
15.	„ Mociului	15.10	—.—	—.—	15.10
16.	„ Șimleului	75.10	—.—	—.—	75.10
17.	„ Dejului	5.05	—.—	—.—	5.05
18.	„ Gherlei	15.—	—.—	—.—	15.—
19.	„ Ciachi-Gârbăului . . .	5.05	—.—	—.—	5.05
20.	„ Betleanului	10.10	—.—	—.—	10.10
21.	„ Năsăudului	174.20	25.—	—.—	199.20
22.	„ Bistriței	25.25	10.—	20.—	55.25
23.	„ Turdei	182.15	—.—	—.—	182.15
24.	„ Mureș-Oșorheiului . .	60.40	—.—	—.—	60.40
25.	„ Ludoșului	30.15	—.—	—.—	30.15
26.	„ Reghinului	101.20	—.—	—.—	101.20
27.	„ Cohalmului	45.—	—.—	—.—	45.—
28.	„ Agnitei	—.—	—.—	—.—	—.—

Nr.	Numele despărțământului	Taxe de membri	Contr. p. casa națională	Alte donațiuni	Suma totală
		fl.	fl.		fl.
29.	Despărț. Mediașului	50.—	—.—	—.—	50.—
30.	„ Sighișoarei	41.30	—.—	—.—	41.30
31.	„ Elisabetopolei	5.—	—.—	—.—	5.—
32.	„ Dicio-Sân-Mărtinului .	89.15	—.—	—.—	89.15
33.	„ Treiscaunelor	30.19	—.—	—.—	30.19
34.	„ Sătmarului	230.—	—.—	—.—	230.—
35.	„ Beiușului	1437.—	—.—	—.—	1437.—
36.	„ Lugoșului	90.40	—.—	—.—	90.40
37.	„ Bocșei	204.05	—.—	—.—	204.05
38.	„ Sân-Miclăușului-mare .	107.10	—.—	—.—	107.10
39.	„ Oraviței	1332.05	250.—	—.—	1582.05
40.	„ Timișoarei	291.10	250.—	—.—	541.10
	Afară de despărțeminte	322.49	150.60	99.—	572.09
	Suma totală fl.	8391.99	4495.60	284.50	13172.09

*

Desp. I. al Brașovului. Directorul acestui despărțământ, D. prof. *Andr. Bârseanu* a presentat un raport foarte instructiv despre activitatea și relațiunile despărțământului în decursul anului 1898. În următoarele dăm aproape întreg cuprinsul său:

„După o stagnațiune de doi ani de ḑile desp. I a fost din nou reactivat în urma adunării de reorganisare ținute în 15/27 Martie 1898 sub conducerea delegatului comitetului central, D. director gimnasial Virgil Oniţ̦iu. În această adunare s'a ales un nou comitet cercual în persoanele D-lor: Andr. Bârseanu, ca director, I. Săbădeanu, Gr. Maior, Corn. Aiser, N. Bogdan. Noul comitet, ales deocamdată cu caracter provisor, a căutat să aducă din nou în curent afacerile despărțământului, și îndeosebi: să înmulțească numĕrul membrilor, să reorganiseze agenturile comunale în comunele, în cari fuseseră mai înainte, și în acelea, în cari nu se înființaseră încă, să le înființeze, să sporească numĕrul bibliotecelor poporale, și în genere să atragă din nou atențiunea publicului românesc de pe teritorul acestui desp. față cu înalta menire a Asociațiunii.

„Resultatele obținute în decursul anului 1898 au fost următoarele:

„*a)* Spre scopul *înmulțirei numĕrului membrilor* comitetul a adresat un apel tipărit cătră fruntașii nostri din Brașov și împrejurime. Acest apel n'a rĕmas fără efect, căci în urma lui s'au înscris succesiv: 1 membru pe viață, 27 ordinari și 77 ajutători, așa încât de present desp. acesta are cu totul: 2 membri fundatori, 8 membri pe viață, 77 ordinari și 77 ajutători. Dintre membri ord. vechi doi s'au mutat de pe teritorul desp., iar doi s'au retras din șirul membrilor Asociațiunii.

„*b)* Ca să poată afla modalitatea cea mai potrivită pentru *înființarea resp. reorganisarea agenturilor comunale*, comitetul a convocat în 15/27 Maiu o consultare a fruntașilor români din diferitele comune aparținătoare la desp. Cei adunați au fost de părere, ca spre scopul înființărei agenturilor să se urmeze întocmai după prescrierile §. 46 din Statute, și anume să se trimită în fiecare comună câte un delegat sau doi, în presența cărora să se organiseze diferitele agenturi. Lucrul acesta însă pretinde timp și cheltueli, și fiind totodată numĕrul membrilor comitetului de tot restrîns, până la finea anului expirat s'au putut înființa agenturi numai în următoarele 7 localități: 1. Brașovul-vechiu, 2. Codlea, 3. Ghimbav, 4. Feldioara, 5. Rotbav, 6. Măeruș, 7. Herman. Agenturile înființate au fost provĕdute cu decrete de denumire și aproape toate au dovedit interes față de afacerile Asociațiunii, dând comitetului cercual mână de ajutor atât la încassarea taxelor dela membri, cât și ocasional la alte întreprinderi ale desp.

„*c)* În ceea-ce privesce *bibliotecele poporale*, comitetul a căutat să le dea toată atențiunea posibilă, convins fiind, că ele sûnt unul din mijloacele cele mai potrivite pentru cultivarea poporului. Când a întrat acest comitet cerc. în funcțiune, exista deja o bibliotecă poporală, înființată de comitetul cel vechiu, și afară de aceea poporenii români din Brașovul-vechiu la îndemnul și sub conducerea d-lui Gr. Maior, redactor al „Gazetei Transilvaniei“ și membru al comitetului cerc., înființaseră o a doua bibliotecă, pe care o puseră de asemenea sub administrațiunea desp. Pe lângă aceste 2 biblioteci comit. cerc. a înființat în decursul anului expirat încă două, și anume: una cu 80 volume și a doua cu 88 volume, așa încât de present desp. dispune de 4 biblioteci poporale, cari conțin cu totul 358 volume. Aceste biblioteci nu sunt stabile, ci ambulante. Anume, după-ce se cetesc cărțile, în timp cam de o jumĕtate de an, într'o comună, biblioteca respectivă se mută în altă comună, iar comuna cea dintâiu se provede cu o bibliotecă nouă. Acest sistem are avantajul, că materialul de cetit se reînoiesce din timp în timp, dându-se totodată posibilitate unui numĕr mai mare de comune să beneficieze de bibliotecile poporale, înființate de desp. Importanța bibliot. pop. ambulante și modul cum au fost ele primite și întrebuințate în acest desp., s'a arătat mai pe larg în raportûl special al comit. cerc., presentat adunării cerc. din Iunie 1898 și publicat în „Gaz. Transilv.“, N-rii 132 și 133 din a. tr. De present cele 4 biblioteci popor. ale desp. se află: 1. Biblioteca Nr. I în comuna Herman, 2. Bibl. Nr. II în Brașovul-vechiu, 3. Bibl. Nr. III în Feldioara, 4. Bibl. Nr. IV în întrebuințarea ucenicilor și sodalilor români dela meserii din Brașov. Causa, pentru care comitetul până acum, pe lângă toată bunăvoința, n'a putut pune în circulațiune mai mult de 4 bibl. poporale, a fost în prima linie lipsa de mijloace materiale. În timpul din urmă însă situațiunea s'a ameliorat în mod îmbucurător. Mai mulți particulari atât din desp. nostru, cât și din alte părți, recunoscênd însemnătatea bibliotecelor poporale, au contribuit parte cu bani, parte

cu diferite scrieri în favorul acestor biblioteci, aşa încât pe viitor credem, că numĕrul bibl. poporale în desp. nostru se va înmulţí cu mult mai repede. — O altă greutate, pe care a întimpinat-o comit. la alcătuirea bibl. popor. şi cu care de bună samă va avé să se lupte şi în viitor, este lipsa de cărţi bune poporale românesci, cari să se poată întroduce cu toată încrederea în bibliotecele de care e vorba, şi a căror cetire să aducă în adevĕr folos poporului nostru. Chestiunea lecturii potrivite pentru popor merită toată atenţiunea Asoc. noastre şi de bună samă organele conducĕtoare ale acestei însoţiri menite pentru cultura poporului şi-ar câştiga cel mai mare merit, dacă ar isbutí să pună la dispoziţiunea poporului nostru o serie de scrieri în adevĕr folositoare.

„*d)* Tot pentru luminarea poporului, cu deosebire a celui din comunele rurale, comitetul a proiectat în decursul anului expirat o serie de prelegeri poporale, cari vor avé a se ţiné de diferiţi bărbaţi din centrul desp., cu deosebire acolo unde s'au înfiinţat agenturi comunale şi unde poporul cu drept cuvênt aşteaptă să se bucure de binefacerile Asociaţiunii.

„*e)* Afară de adunarea cercuală de reorganisare, s'au ţinut încă doue adunări cercuale, în cari, între alte afaceri curente, s'au discutat mijloacele prin cari desp. şi-ar puté împlinî mai bine chemarea sa. În adunarea din 14 Iunie părintele protopop Bartolomeu Baiulescu a oferit doue premii de câte 10 fl., dintre cari unul destinat a se distribuí celui mai harnic econom român din Braşovul-vechiu şi al doilea celei mai bune lucrări despre: Foloasele grădinăritului, cu îndrumări practice, potrivite împrejurărilor din ţinutul nostru. Tot în această adunare dl adv. Sim. Damian a oferit pe sama bibl. popor. suma de 20 fl. Disertaţiunea: Învĕţăminte din viaţa Metropolitului Andreiu Şaguna, pregătită de directorul desp. pentru această ocasiune, nu s'a putut ceti din lipsa de timp, ci s'a dat publicităţii în „Gazeta Transilvaniei“ şi apoi s'a scos în broşură separată.

„Sumele administrate comitetului central în decursul anului întreg au fost de 409 fl.“

*

Despărţĕmêntul II. al Branului, conform raportului Dlui director Nicolau Garoiu de data 13 Ianuarie a. c., a desvoltat în 1898 următoarea activitate:

a) şedinţe de comitet s'au ţinut 3. În cea din 5 Februarie, între altele, s'au provocat membrii restanţieri a-şi plăti taxele, s'a atras atenţiunea tuturor membrilor asupra conclusului referitor la starea economică şi productele literare ale poporului din fie-care comună, s'au ales delegaţii pentru organisarea agenturilor comunale aparţinĕtoare acestui desp. şi s'a decis locul şi timpul ţinerii adunării cercuale.

In ședința din 12 Maiu comitetul cercual s'a ocupat cu chestiunea distribuirii unui ajutor pentru un învețăcel de zidărit și s'a discutat asupra cererii a 14 membri ai desp. locuitori în Bran, pentru despărțirea acestuia în doue. Comitetul cerc. nu este în contra acestei despărțiri. In șed. din 7 Iunie s'au ales următorii oficiali: vice-preș., notarul, cassarul și controlorul.

b) adunarea cercuală s'a ținut la 7 Iun. în comuna Poiana-Mĕrului. La adunare a participat o parte însemnată a membrilor din desp. și mulțime de popor. Președintele a deschis adunarea cu o vorbire despre conservarea și cultivarea limbii și obiceiurilor românesci; notarul Ioan Vodă a cetit o parte din monografia comunei Poiana-Mĕrului; doamna Reveica Vodă a făcut un premiu de 10 fl. pentru cel mai frumos lucru de mână; s'a desbătut chestia ajutorării bibliotecelor poporale din partea despărțĕmintelor sau din centru; s'a decis distribuirea a 2, eventual 3 ajutoare pentru învețăceii industriași și s'a constituit comitetul cercual pe un nou period de 3 ani cu începere din 1 Ian. 1899.

c) biroul despărțĕmêntului a distribuit exemplare din Regulamentul afacerilor interne ale desp. tuturor membrilor pentru observare și acomodare; în 22 Febr. a pus în lucrare conclusul comitetului cercual referitor la organisarea agenturilor, dând la 6 domni îndrumările corespundĕtoare pentru organisarea agenturilor și-i-a provocat să împlinească cu toată energia mandatul primit; a executat conclusul comit. cerc. din 5 Febr., comunicând tuturor membrilor agendele mai însemnate ale desp., li s'a arătat scopul Asoc.; li s'au comunicat ajutoarele ce le-a dat și sunt în proiect a se da învețăceilor dela meserii și industrii; provoacă pe toți a contribui cu denarul lor pentru înaintarea scopului Asoc. și le face cunoscut tuturor membrilor conclusul: ca cu ocasiunea adunărilor cercuale să se țină câte o dare de seamă despre trebile economilor și obiceiurile lor, arătându-se ce e bun și cum s'ar puté delătura ce e rĕu.

d) agenturi s'au înființat și funcționează regulat în acest desp.: în Brân centru, Poarta, Predeal, Sohodol, Tohanul nou, Tohanul vechiu, Poiana-Mĕrului și Zernești. Agentura din Tohanul vechiu a ținut mai multe conferințe publice, în cari dl Moise Brumboiu a vorbit numĕroșilor ascultători despre lipsele poporului român și mijloacele de delăturare ale acelora. La conferința din 3 Aprilie a participat și director. desp.; iar controversa ivită între preș. agenturii și organele administrative relativ la însciințarea conferinței s'a aplanat după-ce causa s'a adus și la cunoscința comitetului central;

e) biblioteci poporale s'au înființat și se folosesc cu succes în Zernești și Tohanul vechiu;

f) taxe s'au încassat în decursul anului 291 fl. 40 cr.; restanțierii au fost provocați mai pe urmă să-și plătească taxele în Dec.

g) membri are desp.: 2 pe viață, 53 ordinari și 52 ajutători;

k) representant la adunarea gener. a Asociațiunii din Beiuș a fost D. director al desp Nicolae Garoiu, care desvoaltă activitate vrednică de toată lauda pentru interesele desp. și în genere ale Asociațiunii.

*

Despărț. VII. al Hațegului a ținut doue ședințe de comitet și adunarea cercuală prescrisă. În I ședință a comitetului din 26 Iun. s'au referat actele întrate până atunci la desp., s'au luat la cunoscință spre acomodare nouele statute și regulamentul pentru despărțeminte. Tot cu aceea ocasiune s'a statorit terminul și programa pentru adunarea cercuală ținută la 10 Iul. în Densuș, în care s'a reconstituit comitetul cercual pe un nou period de trei ani și s'a statorit budgetul pe 1898/99. D. Paul Oltean a ținut o disertație despre mausoleul vechiu, ce servesce de biserică în Densuș și despre portul național al poporului de acolo și jur. În șed. comit. cerc. din 11 Dec. s'au luat dispositiuni pentru înaintarea scopului Asoc. pe teritorul desp. prin înmulțirea membrilor și s'a decis aranjarea unei petreceri, din care a resultat un venit de 9 fl., care împreună cu alte oferte benevole se va folosi pentru înființarea unei biblioteci poporale. Desp. are 3 membri pe viață și 13 ordinari, cari și-au achitat taxele în regulă. Agenturi comunale și biblioteci poporale nu s'au putut înființa.

*

Despărț. Sătmarului s'a constituit în 16 Febr. st. n. 1898 sub președința dlui protopop Gavriil Lazar de Purcareți, care a fost ales director al desp. S'au înscris 17 membri, între cari 3 vechi, solvind taxe în suma de 85 fl. Directorul a abdis în scurt timp, alegêndu-se nou director dl Georgiu Șuta, protopop în Moftinul mic. S'au mai înscris 9 membri ordinari, cari și-au achitat taxa. Desp. a fost representat la adunarea generală a Asoc. prin domnii Georgiu Șuta și Dr. Felician Bran. Directorul a recercat pe toți protopopii români din comitat să întrevină în cercul lor de activitate pe lângă domnii preoți pentru a se înscrie de membri ordinari, iar pe plugari să-i îndemne a se face membri ajutători. Încercările de a pune în praxă mijloacele spre ajungerea adevăratului scop, pentru care despărțêmêntul acesta s'a înființat, sunt mult împiedecate în lipsa totală a inteligenței mirene din comitat și prin depărtarea, în care se află unii de alții membrii comitetului cercual. Comitetul se află în stadiu de experimentare și fără mijloace bănești. Din această causă nu s'a putut încă începe nici o lucrare mai însemnată în interesul culturii poporului.

Bibliotecile poporale.

Chestiunea atât de importantă a înfiinţării bibliotecilor poporale, în timpul mai nou începe a preocupa un număr tot mai mare al despărţămintelor Asociaţiunii, cari în această direcţiune se bucură şi de sprijinul călduros al publicului lor. Din raportul directorului despărţ. I. Braşov, publicat în fascicolul de faţă, se vede, că au şi fost înfiinţate mai multe biblioteci poporale, de cari poporaţiunea dela ţeară usează cu drag şi folos.

Comitetul central, pentru a înlesni înfiinţarea acestor instituţiuni prevĕdute în nouele statute ale Asociaţiunii, şi pentru a le da o organisaţie unitară şi cât mai corespundĕtoare scopului lor, a luat âncă mai demult dispoziţiuni pentru stabilirea unui regulameut pentru bibliotecile poporale, care credem că se va puté pertracta în una din şedinţele proxime.

În şedinţa sa din Ianuare a. c. — după cum se poate vedé din procesul verbal publicat în partea oficială a acestui număr, — comitetul central a luat o nouă dispoziţiune în chestiunea de sub întrebare, însărcinând o comisiune mai mare de specialişti cu compunerea unei consemnări de publicaţiuni acomodate pentru bibliotecile poporale, ca despărţĕmintele la înfiinţarea acestor biblioteci să fie pe deplin orientate cu privire la alegerea şi procurarea materialului de cărţi.

Comisiunea esmisă va avé să-şi termine lucrările âncă în decursul lunei Martie, şi astfel consemnarea cărţilor se va puté publica în unul dintre fascicolele proxime ale acestei reviste.

Fiind de dorit ca această consemnare să fie cât mai completă, şi ca pe lângă titlul cărţilor să cuprindă şi numele şi locul editurei, precum şi condiţiunile de procurare, — adresăm prin aceasta tuturor autorilor şi editorilor de cărţi românesci, rugarea: să binevoiască a trimite biroului Asociaţiunii cât de curênd o consemnare completă a ediţiunilor lor, indicând cuprinsul, extensiunea şi preţul acestora şi alăturând după posibilitate şi câte un exemplar al publicaţiunilor lor, ca comitetul central să se poată informa şi pe cale nemijlocită despre aceea, dacă cărţile respective întrunesc condiţiunile recerute pentru a puté fi introduse în bibliotecile poporale.

Rugare.

Înmulţindu-se în anul 1898 numĕrul membrilor Asociaţiunii în mod extraordinar, abia au rĕmas pentru biblioteca Asociaţiunii exemplare complete din „Transilvania“ an. XXIX; dispunênd însă de numeri singuratici (I., IV., V., VI., VII—VIII., IX—X.), pentru a mai puté completa câte-va exemplare, rugăm pe acei on. membri, cari se pot lipsì de Nr. II—III. al „Transilvaniei“ din anul trecut, să binevoiască a-l trimite la biblioteca Asociaţiunii.